

ΦΙΛΟΛΟΓΙΚΑ ΧΡΟΝΙΚΑ

ΔΕΚΑΠΕΝΘΗΜΕΡΗ ΕΚΔΟΣΗ ΤΕΧΝΗΣ
ΔΙΕΥΘΥΝΤΗΣ: Ν. Σ. ΜΟΝΑΧΟΣ

- ΝΙΚΟΣ ΓΑΒΡΙΗΛ ΠΕΝΤΖΙΚΗΣ: Πάνω στα βάσσανα που έπι-
βάλλει ο άνθρωπος στον άνθρωπο (Ποίημα)
Γ.-Ν. ΑΜΠΟΤ: 'Ο Ξοσίλογος' (Νουβέλλα)
D. H. LAWRENCE: Δέ θέλω να είμαι ένας βολικός γαϊδα-
ρος ντυμένος με tweed (Δοκίμιο) μετ. Πύρρου Κιούση
Ζ. ΟΙΚΟΝΟΜΟΥ: 'Η κόρη της Τύρου (Ποίημα)
Κ. Λ. ΜΕΡΑΝΑΙΟΣ: "Ανθρωποι και ιδέες: 'Εποχή και πνευ-
ματική συνείδηση (Μελέτη)
Γ. ΣΤΕΦΑΝΕΛΛΗΣ: Προβλήματα σκηνογραφίας (Μελέτη)

Η ΣΚΟΠΙΑ ΜΑΣ

(15 Μαΐου—31 Μαΐου 1946)

- ΑΣΤΕΡΗΣ ΚΟΒΒΑΤΖΗΣ: Τά Πορθμεία της άθανασίας (και
ό «Αύτοτιμωρούμενος» του κ. Μπεράτη)
ΜΙΜΙΚΑ ΚΡΑΝΑΚΗ: Existentialisme (πρόσωπα και κείμενα)
Γ. ΧΑΡΑΤΣΑΡΗΣ: 'Η τελευταία συναυλία της Κρατικής 'Ορ-
χήστρας.
PAUL ELYARD: 'Η διάλεξις του στο 'Αττικό

ΣΗΜΕΙΩΜΑΤΑ — ΞΕΝΟ ΤΑΧΥΔΡΟΜΕΙΟ — ΕΙΔΗΣΕΙΣ ΑΠ' ΤΗΝ ΤΕΧΝΗ

ΦΙΛΟΛΟΓΙΚΑ ΧΡΟΝΙΚΑ

ΔΕΚΑΠΕΝΘΗΜΕΡΗ ΕΚΔΟΣΗ ΤΕΧΝΗΣ

ΔΙΕΥΘΥΝΤΗΣ: Ν. Σ. ΜΟΝΑΧΟΣ

Γ' ΣΕΠΤΕΜΒΡΙΟΥ 28—ΤΗΛ. 55-536—ΑΘΗΝΑΙ

ΣΥΝΔΡΟΜΕΣ

ΕΤΗΣΙΑ	Δραχμές.	30.000.—
ΕΞΑΜΗΝΗ	»	20.000.—

Γράμματα, βιβλία, συνεργασίες, έμβάσματα κλπ.
«Φιλολογικά Χρονικά» Γ'. Σεπτεμβρίου 28, 'Αθήνα.

ΒΙΒΛΙΑ, ΠΕΡΙΟΔΙΚΑ Κ' ΕΦΗΜΕΡΙΔΕΣ

Ι. Μ. Παναγιωτόπουλου «Όμιλίες τής γυμνής ψυχής», (δοκίμια)—Κώστα Καμαρινού «Έλεγεία στόν μεγάλο Έλληνα πολιτικό Έλευθέριο Βενιζέλο» (ποιήματα)—Γάση Λιβέρη «Η διαλεχτική στήν Τέχνη» (τέσσερες μελέτες).—Ρένου 'Αποστολίδη «Τρεις σταθμοί μιās πορείας».

«Κομμουνιστική Έπιθεώρηση» τεύχη 5ο και 6ο — Έθνική 'Αλληλεγγύη» περίοδος Γ'. τεύχη 1ο και 2ο,—«Μόρφωση» τεύχη 9ο και 10ο,—«Πολιτική Έπιθεώρηση».

ΦΙΛΟΛΟΓΙΚΑ ΧΡΟΝΙΚΑ

ΔΙΕΥΘΥΝΤΗΣ : Ν. Σ. ΜΟΝΑΧΟΣ

ΧΡΟΝΟΣ Β. —ΤΟΜΟΣ Γ'. —ΤΕΥΧΟΣ 42

ΑΘΗΝΑ, 1 ΙΟΥΝΙΟΥ 1946

ΠΑΝΩ ΣΤΑ ΒΑΣΑΝΑ ΠΟΥ ΕΠΙΒΑΛΕΙ

Ο ΑΝΘΡΩΠΟΣ ΣΤΟΝ ΑΝΘΡΩΠΟ

Διαβαίνοντας τὸ γεφύρι τὸν πιάσανε.
Ξιφούλκισε, μὰ τοῦρριξαν τρεῖς πιστολιές.
"Ένας τὸν βαράει στὸ κεφάλι μὲ δόπαλο.
Πῆγαν στίτι του κι ἄρπαξαν διαμαντικά κι' ἐπιπλα.
Πῆραν τὴ γυναῖκα του στὴ φυλακή.
"Εδιωξαν τὸ πουλι ἀπ' τὸ κλουβὶ τοῦ κελαῖδοῦσε.
Στὴν κοντινὴ ἐκκλησία τὸν παράχωσαν.
Σὰν ξημέρωσε ἦρθαν καὶ πάλι τὸν ξέθαψαν.
Δεμένο μὲ σκοινὶ φέροναν γυμνὸ τὸ πεθαμένο κορμί.
Κόσμος στοὺς δρόμους φώναζε γιούχα.
Γιὰ τὴ φωτιά τοῦ θὰ τῶκαιγε μάζεuan φρόγανα.
Δαυλὸ ἀναμένο ἔφρε ἓνα νέο παιδί.
Τὸν κρέμασαν ἀνάποδα καὶ γδαρμένο τὸν κομματίασαν.
Τὴν ξεριζωμένη καρδιά τὴν περάσαν στὸ ξίφος.
"Ο μερακλῆς τὴν δάγκωνε ψημένη.
Μικρὰ παιδιὰ νομίζουμε τὴ ζωὴ παράδεισο,
γνωρίζοντας τὸν κόσμο βρισκόμαστε σὲ κόλαση.
"Εντυσαν καὶ παραγέμισαν τὸ λείψανο,

για να δεῖ τὴν πρότερη ὄψη ὁ κόσμος, ξανακόλλησαν
τὴν πεσμένη μύτη μὲ τὸνα ζωοτοῦνι φαγωμένο.
Ἄρλεκίνοι τῆς ζωῆς π' ἄσωτεύετε καθ' ἀξία,
μὴν εἰρωνεύεστε ὅτι δὲν γενήκατ' ἀκόμα.
Σκάβοντας, τὰ πονεμένα τῆς ἀδελφῆς λιανοδάχτυλα,
ξέθαψαν ἕναν θώρακα ντυμένον μὲ γκριζο πουλόβερ
«ἂν εἶναι τοῦ σκοτωμένου μου» λέει «να τὸν φυλάξω».
Πάνω ἀπὸ ἑκατὸ σφαίρες παρτάλιασαν τὸ κάθε κορμί.
Τοὺς συγκεντρώσαν ἔξω ἀπὸ τὰ σπίτια,
σὲ χῶμα φτηνὸ ὅπου κάνουν κεραμίδια,
προσχώσεις ποῦ κομματιάζονται ἀπὸ τενάγη,
γεμᾶτες ἀγκάδια, σκουριασμένους τενεκέδες,
φοφίμα, σκελετούς, ὀχιμένα σκουπίδια,
κοντὰ στὰ ἐργοστάσια καὶ τὰ σφαγεῖα.
Ἔνας ποῦ δοκίμασε νὰ φύγει τελειώθηκε στὰ καλάμια.
ἴσαμε τὴν πρώτη βροχή, ὄλος ὁ τόπος,
μπροστὰ στὴ θάλασσα, ἄνικρον στὰ βουνά,
ἦταν σπαρμένος πόδια, χέρια, ματωμένα κομμάτια.
Ἔνας κηπουρὸς φύλαξε στὸ εἰκονοστάσι ἕνα κρανίο,
κόκκαλο κιτρινωμένο καὶ λίγα μαλλιά.
Ἡ μαυροφόρα ὀίχνει λουλούδια στοὺς τάφους.
«Ποῦ ἔτυχε τάχα ἀπάνω στὸν Κώστα»
δὲν ξέρω τὴ σειρά του στὸν κοινὸ τάφο».
Κρατώντας τὴν ἀνθοδέσμη θάρρεψε πῶς τὸν ἀγκάλιαζε.
Σκότωσαν κι' ἕνα νέο φοιτητὴ μὲ τὸν ἀδελφὸ του.
Σκότωσαν καὶ τὸν Κοσμᾶ τὸν κάλφα στὸ κουρεῖο.
Σκότωσαν πενήντα σὲς δυὸ Ἰουλίου,
Σαρανταῆξη τὴν πρώτη Μαρτίου στὴ Μίκρα.
Δίχως διαδικασία πέρνουν κι' ἐκτελοῦν,
ἀπ' τὸ συγκεντρωμένο πλῆθος σὲς φυλακές,
διαλέγουν τοὺς πιστοὺς στὴν καλλίτερη αὔριο,
ἀπ' τὴ μοναξιά τῶν κελλιῶν μαζεμένοι κοιώνησαν.
Μαζύ τους ἦταν κι' ἕνας παπᾶς ποῦ σκοτώθηκε.
Πεθαίνοντας ὁ Κώστας σ' ὄλον τὸ νοῦ δικαιώθηκε.
Ἐκεῖνη ποῦ τὸν ἀγαποῦσε σὰ νὰ παρηγοριεῖται.

Μέσα στὴ δικαιοσύνη τὸν βρίσκει σὰν ἔννοια.
«Ὅμως δὲ βρίσκω» λέει «τὸ ζεστὸ του χέρι».
Λὲν ξέρω τι ν' ἀποκριθῶ στὸν καῦμὸ τῆς στέρησης.
Τῆς καθαρίζω τὸ μέτωπο ἀπ' τὸ αἷμα καὶ τὰ χόματα,
«ἄσε τὰ παράπονα καὶ κύτταξε νὰ δουλέψεις», τῆς λέω.
Ἔχω στὸ νοῦ μου ὅτι δουλεύοντας ὁ ἄνθρωπος,
μπορεῖ νὰ κάνει ἀπὸ ξύλο ἕνα χέρι τεχνητό,
νὰ τὸ ἐκθέσει στὸν κόσμον καὶ νὰ πάρει ζωὴ.
Μέσα στὴν ἀπορία τῆς ἡ φτωχιά γυναῖκα,
διατηρεῖ ἕνα κομμάτι ποῦ βροῖκε δάχτυλο μὲ τὸ νόχι.
Κι' ὁ σκοτωμένος τρομαχτικὸς γιὰ κάθε αἰσθημα,
τὸ πρόσωπο δεμένο μ' ἐπιδέσμονες σὰ μὲ φασκὲς,
τὸ κορμὶ ὄλο τρυῖτες, κουρέλια τὰ δοῦχα,
ἐρχεται, κάθεται στὸν καναπέ ὅπως συνήθιζε.
Ἐπιστρέφει στὴ γυναῖκα του τὰ γράμματά της,
βαμμένα ἀπὸ τὸ αἷμα πῶχνος ἢ καρδιά του,
λέει πῶς μὲ τὰ χέρια δεμένα βάρσσε
κατακέφαλα τὸν δυνάστη χαρούμενος,
χαρούμενη νᾶναι, μαῦρα νὰ μὴ ντυθεῖ.
Μὰ ἡ φτωχιά μὴν ἀντέχοντας σηκώνεται,
πέφτει ἀπάνω στὸν νεκρὸν ποῦ χάνεται,
μὲ τὸ θοῖνο ἀπ' ὄλες τὶς γενιές
ὅταν κηδεύουν τῆς ὁμορφιάς τους τὸ κορψώμα.

ΝΙΚΟΣ ΓΑΒΡΙΗΛ ΠΕΝΤΖΙΚΗΣ

Ο θόρυβος για τους δοσίλογους, μ' έκανε να θυμηθώ μια ιστορία παλιά.

Ένα ανοιξιάτικο βραδυνό βγήκαμε απ' τή Νάπολη. Τό φεγγάρι έλαμπε, τά χωράφια μυρίζαν, δλόκληρη ή φύση ήτανε γαλήνη άστροφώτιστη. Φτάσαμε ένα ρημάδι μέσα στ' άμπέλια. Θά ήταν έτσι δά από πάμπολλα χρόνια. Στέγη δέν είχε. Κουκουδάγιες σαλεύανε στά χάσματα, περιπλοκάδες τυλίγανε τά δοκάρια, 'Ο δδηγός εξήγησε πώς ήταν έπαυλη τών Ρόσσι ... 'Ο τελευταίος του κλάδου του μεγάλου τουφεκίστηκε απ' τούς Γάλλους γιατί βοήθουσε τόν Φρά Διάβολο. Τό σπίτι ύστερα έμεινε άφημένο ως δτου πυρκαϊά βαλτή από βοσκό τό κατάντησε όπως τó βλέπαμε. Κι' ή περιοχή καταπατήθηκε απ' τούς γείτονες πούχουν από καιρό εξασφαλίζει δικαιώματα εκ χρησιμτησίας.

Υστερα ό δδηγός μας έπήγε σέ κάτι ώραία και πανύψηλα πεύκα, όχι μακρυνά απ' τó χάλασμα, άπάνω σ' ένα στενό δρομάκο πού τά παλιά χρόνια, τότε, θάταν ό μονάκριβος έδω στό τόπο σέ μια λόχημη όπου κύλαγε, γλυκά σά τή φύση γύρω μας τó ποταμάκι, κι' όπου οι άχτινες απ' τó φεγγάρι, άκόμα στό γιόμα του, δέν έφτάναν καθήσαμε. Τό χώμα μσοχοβολούσε, σπάνιο αυτό για χώμα όχι έλληνικό. Βουτήξαμε στό νερό τά χέρια κι' απολαμβάνουμε.

— Ακριβώς όπου καθόσαστε γίνηκ' αυτό πού δυσφήμησε τή βίλλα και κανέναν πιά ύστερα δέ τή θέλησε. 'Ο Ρόσσι άφηκε κληρονόμους άλλά έλοι τήνε παράτησαν ούτε θελήσανε ναρθούν έδω να κάτσουν, μάς είπε ό δδηγός ... Ακριβώς όπου καθόσαστε συνέχισε, μαρτυρήσανε σκληρά ό Σάν Τζενάρο κι' ή ώραία μαρκεζίνα Μαρία, είπε, σά να μάς μίλαγε για πρόσωπο πού ήσανε χτές μαζί μας.

Ητανε στα 1799. Τό άπομεσήμερο τής 14ης 'Απριλίου ό Κάρλο, ό κάπελας τής ταβέρνας, «Μπέλλα Νάπολη», έξω απ' τó πάρκο τής έπαυλης Ρόσσι πάγω στη δημοσιά, έμαθε απ' τή γυ-

ναίκα του όταν εκείνη έγύρισε απ' τή Νάπολη, όπου πήγε πρωτ' να πουλήσει δυό χήνες, τή καταδίκη του κόντε Ρόσσι. Αφού με τή ποδιά σφούγγιξε δάκρυα, φώναξε πώς θάταν άμαρτία νακανε αυτό πού τούλεγε ή γυναίκα, δηλ. να τρέξει, να προφτάσει να κλέψει τίποτα πρωτού πλακώσουνε τών Γάλλων οι διαχειριστές .. "Όχι, όχι .. Έβγαλε τά σκαρπίνια και πλάγιασε για σιέστα .. Δέν έπρόφτασε όμως να δνειρευτεί πώς οικονομούσε τó άσημικό του Ρόσσι, γιατί θόρυβος απ' έξω τόν έκανε να τρέξει στο παράθυρο.

Τ' άλογο είχε λυθεί. Η κοιλιά, τά εξήντα χρόνια του Κάρλο, συμμαχούσανε με τó ζώο για να του ξασφαλίσουνε για ώρες έλευθερία αν τήν ήθελε στ' αλήθεια. Πιάστηκε σταματημένο δίπλα σέ μια γκρίζα φοράδα, πέρα μέσα στο δάσος όπου ό Κάρλο έφτασε λαχανιασμένος τó κατόπι του. Η φοράδα ήτανε δαιμένη σέ πεύκο και σελλωμένη με γαλλικιά σέλλα. Του Κάρλο τó χέρι πήγε στα λουριά της, μα πρώτα κύτταξε γύρω μήν ιδεί τόν καβαλλάρη.

Λίγο έλλειψε να τότε πατήσει. Έκπλωμένος στον ίσκιο ένας νέος γύρω στα τριάντα, γαντοφορεμένος και κουκουλωμένος σέ μαντύκ, ροχάλιζε.

— PER Baccho. Θαρρεί πώς βρίσκεται στην αύλη του πατέρα του, συλλογίστηκε ό κάπελας.

Θάσανε είκοσι χρόνια πού δέν έκανε πια τó ληστή, κι' είχε ξεπέσει στο έπάγγελμα του ταβερνιάρη, μα τó μάτι του αναγνώριζε τόν πλούτο κάτω από κουρέλια, και τή φτώχεια χρυσοντυμένη. Μάντεψε πώς ό νέος δέν ήτανε πλούσιος. Ήτανε Γάλλος. 'Ο Κάρλο έσκυψε, μάζεψε τή μπιστόλα του νέου από δίπλα του, και τού τήν έφερε στο κρόταφο ... Συλλογίστηκε ... Οι Γάλλοι όμως φυλάγονται. Δέ κοιμώνται έτσι δά ήσυχοι στη διάθεση του πρώτου τυχόντα. Κάτι έλεγε στον Κάρλο πώς ή σιέστα, δέν έπήγε χαμένη. Έλυσε τή φοράδα και με τó δικό του άλογο και τή μπιστόλα έπέστρεψε στη ταβέρνα όπου απ' τó πρωτ' είχε κρυμμένο στον άχυρώνα τόν ίδιο τó Φρά Διάβολο.

'Ο νέος πού τόσο φτηνά γλύτωσε, δέν άργησε να ζυπνήσει. Άνοιξε τά μάτια, ρώτησε τι ώρα είναι, γύρισε ανάσκελα, και ακούγοντας τó θρόϊσμα πούκανε ό άνεμος, κύτταξε τó φύλλωμα χαμογέλασε, κι' εϋθδς συλλογίστηκε πώς θά πρέπει να ξεκινάει. Σφύριξε έτσι ξεπλωμένος τ' άλογό του αλλά μη ακούγοντας μήτε χαλινάρια μήτε πατήματα σήκωσε τó κεφάλι. Και μονομιās έδρέθηκε καθιστός, κι' ακίνητος, κύτταζε ψηλά.

Λίγες πιθαμές μακρυνά έλαμπε στον ήλιο πού έγερνε στη δύση ή κάννα του μπιστολιού του. Τό κράταγε ό πιό παραξενοντυ-

μένος άνθρωπος που ο νέος είχε ποτέ του δεξί. Φορούσε μαντύα, καπέλλο με κόκκινο λοφέλο και το μούτρο σκεπαζόταν από πράσινο Loup.

—“Αν φάχνεις τή μπιστόλα σου, τή κρατάω, ώστε άδικα, είπε ο άνθρωπος αυτός γαλλικά αλλά μ’ Ιταλιάνικη προφορά.

“Εκφραση άπύγνωσης κι όργής συνάμα πέρασε άπ’ τὸ μάτι του νέου και τὸ χέρι του έπαψε νά πασπατεύει τὰ χορτάρια.

—Δὲν έχω χρήματα, αποκρίθηκε.

—Μήτε μυαλό δὲν έχει. Τοῦ μασκαρεμένου τὸ στόμα φάνηκε καθὼς μιλοῦσε. Εἶχε μικρὸ ξανθὸ μουστακάκι. Κι’ ἦτανε λεπτοκαμωμένος.

—Εἶσαι ὁ Φρά Διάβολο, εἶπε ὁ νέος, δείχνοντάς τον μὲ τὸ γαντοφορεμένο του δάχτυλο.

—Κι’ ἐσὺ ποιός εἶσαι ;

Κι’ ἐπειδὴ δὲν ἔλαβε ἀπάντηση, ὁ μασκαρεμένος ρώτησε :

—Français ;

“Ο Φρα Διάβολο σφύρηξε. Προβάλλανε τότε δυὸ κουρελῆδες μὲ τρομπόνια. Τ’ ἀκουμπήσαν κι’ ἀρχίσανε νά φάχνουνε τὸν νέο.

Τοῦ βρήκανε χρήματα πού οὔτε κυττάξαν, τὸ Sauf conduit, κι’ ἕνα γράμμα τοῦ Ναπολέοντα γιὰ τὸν στρατηγὸ Ἐρνέστ, τὸν ἀρμοστὴ τῆς Νάπολης. “Ο Φρά Διάβολο ἐμπόδισε νά σπάσουνε τίς σφαγίδες. Πῆρε τὸ Sauf conduit και τὸ σπούδαξε.

—Σὲ λένε Καλλεντζιάνο ! “Ωστε εἶσαι Ἴταλός ; Προδότης, ἀφοῦ φέρνεις γράμμα σὰν ἐτοῦτο. “Αγγελιοφόρος τοῦ ἐχτροῦ. Στὰ χέρια μας ξέρεις τί σὲ περιμένει ;

“Ο νέος σήκωσε τοὺς ὤμους μ’ ὕφος ἀδιάφορο, ἀν κι’ ἡ καρδούλα του ποιὸς ξέρει τί θ’ ἀνοιωθε. Θυμήθηκε τὰ λόγια τοῦ Ναπολέοντα : Δόστο στὸν Ἐρνέστ .. “Αν ὅμως σὲ πιάσει ὁ Φρά Διάβολο σκίσιμο γιὰτί θὰ σὲ δέσει στή ρόδα .. Τώρα ἦταν ἀργά. Μὲ τὸ χέρι ἔκανε νόημα πού σήμαινε πὼς δὲ δίνει δεκάρα γιὰτί τόνε περιμένει.

—Γιὰ νὰ τὸ φέρνεις θ’ ἀξίζει νὰ διαβαστεῖ, εἶπε ὁ μασκαρεμένος.

Τὸ βράδυ ὁ ξένος ἔφαγε στὴν ταβέρνα, δεμένος πισθάγγωνα, ἀπ’ τὸ χέρι τοῦ Κάρλο πού τόνε τάξιζε μπουκιὰ-μπουκιὰ σὰ παιδάκι. Ἐτοιμάσανε πηλό, πῆραν ἀποτυπώματα ἀπ’ τίς σφαγίδες και σπάσανε τὰ βουλοκέρια ... Σιωπὴ ἀπλώθηκε ὅπου ἀκουγώταγε μόνο τὸ τσιτσίρισμα τοῦ νεροῦ πού σιγῶβραζε καθὼς ὁ Φρά Διάβολο πούχε βγάλει τὰ μασκαράδικα, διάβαζε.

—Ἐδῶ σὲ παináει, εἶπε ἄξαφνα κυττάζοντας τὸ νέο. Σὲ λέει ἀφωσιωμένο ἐχτρό τῶν ἐχτρῶν του, δηλ. δικό μας ἐχτρό ... Μπράβο, Κάρλο. “Επιασες αὐτὸν πού μοῦ χρειάζεταιται.

“Ο Κάρλο κύτταζε λυπητερά τὸ νέο, ἐνῶ ὁ Φρά Διάβολο θυβίστηκε στή συλλογή, κυττάζοντας τὴ φωτιά, και τέτοια ἦταν ἡ σιωπὴ πού ἀκουγες τὸ γκιώνη στὸ κοντινὸ πάρκο.

Ἐάφνου ἡ λαλιὰ τοῦ Φρά Διάβολο ἀκουστήκε.

—“Η ζωὴ εἶν’ ὠραία, εἶπε. Εἶσαι Ἴταλός, θὰ συμφωνεῖς μαζί μου. Πές μου τὸ σύνθημα και θὰ σοῦ χαρίσω τὴ ζωὴ .. Γιατί ἔχω ἕναν λογαριασμὸ μεγάλο νὰ κανονίσω.. “Α ! ὄχι, ἄλλη μέρα ἀν σ’ ἔπιανα δὲ θὰ χανόμενα σὲ χαρίσματα. “Αλλά σήμερα χρειάζομαι τὸ σύνθημα. Κάποιο σύνθημα θάχουν αὐτοί... “Εχουνε πές μου ; Τί θὰ πεις τοῦ Ἐρνέστ, προφορικά ; Βλέπεις πέρα ἀπ’ τὸν τοίχο τοῦτο ... Εἶδες τὴ βίλλα τ’ ἀπόγεμα ; Τὴ μεγάλη μὲ τὰ πυργάκια ; Εἶναι τοῦ Ἐκτωρα Ρότσι. “Οταν εἶχαμε ἀνάγκη ἀπὸ κρυφῶνα, ἀπὸ φάρμακα, ἀπὸ τροφή, ἐδῶ, στὸ Ρότσι τὰ βρῖσκαμε. Μᾶς ἔκρυβε, μᾶς πληροφοροῦσε, μᾶς ἐφοδίαζε ... Τοῦτος ὁ Κάρλο, ἐσὺ Κάρλο, καλὸς εἶσαι ... “Αλλά δὲν ἔχεις τὸ μυαλό τοῦ Ρότσι, δὲν ἔχεις τὴ γνώση του και τὴ σπουδὴ του. Θὰ μᾶς κρύβεις ἀκόμα, ἀν σ’ ἀφίσουν ἐδῶ οἱ Γάλλοι ... “Αλλά δὲν εἶναι τὸ ἴδιο .. Μᾶς ξερριζώσαν ἔτσι .. Εἶναι μεγάλη ἡ ζημιὰ .. Στους Γάλλους δὲ πέρασε ποτὲ ἀπ’ τὸ νοῦ πὼς ὁ Ρότσι εἶναι δικός μας .. Οὔτε θὰ τοὺς περνοῦσε ... “Αν τὰ μάτια τους δὲν τοὺς τ’ ἀνοίγανε. Καὶ τοὺς τ’ ἀνοίξε ὁ Σὰν Τζενάρο, ὁ μαρκέζε. Καὶ θὰ μοῦ τὸ πληρώσει ! Πές μου πιδ εἶν’ τὸ σύνθημά τους, και τὴ κουβέντα πού θὲ ν’ ἄλεγες τοῦ Ἐρνέστ, κι’ ἡ ζωὴ σου σοῦ ἀνήκει.

Κι’ ὁ Φρά Διάβολο συνέχισε καθάλλα στὸ σκαμνί, μπροστὰ στή φωτιά, σκυμμένος κοντὰ στὸ πρόσωπο τοῦ αἰχμάλωτου.

B’

Τέσσερες μέρες ἀργότερα, ἕνα ἀπόγεμα γύρω στίς πέντε, μιὰ ἄμαξα στάθηκε στή Σάντα Κλάρα τῆς Νάπολης, μπροστὰ σὲ πόρτα ὅπου ἡ ἐπιγραφή Madame Clodilde, ceans on parole Français, δὲν ἀνοίξε παχτωλούς, γιὰτί ὁ στρατὸς τῆς Δημοκρατίας δὲν εἶχε λεφτὰ γιὰ φορέματα. Οἱ ρόδες κυλάγαν ὅταν ὁ λακὸς ἀνέβαινε δυὸ δυὸ τὰ σκαλιὰ πού φανῆκαν και μέσα στὸ βερνίκι στολισμένο μὲ τὰ οἰκόσημα τοῦ Σὰν Τζενάρο.

Στὸ παράθυρο ἀπὸ πάνω ἔσκυψε ἕνα κορίτσι, ρώτησε τί εἶναι, κατέβηκε, ἔκανε κνίξ, κι’ εἶπε πὼς ἡ πρόβα τελειώνει εὐθύς.

—Παρακαλεῖ ὁ μαρκέζε γρήγορα πολὺ, εἶπε ὁ λακὸς .. “Η μικρὴ ἔτρεξε μέσα ὅπου ἄλλες τρεῖς ραφτροῦλες βγάζαν ἀπ’ τὸ λυγερό σῶμα τῆς Μαρίας ντι Σὰν Τζενάρο πολὺχρωμη μάζα ἀπὸ ἀτλάζια και νταντέλλες. “Αφοῦ μπῆκε τὸ φόρεμα περιπάτου οἱ κοπελλίτσες τὸ συγυρίσαν.

—Γιατί να κάνετε τὸν κόπο, καὶ ν' ἄρχεται κι' ὁ μαρκεζε πούναι τόσο Affarato, στέναξε ἢ κυρία Κλοτίλδη... Γιατί ἐμεῖς νὰ μὴν ἐρθοῦμε στὸ παλάτσο.. Σιγά, τὸν ποδόγυρο.. "Αχ! σὰς τσαγκρουνίσαν μαρκεζίνα; Αὐτὲς οἱ κοπέλλες σήμερα ἄλλες κόρτε, ἄλλες δημοκρατία ἔχουνε στὸ νοῦ τους μόνο.. Τούτη ἢ Ἐπανάσταση τᾶκανε, ἢ καταραμένη γάλασε ὄλον τὸν κόσμο.. Καὶ γιὰ νὰ τὰ μπαλλώσει πρόστεσε πὼς μετὰ τὸν Θεὸ λατρεύει ἕναν ἄνθρωπο: Τὸν Μπουονοπάρτε, μαρκεζίνα, che grand Uomo.

—Πρέπει σὲ δύο ὥρες νὰ τῶχω, ὅπως ὁποτε, εἶπε νευριασμένη ἢ Μαρία πὸ γνοιαζόταν πὼς νὰ κάνει γρήγορα.

—Σὲ δύο; Σὲ μία, μαρκεζίνα, σὲ μισή! Θὰ στείλλω ὄλες; Θάρθῶ ἢ ἴδια νὰ σὰς ντύσουμε γιὰ τὸ χορὸ. Θᾶσατε ἢ πιὸ ὠραῖα... Ma che miraviglia.. Ἄντέλα, ἀνοίξε τὴ πόρτα... Τὰ σέθη μου στὸν μαρκεζε... Κι' ἢ Μαρία ὀκτῶ λεπτὰ ἀκριθῶς ἀφου στάθηκε τ' ἀμάξι κατέβαινε τὴ δρομόσαλα.

Δὲν ἦταν ἀνάγκη ἀπ' τὸ φόρεμα γιὰ ν' ἀναί ἢ Μαρία ἢ πιὸ ὠραῖα γυναῖκα τῆς Νάπολης, ὅπως δὲν ἦτανε φήμη καλοῦ χαρακτῆρα κι' ὑπομονῆς πούκανε τὸν Ἀλέξανδρο ντὶ Σὰν Τζενάρου τὸν ἄνθρωπο τῆς ἡμέρας, ἀλλὰ ἢ δξύτητά του, τὸ ταλέντο του στὴν ἰντριγκα, κι' ἢ μεγάλη του περιουσία πούχε μεγαλώσει χάρις στὶς εὐκαιρίες πὸ τοῦ πρόσφεραν οἱ Γάλλοι. Ἦταν ἀπ' τὰ γλυτσερὰ ἐρεπετὰ πὸ θεριεύουν με τοὺς κατακλισμούς γιατί ἢ δυστυχία τῶν ἄλλων τὰ τρέφει. Κι' ὁ πηχτώτερος βουρκος ἦταν τὸ ἴδιο γι' αὐτὸν σὰ κρυσταλλένιο νερό, φτάνει στὸ μπῆτο νᾶχε χρυσάφι. Καθὼς ἦτανε βλάκας ὁ Γάλλος στρατηγός, γένηκε ὁ Σὰν Τζενάρου τὸ δεξί του χέρι, γιατί ὁ Ἐρνέστ, ὅπως λεγόταν, πελάγωνε μέσα στὶς πλεχτᾶνες καὶ ραδιοιουργίες πὸ ὑφαίναν οἱ ἐχτροὶ τῆς Παρθενοπαίας, Δημοκρατίας πὸ κατασκευάσε ὁ στρατὸς κατοχῆς. Οἱ ἐχτροὶ αὐτοί, ἦσαν ὄλοι οἱ Ναπολιτάνοι οἱ πιστοὶ στὸν ἐξόριστο Φερδινάνδο... Κι' ἀκριθῶς σήμερα ὁ Ἐρνέστ, εἶχε στείλει μὴνυμα στὸν Ἀλέξανδρο ὅτι στὶς πέντε θάρθει νὰ τὸν ἴδει κάποιος.. Κι' ὁ Ναπολιτάνος συλλογίστηκε: — Πάλι χαμένα ὁ στρατηγὸς θὰ τάχει. Πάλι θὰ τρέμει. Ἴσως ἐπειδὴ τὸ δικό του στρατοδικεῖο καταδίκασε τὸ Ρόσσι φοβάται ἐξέγερση. Κύτταξε αὐστηρὰ τὴ γυναῖκα του, τσέπως τὸ ρολὶ πὸ ἐπιδειχτικά κρατοῦσε, φώναξε τοῦ ἀμαξᾶ «γρήγορα» κι' ὁ λακὲς μὲλις πρόφτασε νὰ σκαρφαλώσει.

Ὅταν φτάσαν, ὁ ὑπηρέτης στὴν εἴσοδο εἶπε πὼς στὸ χῶλλο κάθεται ἕνας νέος φτωχικὰ ντυμένος, ἀπόρησε δὲ με τὴ βιασύνη τοῦ κυρίου του νὰ δεχτεῖ ἕναν σχεδὸν ζητιάνο.

Ὁ ξένος θᾶταν ὡς τριάντα χρονῶν. Χαιρέτησε, κι' ἔδωκε τὴν ἐπιστολὴ πὸ βαστοῦσε.

Πέροντας ὁ Ἀλέξανδρος τονε παρατήρησε. Ἦταν καλοδεμένος, κοντουλός, καὶ φοροῦσε ρεντιγκόττα φθαρμένη στοὺς ἀγκῶνες, πὸ θᾶχε φάει βροχές, κυλόττα μαῦρη ἴσως ἄλλοτε, πὸ τῶρα κατάντησε νὰ τὸ φέρνει στὸ καφεδί. Κάλτσες στριμμένες σὰ σκάλες ὑπηρεσίας σκαρφαλώνανε γύρα στὶς γάμπες, καὶ τὰ σκαρπίνια πὸ πέφταν μεγάλα εἶχανε φιοῦμπες ἀπ' τὸ προστυχώτερο μέταλλο. Τὸ τρίκωχο καπέλλο πὸ βάσταγε στὴ μασχάλη θᾶχε γνωρίσει πολλὲς δόξες κι' ἦτανε φανερὰ ἀγορασμένο στὸ παληατζή, ἢ περροῦκα ἦταν ἀπ' τίς πιὸ πρόστυχες, ἀπ' αὐτὲς πὸ φορᾶνε τὴν Κυριακὴ οἱ ἱπποκόμοι. Τὸ ντύσιμό του ἦταν ὑπάλληλου κατώτατης σειρᾶς. Μὰ τὸ ὕφος ἦταν ὕφος καλὸ γιὰ: ἔχι μόνο δὲν εἶχε δουλοπρέπεια ἀλλὰ κάθε στάση, κάθε κίνησή του εἶχε φυσικότητα, τὸ δὲ βλέμμα του τὸν ἐπέβαλε ἀμέσως. Ὁ Σὰν Τζενάρου διάβασε:

«Γυρεύετε μοῦπατε γραμματέα γιὰ τὸ σπιτί. Σὰς στέλνω τοῦτονε. Πρέπει νὰ προσέξετε ποιὸν θὰ βάλλετε μέσα, οἱ ἐχθροὶ μας εἶναι πολλοί. Δὲ θὰ θρῆτε καλύτερο συστημένο, ἦρθε με γράμμα τοῦ Βοναπάρτη με τόσα καλὰ λόγια πὸ ζήλεψα. Ἐπίσης καὶ γιὰ σὰς λέει καλὰ λόγια. Θὰ σὰς τὸ διαβάσω τὸ βράδυ στὸ χορὸ. Πάρτε αὐτὸν εἶναι καλός! Τὰ προσκυνήματά μου στὰ πόδια τῆς μαρκεζίνας. A bientôt. Ἐρνέστ.

— Δὲν ἔμεινε ὁ στρατηγὸς ἀρκετὸ καιρὸ στὴ Νάπολη γιὰ νὰ μάθει τὴ τέχνη, συλλογίστηκε ὁ Ἀλέξανδρος. Ἐμένα θὰ τυλίξει; Μοῦ στέλνει ἐδῶ χαριὲ καὶ θέλει νὰ πιστέψω πὼς εἶναι γιὰ γραμματικός. Ἄς εἶναι, καλὸς φαίνεται, ἔξυπνος, συμπαθῆς, καὶ κύριος. Καὶ θὰ τότε πάρω νὰ τοὺς δείξω τοὺς Γάλλους, πόσο λίγο σκοπὸ τῶχω νὰ τοὺς γελάσω.

—Τὶ νέα φέρνετε ἀπὸ κεῖ πουργώσατε, ρώτησε διπλώνοντας τὸ γράμμα.

—Τὰ νέα ἀπ' τὴ Παλαιστίνη εἶναι δυστυχῶς ἄσχημα, ἀποκρίθηκε με φωνὴ σταθερὴ καὶ ἀπαλὴ ὁ συστημένος ἀπ' τὸ πρωταγωνιστὴ τοῦ δράματος πὸ παιζόταν ἐκεῖ κάτω στὴν Ἀνατολή.

—Θέλετε νὰ μῆπτε στὴν ὑπηρεσία μου, ρώτησε ὁ Σὰν Τζενάρου.

—Μάλιστα!

—Τί ἱκανότητες ἔχετε; Ὑπηρετήσατε πουθενά;

—Γνωρίζω γαλλικὰ, ἀγγλικὰ, λατινικὰ κι' ἰσπανικὰ, ἀποκρίθηκε ὁ νέος. Ἐκανα σεμινάριο στὴ Βαρκελώνη, ὑπηρετήσα στὸ Βατικανὸ ὅπου ὁ Πάππας με φυλάκισε γιὰ τὰ φιλογαλλικὰ μου αἰσθήματα. Τῶσκα καὶ κατέφυγα στὸ Παρίσι ὅπου ὁ Βοναπάρτης μοῦδειξε ἐχτίμηση μ' ἐτίμησε, μ' ἰδιαίμερη εὖνοια. Με πῆρε στὴν Αἴγυπτο. Ἐπειδὴ τὸ κλίμα μ' ἔβλαψε μ' ἐφοδίασε με συ-

στατική επιστολή και μ' ἔστειλε ἐδῶ. Ἡ Α. Ε. ὁ στρατηγὸς Ἐρνέστ, εἶχε τὴν εὐγένεια νὰ μοῦ πει ὅτι ποτὲ δὲ διάβασε σὲ γράμμα τοῦ Ναπολέοντα θερμώτερα λόγια. Εἶμαι δημοκράτης, τῶχο καμάρι, καὶ θέλω νὰ ὑπηρετήσω ἀνοίγοντας τὰ μάτια τῶν Ἰταλῶν στὰ καλὰ τῆς Δημοκρατίας καὶ στὶς ἀρετὲς τοῦ μεγάλου τῆς πρωτοπαλλήκαρου.

Ἡ ὁμιλία τούτη πού δὲν εἶχε σχέση μὲ τίς συνηθισμένες κουβέντες ἐνὸς ὑποψήφιου ὑπάλληλου εἰπώθηκε μὲ τόση θερμὴ κι' ἔνταση, μὲ τόση φυσικότητα, πού ὁ Σάν Τζενάρο συμπάθησε τὸ νέο.

— Μιλᾶτε Ναπολιτάνικα, εἶπε. Εἶσατε Ναπολιτάνος ;

— Εἶμαι !

— Ἡ θέση γραμματέα μου σᾶς κάνει ;

— Μοῦ κάνει !

— Ὁ μισθὸς θά ναι τριακόσια χρυσᾶ τὸ χρόνο.

Ὁ ὑποψήφιος εὐχαρίστησε μὲ τρεμάμενη φωνή.

— Καθήμενα, συνέχισε ὁ Ἀλέξανδρος, θάχετε νὰ φροντίζετε τὴν ἀλληλογραφία μου. Θὰ δεχόσαστε τοὺς ἐπισκέπτες· τοὺς ὀχληροὺς θὰ τοὺς διώχνετε, μὲ τρόπο πού νὰ λένε εὐχαριστῶ. Βέβαια, θὰ ξέρετε πότε πρέπει νὰ μπαίνετε σ' ἓνα δωμάτιο καὶ πρὸ παντός, πότε πρέπει νὰ βγαίνετε. Δὲ θὰ σᾶς λείψουν οἱ εὐκαιρίες νὰ κάνετε καὶ περισσότερα, οὔτε νὰ ὑπηρετήσετε τὴν ἀγαπητὴ μας Δημοκρατία καὶ τοὺς Γάλλους φίλους μας καὶ φίλους τῆς. Ἐχθρὸς μας εἶναι ὁ ἐξόριστος ἔκπτωτος. Ὁ Φερδινάνδος κι' οἱ δικοὶ του. Δὲ νοιώθουν πὼς νέος αἰώνας ἀνατέλλει σὲ λίγους μῆνες, ὁ αἰώνας τοῦ Βοναπάρτη καὶ τῆς Δημοκρατίας. Εἶσατε σκοπευτῆς ;

— Ἄριστος.

— Ἐχετε ὄπλα ;

— Ὁχι !

— Πάρτε τούτα. Ἐχω κι' ἄλλα ... Ἀλλὰ πρῶτα θὰ σᾶς δοκιμάσω.

Ὁ Ἀλέξανδρος ἀνοίξε μιὰ κασετίνα, ἐβγαλε δυὸ ὠραία μπιστόλια, ἔφτιαξε τοὺς κορόρους καὶ τὰ τσακμάκια, κι' ἔδωκε τ' ὦνα τοῦ νέου ἐνῶ ἐκεῖνος θάσθηξε τ' ἄλλο. Τόνη πήγε στὴ μπαλκονόπορτα. Ἐκεῖνος ἀπόρησε.

— Δίνετε ἔτσι γεμάτο μπιστόλι σ' ἓναν ἄγνωστο ; ρώτησε. Κι' ἂν τὸ στρέψω ἀπάνω σας ;

Ὁ Σάν Τζενάρο χαμογέλασε· ἔδειξε ἓνα τριαντάφυλλο σὲ γλάστρα τῆς ταράτσας καὶ τὸν πρόσταξε νὰ τὸ κόψῃ. Ἡ ἀπόστασι θάτανε δέκα βήματα.

Ὁ δημοκράτης σημάδεψε, ἀλλὰ ὅταν οἱ καπνοὶ διαλύθηκαν

τὸ τριαντάφυλλο δὲν εἶχε σαλέψει. Ἀπ' τὸ κλώτσημα κατάλαβε ὁ νέος, ὅτι δὲν εἶχε βόλι τὸ ὄπλο.

— Ἄν τὸ στρέφατε κατ' ἀπάνω μου δὲ θὰ μένατε ζωντανὸς γιὰ πολὺ, εἶπε ὁ Ἀλέξανδρος... Νὰ τὸ δεύτερο· αὐτὸ εἶναι γιομάτο.

Πρωτοῦ τὸ φτάσουν οἱ καπνοὶ, τὸ τριαντάφυλλο εἶχε κιάλας πεταχτεῖ ἀπάνω σ' ἓναν μπάγκο λίγο πέρα ἀπ' τὴ γλάστρα.

Ἀφοῦ τὸ ζευγάρι ξαναπῆκε στὴ κασσετίνα ὁ νέος εὐχαρίστησε γιὰ τὸ δῶρο καὶ περίμενε.

— Τ' ὄνομά σας ;

— Καλλεντζιάνο, Λουίτζη.

— Οἰκογένεια γνωστή.

— Δὲν ἔχω συγγενεῖς.

— ἴσως καλλίτερα. Εἶναι καὶ κάτι πού πρέπει νὰ σᾶς πῶ :

Οἱ κίνδυνοι πού θὰ διατρέξετε στὴν ὑπηρεσία μου εἶναι μεγάλοι. Συνεχῶς ἡ ζωὴ σας θὰ κινδυνεύει.

— Ἀπὸ ποιόν ;

— Τὸν Φρα Διάβολο, πρὸ παντός.

— Ἐπὶ τέλους ποιὸς εἶν' αὐτός ; ρώτησε ὁ νέος.

— Δὲν ἔχετε ἀκουστὰ τὸν Φρὰ Διάβολο ;

Περιττὴ ἐρώτησις. Μόνο κουφὸς καὶ στραβὸς μπορούσε νὰ ζήσει μιὰ μέρα στὴ Νάπολη χωρὶς νὰ μάθει τὸν Φρὰ Διάβολο. Ἀπὸ μέρες σ' ἔλους τοὺς τοίχους ἐδιάδαζες αὐτὰ πού ἄκουγες καὶ τοὺς ντελάγησες νὰ κράζουν :

Ἄμοιβη 10.000 χρυσῶν

ὁ ληστής

Πέτσα, Μιχαήλ

ὁ ἐπιλεγόμενος

ΙΛ ΦΡΑ ΔΙΑΒΟΛΟ

καταζητεῖται

Αὐτὰ τὰ χρήματα θὰ πάρῃ ὁποιος

μαρτυρήσῃ πού κρύβεται, ἢ τὸν πιάσῃ

ἢ τονε σκοτώσῃ, ἢ δώσῃ καλὲς πληροφορίες

πού νὰ φέρουνε τῆ σύλληψή του.

Γι' αὐτὸ ὁ Καλλεντζιάνο ἀποκρίθηκε πὼς ἐξ ἐναντίας δὲν ἀκούει κανέναν τίποτ' ἄλλο, καὶ γιὰ κανέναν ἄλλον, στὴ Νάπολη.

— Ναι, ὁ κόσμος τὰ παραλέει, συμφώνησε ὁ Σάν Τζενάρο. Πολλὰ εἶν' ὑπερβολές. Εἶν' ὁ κυριώτερος ἐχθρὸς, τὸ πρωτοπαλλήκαρο τοῦ ἐξόριστου βασιλέα. Γι' αὐτό, ὅτι ἀκοῦτε, καὶ τίς ποῖδ' ἐξωφρενικὲς ἀνοησίες, θέλω νὰ μοῦ τ' ἀναφέρετε πιστά.

Ὁ Καλλεντζιάνο εἶπε ὅτι πηγὴ πληροφοριῶν εἶχε ὡς τώρα τὴν ξενοδόχα του, κάτω στὸ λιμάνι. Τούπε πὼς ὁ Φρὰ Διάβολο εἶχε δικό του στρατό, πὼς χτύπαγε τοὺς Γάλλους, πὼς αὐτοὶ

σκορπάγαν όταν τον αντικρίζαν, πώς είχε λιμέρι τον κρατήρα του Βεζούβιου, κι' άλλα τέτοια.

—“Όλα είναι σωστά, εξόν απ' τὸ Βεζούβιο... Γι' αὐτὸ εἶτι μαθαίνετε νὰ μοῦ τ' ἀναφέρετε.” Ἄν, φυσικά, ὕστερα ἀπ' ὅλα αὐτά, ἀποφασίζετε νὰ μπήτε στὴν ὑπηρεσία μου.

—Ἀποφάσισα καὶ σὰς εὐχαριστῶ, ἀποκρίθηκε ὁ Καλλιεντζιάνο.

Γ'

Ὁ Σάν Τζενάρο γιὰ τὸν ἑαυτὸ του ἦτανε γενναῖος, τὸ σπιτικό του ἔμωζε δὲν ἔπαψε ν' ἀναι βασιλείο του τρόμου. Συνηθίσανε, γιὰτὶ ἄλλοιῶς, μὰ τὴν ἀλήθεια, θὰ καταλήγαν στὸ φρενοκομεῖο. Ὅπως ὅποτε ἡ ἄμυνα ὀργανώθηκε. Ὁ περβολάρης πρότεινε οἱ μάντρες νὰ ὀχυρηθοῦνε μὲ δικὰ του σχέδια, ὁ ἀμαζᾶς, παλαιμάχος ἀπ' τοὺς πολέμους μὲ τοὺς Αὐστριακοὺς, ἔκανε κουμάντο κι' ὅταν δίδασκε οἱ ἄλλοι ἀκούγαν. Μόνος ὁ Major Domino δὲν ἔχασε τὴ ψυχραιμία του καὶ δοκίμασε νὰ ἐπιβάλλει τάξη. Ἀλλὰ πῶς νὰ ἐμποδίσει τὸ μαρμετόνι ν' ἀσκεῖται στὴ ρωμαϊκῆνὰ πάλη μὲ τὸ βοηθὸ περβολάρη, ἢ τὸ μάγερὰ νὰ δοκιμάζει στὸν ἀέρα τὸ μπαλάτὰ τοῦ κρέατος φοβερίζοντας νὰ τὸν καταφέρει στὸ κεφάλι ὀποιανοῦ τολμήσει νὰ κάνει νὰ μπεῖ στὸ παλάτσο, ἢ τὸν βαλῆ νὰ κατεβάξει, ὅταν δὲν τονε βλέπαν, μιὰ ἀρ' τὶς ἀλαθάρδες ποὺ στολίζανε τὸ τζάκι τοῦ χώλ, καὶ νὰ τὴ ζυγίξει καὶ νὰ τὴν ἀκονίζει... Ὅταν μιὰ μέρα βρέθηκε ὁ μεγάλος καθρέφτης τοῦ χώλ ραγισμένος ὁ Major Domino ἔκανε ἀνάκριση, κύτταξε τὴν ἀλαθάρδα, ἔσφιξε τὰ χεῖλια, κι' εἶπε στὸν ἔνοχο ποὺ δὲν ὀμολογοῦσε πῶς ἡ ἀξία θὰ κρατηθεῖ ἀπ' τὸ μισθὸ ὄλου τοῦ προσωπικοῦ. Ἀλλὰ πάλι δὲν ὀμολόγησε... Σάν ἐνόχτωνε τὸ δέος τοὺς ἔκανε νὰ ποθοῦνε τ' ἄστρα νὰ σβύσουνε καὶ νὰ φανεῖ μιὰ ὥρα ἀρχήτερα τὸ φῶς τῆς ἡμέρας.

Μόλις σκοτίνιαζε τὰ ἔπιπλα τρίζαν. Ἀκουγόταν θήματα. Οἱ φλόγες τῶν κεριῶν στίς καρυδένιες σιάλες ρίχνανε γυαλάδες ποὺ σαλεύανε. Σαλεύανε κι' οἱ ἴσκιοι στοὺς τοίχους, καὶ σὰ νὰ κρυφοκινεῖσανε μάτια ἀπὸ μέσα ἀπ' τοὺς θώρακες, ἀπὸ τὰ πρόσωπα τῶν πορτραῖτων, ἀπὸ τὰ ρολόγια, καὶ τὰ βιβλία. Ὅταν φύσαγε, οἱ ὑπηρετίες χωνόνταν γιὰ συντροφιά δυὸ-δυὸ στὸ κρεβάτι. Καὶ συνέβηκε πολλὲς φορὲς νὰ ξυπνίσουν καὶ νὰ κάνουνε περιπολίες, ντάλα μεσάνυχτα. Ἐπὶ κεφαλῆς πήγαινε ὁ μάγερὰς, μὲ τὸ μπαλάτὰ, τελευταῖος ἐρχόταν ὁ βαλῆς μὲ τὴν ἀλαθάρδα, καὶ πιὸ πίσω ἀκολουθοῦσανε περίτρομες οἱ γυναῖκες, τυλιγμένες σὲ σάλια, κρατώντας κεριά, ἔτοιμες νὰ τρέξουν. Ὅλες τὶς φορὲς ἔφταιγε τὸ τζάκι ὅπου ὁ ἀγέρας ἐδούζε σὰ δαίμονας. Τὸ παλάτσο Σάν Τζενάρο, ὄχι, δὲν ἦτανε γιὰ νεῦρα ἀδύναμα.

Ὁ Ἀλέξανδρος πρόσταξε τοῦ Καλλιεντζιάνο νὰ μετακομίσει ἀμέσως, ἀπόψε, διέταξε δὲ νὰ τοῦ ἐτοιμάσουν ἕνα ἀπ' τὰ δωμάτια γιὰ ξένους ὅπου προσωρινὰ θ' ἄμεινε, ὡς ὅτου, μεθαύριο, βουλευτεῖ ὀριστικά. Ἀφοῦ ἐργάστηκε ἀκόμα, ἀνέβηκε καὶ βρῆκε τὴ γυναῖκα του μὲ γύρω-γύρω τὶς ραφτοῦλες, ἀπελιπισμένες. Κλαμμένη ἀπὸ νεῦρο ἡ Μαρία οὔτε ν' ἀκούσει γιὰ φαί. Ὅταν ἦρθε ἡ Madame Clodilde ἔλα σιαχτήκαν, κι' ἔτοιμο τὸ φόρεμα ἀπλώθηκε στὸ κρεβάτι, οἱ καμαριέρες ἀνέβηκαν νὰ ντύσουν τὴν κερά τους, δυὸ βαλλέδες καταπαίστηκαν μὲ τὴ δύσκολη τουαλέττα τοῦ μαρκέζε, κι' οἱ ἐτοιμασίες γινήκαν καὶ στοὺς σταύλους ὅπου ξεκούραστο φρέσκο ζευγάρι ζεύτηκε. Ὡπως κάθε νύχτα οἱ Γάλλοι σκοποὶ ποὺ φρουρούσανε τὸ παλάτσο γινήκανε διπλοσκοποὶ καὶ δυὸ πελώρια μαντρόσκυλλα λυθῆκανε μέσα στὸ πάρκο.

Ὁ Λουίτζη μέτρησε στὸ φῶς τοῦ κεριοῦ τὰ λεπτὰ ποὺ ἴσα ἴσα τοῦ φτάνανε γιὰ νὰ πλερώσει κι' ἔσυρε τὸ μπαούλο τοῦ κάτω τῆ σιάλα. Ἡ ξενοδόχα ἀναστένιαζε ὅταν τὸν ἀντίκριζε. Ἐτραξε κι' ἔβαλε κι' ἕναν Γάλλο δεκανέα ποὺ ἔπινε νὰ βοηθήσει. Γιὰ νὰ κάνει τὴ φιγούρα του αὐτὸς ἀνάλαβε νὰ πάει στοὺς ὄμους του τὸ μπαούλο στ' ἀμάξι ποὺ περιμένε πάρα πέρα.

—Ὡστε μᾶς φεύγετε, ἀναστένιαζε ἡ ξενοδόχα, ροδοκόκκινη καὶ στρουμπουλή, νηὸπαντρη μ' ἕναν γέρο ποὺ κοιμόταν ἀπάνω. Κι' ἐπειδὴ εἶχε τὴ μανία νὰ λέει ψέμματα ἀλλὰ καὶ γιὰ νὰ μὴ πει ὁ Γάλλος προστυχίεις, εἶπε πῶς ὁ κύριος εἶναι καίπαρς ἀλλὰ ντύνεται ἔτσι γιὰ νὰ εἶναι ποῖο λεύτερος. Ὁ δεκανέας κάγχασε καὶ φώναξε «Bravo mon pere», καὶ κύτταξε τὴν ξενοδόχα καὶ τὰ χεῖλια τοῦ Λουίτζη, ποὺ στολιζόνταν ἀπὸ ξανθὸ μουστάκι. Ἐάφνου τὸ βλέμμα γίνηκε προσεχτικό.

—Κάπου, σὲ ξέρω, Mon pere, εἶπε.

—Δὲν πιστεύω νὰχομε ἀνταμωθεῖ, ἀποκρίθει ὁ Λουίτζη.

—Ὁ Padre ἔφτασε χτὲς ἀπ' τὴν Ἀνατολή, εἶπε ἡ ξενοδόχα.

—Τυχρὸς εἶσαι, Mon pere.

—Δὲν εἶν' ὠραία ἐδῶ; ρώτησε ὁ Λουίτζη.

—Τί τραβᾶς ἔμωζ γιὰ νὰ φτάσεις ἐδῶ δὲ ρωτᾶς; εἶπε ὁ δεκανέας γουρλώνοντας τὰ μάτια.

—Εἶσαι καλά στὰ πεζικά; Περπάτησες πολὺ;

—Ἄ! Ὅχι! Ἀπὸ περπάτημα παράπονο δὲν ἔχω. Οἱ ἄλλοι ξεθεωθήκαν, μὰ ἐγὼ εἶχα φιλαράκο στὰ μεταγωγικά καὶ μὲ φόρτωσε στὸ κάρρο κάτω ἀπ' τὴ τέντα.. Μὰ πῶς ἔφτασα ἐδῶ ζωντανός, δὲ λές;

—Βιάζεται ο Padre, του τὰ λὲς ἄλλη φορά, φώναξε ἡ ξενοδόχα.

—Ὅχι, θέλω νὰ μάθω. Κι' ἐγὼ ἀπ' τὴ Ρώμη ἦρθα. Συνάντησα μιὰ φάλαγγα στὸ Μολένο. Μήπως ἦσουν; Στάσου νὰ διώξω τ' ἀμάξι καὶ θέλω ν' ἀκούσω..

Ὁ Λουίτζη ἐπέστρεψε, ἀφοῦ βγήκε μιὰ στιγμή ἔξω, καὶ ξανακάθησε.

—Ὅχι, ἀποκρίθηκε τότε στὴν ἐρώτησι ὁ δεκανέας δὲν ἤμουν ἐγὼ, δὲν συναντήσαμε ἐμεῖς κανένα μοναχὸ καθ' ἑαυτὸν. Ἀλλὰ θέβαια κάπου σ' ἔχω ξαναδεῖ. Μοναχὸς ἦρθες; Καὶ δὲ φοβήθηκες; Καὶ δὲν ἔπαθες;

—Τί νὰ πάθω;

—Ἄκου λοιπὸν τί πάθαμε μεῖς: Φύγαμε ἀπ' τὴ Ρώμη μιὰ φάλαγγα ἀπὸ ἑκατό, μ' ὄπλισμό, μ' ἀποσκευές, μ' ἄλογα καὶ μ' ἔλα. Φτάσαμε τριανταδύο, σκόρπιοι, σὰ λιποτάχτες, χωρὶς κουβέρτες, χωρὶς ὄπλο, καὶ μόνο μ' ἔτι δὲ μᾶς ἐμπόδιζε πολὺ στὸ τρέξιμο.

—Οἱ ἄλλοι;

—Τοὺς πῆρε ὁ Ντιάβολο, κυριολεξία, δὲν ἀφήκε κανέναν.

Ἡ ξενοδόχα ἐδῶ ἐξήγησε.

—Τοὺς χτύπησε ὁ Φρά Διάβολο. Κι' ἄς λέτε ἐσεῖς, ὅταν σὰς τάλεγα, ἔτι τὰ παραλέω, καὶ σὰς λέω παραμύθια.

Ὁ Λουίτζη θέλησε κι' ἄλλα ν' ἀκούσει.

—Νὰ λοιπὸν: Ὁ λόχος ξεκίνησε ἀπ' τὴ Ρώμη. Ἐγὼ εἶχα βολευτεῖ στὸ κάρρο. Ὅπου, στὸ δρόμο, δὲ θάχαμε δώδεκα ὥρες φευγάτοι, πλακίωνουε διακόσιοι, τόσοὶ θάσανε, ὀλόκληρο ἀσκέρι. Ἀρχηγὸ εἶχαν ἕναν μ' ἕνα μαντύα, τρίκωχο, μὲ κόκκινο λοφεῖο καὶ στὴ μούρη του ἕνα πράσινο Λουρ. Τὸ κάρρο, στὴ φασαρία πῆγε στὸ χαντάκι μ' ἐμένα ἀπὸ κάτω του. Ἐτσι γλύτωσε τὴ ζωὴ μου κι' ἐμείνα κάτω ἀπ' τὰ συντρίμια ὥσπου νύχτωσε· θάδισα ὡς ὅτου θρῆξα κι' ἄλλους ποὺ κατορθώσαν καὶ σωθῆκαν ἀπ' τὸ μακελιό. Τοὺς αἰχμάλωτους αὐτοὺς μὲ τὴ μουσούνα λένε πὼς τοὺς σκοτώνει μὲ μαρτύρια, π' ἀνάθεμα στὴ ψυχὴ του τὴ διαβολίσια, στέναξε ὁ ἄνθρωπος.

—Ἐδῶ ὅμως δὲν ἀκούστηκε τίποτα, εἶπε ὁ Λουίτζη.

—Δὲν τὰ λένε γιὰ τὸ κόσμος χαίρεται. Ἀγαπάει αὐτὸν τὸν Ντιάβολο, π' ἀνάθεμα τονε.

Ἀφοῦ μιλήσαν ἀκόμα ὁ Λουίτζη τοῦ εὐχήθηκε γρήγορα νὰ συνέλθει καὶ βγήκε.

Μόνος του ὁ Γάλλος κύτταζε τὴ ξενοδόχα.

—Δὲ συνάντησα κανέναν μοναχὸ ταξιδιώτη, ἔλεγε καὶ ξανάλεγε... Κι' ὅμως κάπου τὸν εἶδα.

— Πήγγαινε νὰ ξομολογηθεῖς. Μεγάλη ἄμαρτία θάχεις στὴ ψυχὴ σου γιὰ νὰ μὴν ἠσυχάζεις, κι' ἔλο αὐτὰ νὰ συλλογιέσαι.

Ὁ δεκανέας γέλασε, σηκώθηκε, πῆγε σιμὰ τῆς καὶ δοκίμασε νὰ τὴ πάρει ἀγκαλιά. Μὰ τοῦ ξέφυγε. Τὴν κυνήγησε καὶ μὲ γέλοια τήνε στρίμωξε.

—Σιγά, εἶν' ὁ ἄντρας μου ἀπάνω!

Δὲν ἐπρόφτασε ὁ λοχίας νὰ τήνε σύρει πολλὰ δῆματα γιὰ τὸ τζάμι τοῦ παράθυρου τρύπησε κ'. ἕνα βόλι πέταξε χῶματα ἀπ' τὸν τοῖχο δίπλα στὸ κεφάλι τῆς.

—Θεοῦλι μου. Βοήθεια, βοήθεια, ἄρχισε νὰ τσιρίζει ἡ ξενοδόχα. Ὁ Γάλλος βλαστήμησε· ἔχωσε στὸ κεφάλι τὸ καλπάκι καὶ βγήκε στὰ σκοτεινὰ ὅπου τῶθαλε στὰ πόδια.

—Τὸ κρασί! φώναξε τώρα ἡ ξενοδόχα, τρέχοντας στὴ πόρτα. Τὸ κρασί! Δὲν πλερώνεις, Porco Francese.

(Ἐχεῖ συνέχεια)

Γ. Ν. ΑΜΠΟΤ

ΔΕΝ ΘΑ ΓΙΝΩ ΠΟΤΕ ΕΝΑΣ ΒΟΛΙΚΟΣ
ΓΑΪΔΑΡΟΣ ΝΤΥΜΕΝΟΣ ΜΕ ΤWEEED

Ἡ δυνατότητα τελειοποίησης τοῦ ἀνθρώπου! Θεέ μου, τί θλιβερό θέμα!

Ἡ δυνατότητα τελειοποίησης τοῦ αὐτοκινήτου Ford.

Ἡ δυνατότητα τελειοποίησης ποιοῦ ἀνθρώπου; Ἀντιπροσωπεύω πολλοὺς ἀνθρώπους. Δὲν εἶμαι ἕνας μηχανικὸς σινδουασμὸς.

Ἡ ἐκπαίδευση! Μὰ ποιὸ ἀπὸ τὰ διάφορα ἐγὼ ἔχετε τὴν ἀξίωση νὰ ἐκπαιδέψετε καὶ ποιὸ νὰ ἐξαφανίσετε;

Ὅπως κι' ἂν εἶναι τὰ πράγματα, σὰς προκαλῶ πάνω σ' αὐτό. Σὲ προκαλῶ, κοινωνία, νὰ μ' ἐκπαιδέψεις ἢ νὰ μ' ἐξαφανίσεις σύμφωνα μὲ τὰ διάφορα εἶδη τῶν τυποποιημένων ἀντρεϊκέλων σου.

Ὁ ιδεώδης ἄνθρωπος! Καὶ ποιὸς εἶν' αὐτός, παρακαλῶ, Ὁ Βενιαμὴν Φραγκλῖνος ἢ ὁ Ἀβραὰμ Λίνκολν; Ὁ ιδεώδης ἄνθρωπος! Ὁ Ροῦσβελτ ἢ ὁ Πορφύριος Ντιάζ;

Υπάρχουν μέσα μου πολλὰ «ἐγὼ», διαφορετικὰ ἀπ' αὐτὸν τὸ βολικὸ γαῖδαρο, ποὺ βρίσκει' ἐδῶ ντυμένος μ' ἕνα σακκάκι ἀπὸ tweed (1). Τί κάνω λοιπὸν παριστάνοντας τὸ βολικὸ γαῖδαρο τὸ ντυμένο μὲ tweed; Σὲ ποιὸν μιλάω; Ποιὸς εἰστε σεῖς, στὴν ἄλλην ἄκρη αὐτῆς τῆς βολικότητας; Ποιὸς εἰστε σεῖς; Πόσοι ἄνθρωποι ὑπάρχουν μέσα σας καὶ ποιὸς ἀπ' αὐτοὺς θέλετε νᾶστε;

Αὐτὸ τὸ «ἐγὼ» ποὺ βρῆσκειται στὸ πιὸ σκοτεινὸ κομμάτι τοῦ ἑαυτοῦ μας, θὰ τὸ φορμάρει τάχα τὸ Yale Colledge ἢ τὸ Harvard;

Τὸ ιδεῶδες ἐγὼ! Μ' ἂν ἔχω ἕνα ἐγὼ ποῦναι ἀλλόκοτο καὶ τοῦ ἀρέσει ἡ φυγή, ποῦναι ἔξω ἀπὸ κάθε τι, κι' οὐρλιάζει σὰ λύκος ἢ σὰν coyote (2) κάτω ἀπ' τὰ παράθυρα τοῦ Ἰδεώδους;

Βλέπετε τὰ κόκκινα μάτια του στὴ σκιά; Νὰ αὐτὸς ποὺ θέλει νὰ φτάσει στὸ σκοπὸ του.

Ἡ δυναμικότητα τελειοποίησης τοῦ ἀνθρώπου, μεγάλε Θεέ! Μὰ κάθε ἄνθρωπος, ὅσο λίγο κι' ἂν ζήσει, ἔχει μέσα του ἕνα

1) Σ.Μ. Εἶδος ὑφάσματος.

2) Σ.Μ. Εἶδος λύκου τῆς Ἀμερικῆς

D. H. L A W R E N C E

πλήθος ἀντιφατικὰ πλάσματα. Ποιὸ ἀπ' αὐτὰ θέλετε νὰ τελειοποιήσετε, σὲ βάρος ὄλων τῶν ἄλλων;

Ὁ γερο-μπαρμπα-Φραγκλῖνος θὰ μᾶς τὸ πεῖ. Θὰ μᾶς παρουσιάσει τὸν Ἀμερικάνο τύπο "Α"! Ὁ Φρανκλιν στάθηκε ὁ πρῶτος καθαρόαιμος Ἀμερικάνος. Ἦξαιρε καλὰ τί ἔκανε, ὁ πονηροῦτσικος. Ἔστησε τὸ πρῶτο ἀμερικάνικο ἀντρεϊκέλο.

Ἀπ' τὴν ἀρχὴ τῆς καρθιέρας του, αὐτὴ ἡ μουσίσσα ὁ Βενιαμὴν ἔκανε γιὰ τὸν ἑαυτό του ἕναν κώδικα ποὺ «θὰ ἱκανοποιῶσε τοὺς δάσκαλους ὄλων τῶν θρησκευτῶν χωρὶς νὰ σκανταλίσει κανέναν ἀπ' αὐτούς».

Αὐτὸ δὲν ἔπρεπε νὰ κάνει, μὲ τὴ σωστὴν ἀμερικάνικη νοσηροπία;

«Ὅτι ὑπάρχει ἕνας μοναδικὸς Θεός, ποὺ δημιούργησε ὅλα τὰ πράγματα».

(Ἄλλὰ ὁ Βενιαμὴν δημιούργησε αὐτὸ τὸ Θεό).

«Ὅτι κυβερναίει τὸν κόσμον μὲ τὴν Πρόνοιάν του».

(Ὁ Βενιαμὴν ξαίρει κάθε τι σχετικὸ μὲ τὴ Θεία Πρόνοια).

«Ὅτι πρέπει νὰ ὑπηρετεῖται μὲ τὴ λατρεία, τὶς προσευχὲς καὶ τὶς πράξεις τῆς χάριτος ...

(Ποῦ δὲ κοστίζει τίποτα).

«Ἄλλὰ...» Ἄλλὰ ὄχι «ἀλλὰ» Βενιαμὴν, εἶπεν ὁ Κύριος.

«Ἄλλὰ τὸ νὰ δέχωνται νὰ ὑπηρετοῦν τὸ Θεὸ κάνει καλὸ στοὺς ἀνθρώπους».

(Ὁ Θεὸς δὲ θάχε τὴν ἐκλογὴν στὸ θέμα τοῦτο).

«Ὅτι ἡ ψυχὴ εἶναι ἀθάνατη».

«Καὶ ὅτι ὁ Θεὸς σίγουρα θ' ἀνταμείψει τὴν ἀρετὴ καὶ θὰ τιμωρήσει τὴν κακία, εἴτ' ἐδῶ κάτω, εἴτε ἀργότερα».

Πρέπει νὰ ὁμολογήσουμε πὼς ἂν ὁ κ. Ἀντρέας Κάρνετζη ἢ κάποιος ἄλλος ἑκατομμυριούχος ἠθελε νὰ ἐφεύρει ἕνα Θεὸ γιὰ νὰ ἐξυπηρετήσει τοὺς σκοποὺς του, δὲ θὰ μπορούσε νὰ κάνει τίποτα καλλίτερο. Ὁ Βενιαμὴν τόκανε γιὰ τὸν ἑαυτό του στὸ 18^ο αἰῶνα. Ὁ Θεὸς εἶναι ὁ ὑπέρτατος ὑπηρετῆς τῶν ἀνθρώπων ποὺ θέλουν νὰ κάνουν τὸ δρόμο τους, δηλαδὴ ποὺ θέλουν νὰ παράγουν Θεία Πρόνοια. Ὁ προμηθευτῆς. Ὁ οὐράνιος φροντιστής. Ὁ αἰώνιος βιομήχανος. Αὐτὸ ὄλο κι' ὄλο εἶχαν ἀφίσει ἀπ' τὸ Θεὸ οἱ προσκυνητῆς Πατέρες. Ἐνα Θεὸ ἀνεβασμένο πάνω σὲ μιὰ κολόνα ἀπὸ δολλάρια.

«Ὅτι ἡ ψυχὴ εἶναι ἀθάνατη».

Ὁ Βενιαμὴν προφέρει βασικὲς ἀλήθειες! Ἄλλὰ ὁ ἄνθρωπος ἔχει ψυχὴ, ἀκόμα κι' ἂν δὲ μπορούμε νὰ τὴν τοποθετήσουμε οὔτε στὸ «βαλάντιό» του οὔτε στὴν καρδιά του, στὸ στομάχι του

ἢ στὸν ἐγκέφαλό του. Ἡ ψυχὴ παριστάνει δλόκληρο τὸν ἄνθρωπο, κί ὄχι τὸ γιομάτο ἄνεση κομματάκι πού περιγράφει ὁ Βενιαμίν. Παράξενο πρᾶμα ἡ ψυχὴ ἑνὸς ἀνθρώπου, εἶν' δλόκληρο τὸ εἶναι του, τόσο ἄγνωστο ὅσο καί γνωστό.

Μοῦ φαίνεται τόσο κωμικὸ τ' ὅτι οἱ δάσκαλοι κί οἱ Βενιαμίν καθορίζουνε τίς λειτουργίες τῆς ψυχῆς. Μοῦ φαίνεται πὼς ἡ ψυχὴ τοῦ ἀνθρώπου εἶν' ἕνα ἀπέραντο δάσος τῆ στιγμῆ πού ὁ Βενιαμίν δέν πήγαινε πιδ πέρα ἀπὸ ἕνα χαριτωμένο κῆπο, καλὰ συντηρημένο. Σὲ μᾶς μένει νὰ κλειστοῦμε στὸ σχέδιό του γιὰ ἀλούλια. Ζήτω ἡ Κολομβία. Ἡ ψυχὴ τοῦ ἀνθρώπου εἶν' ἕνα σκοτεινὸ δάσος. Τὸ ἐρκύνιο δάσος πού τόσο τρόμαξε τοὺς Ρωμαίους κί ἀπ' ὅπου ἤρθανε οἱ ὀρδὲς μὲ τ' ὠχρὸ δέρμα τῶν ἐπόμενων πολιτισμῶν.

Ποιὸς ξαίρει τί θὰ γεννηθεῖ ἀπ' τὴν ψυχὴ τοῦ ἀνθρώπου; Ἡ ψυχὴ τοῦ ἀνθρώπου εἶν' ἕνα σκοτεινὸ, ἀπέραντο δάσος, γιμάτο ἀπ' ἄγρια ζωή. Καί νὰ σκεφτεῖ κανεὶς πὼς ὁ Βενιαμίν ἤθελε νὰ τὴν περιορίσει!

Ἄλλὰ ὁ Βενιαμίν περίφραξε μιὰ μικρὴ περιοχὴ πού τὴν δνόμασε ψυχὴ τοῦ ἀνθρώπου κί ἄρχισε νὰ τὴν καλλιεργεῖ. Θεία Πρόνοια, μὰ τὴν ἀλήθεια. Νομίζουν λοιπὸν πὼς αὐτὸ τὸ μικρὸ συρματόπλεγμα θὰ μᾶς κρατάει κλεισμένους γιὰ πάντα; Θεότρελλοι αὐτοὶ πού τὸ πιστεύουν. Αὐτὸς εἶναι ὁ περιφραγμένος μ' ἀγκαθωτὸ σῦρμα χῶρος τοῦ Βενιαμίν. Ἐκανε γιὰ τὸν ἑαυτό του ἕνα κατάλογο ἀπὸ ἀρετὲς πού τρέχουν στὸ ἐσωτερικὸ σὰν ἕνα γκρίζο πουλγαράκι στὸν κλειστὸ του χῶρο.

I

ΕΓΚΡΑΤΕΙΑ

Μὴν τρώτε ὡς τὸ χορτασμό.
Μὴν πίνετε ὡς τὴ μέθη.

II

ΣΙΓΗ

Μὴ μιλάτε παρὰ γιὰ τὸ καλὸ τῶν ἄλλων ἢ τὸ δικό σας.
Ἄποφεύγετε κάθε ἐλαφρὴ συνομιλία.

III

ΤΑΣΗ

ἌΟλα τὰ πράγματα νὰ βρίσκουν τὴ θέση τους.
Κάθε κομμάτι ἀπ' τίς ὑποθέσεις σας νάχει τὴν ὥρα του.

IV

ΑΠΟΦΑΣΙΣΤΙΚΟΤΗΤΑ

Ἄποφασίζετε τὴν ἐκτέλεση ἐκείνου πού ὀφείλετε.
Ἐκτελεῖτε ἀπροφάσιστα αὐτὸ

πού ὀφείλετε.

V

ΟΔΙΓΑΡΚΕΙΑ

Μὴν κάνετε καμμιά δαπάνη παρὰ γιὰ τὸ καλὸ τῶν ἄλλων ἢ τὸ δικό σας. (sic)
Μὴ σπαταλάτε τίποτα.

VI

ΦΙΛΟΠΟΝΙΑ

Μὴ χάνετε καιρὸ, νάστε πάντα ἀπασχολημένοι σὲ κάτι χρήσιμο. Καταργήστε κάθε ἀνώφελη πράξη.

VII

ΕΙΣΙΓΚΡΙΝΕΙΑ

Μὴ χρησιμοποιεῖτε καμμιά κἀκόβουλη ὑποκρισία.
Νὰ σκέφτεστε ἀθῶα καὶ δίκαια, κί ἂν μιλήσετε, αὐτὸ νὰ γίνῃ κατὰ τὸν ἴδιο τρόπο.

VIII

ΔΙΚΑΙΟΣΥΝΗ

Μὴν ἀδικεῖτε κανένα κάνοντας κακό, ἢ ἀμελώντας τὴν ἐκτέλεση τοῦ καλοῦ πούναὶ καθήκον.

IX

ΜΕΤΡΙΟΠΑΘΕΙΑ

Ἄποφεύγετε τὰ ἄκρα, ἀποφεύγετε νὰ δέχετε προσβολὲς στὸ μέτρο πού βρίσκετε πὼς τίς ἀξίζετε.

X

ΚΑΘΑΡΙΟΤΗΤΑ

Μὴν ἀνέχεστε τὴν ἔλλειψη καθαριότητος οὔτε τοῦ κορμιοῦ, οὔτε τῶν ρούχων, οὔτε τοῦ σπιτιοῦ.

IX

ΕΥΧΥΙΑ

Νὰ μὴν ταραξέστε ἀπ' τὰ τιποτένια, οὔτε ἀπ' τὰ ἀτυχήματα τὰ συνηθισμένα ἢ ἀπὸ κείνα πού μποροῦν ν' ἀποφευχτοῦνε.

XII

ΑΓΝΟΤΗΤΑ

Μὴν κάνετε τὴν ἀφροδισια πράξη παρὰ ὅσο ἡ ὑγεία ἢ ἡ ἀναπαραγωγὴ ἔπαιτοῦνε. Καί ποτὲ ὡς τὴν κούραση, τὴν ἐξάντληση ἢ σὲ βάρος τῆς ἡσυχίας σας ἢ τῆς ἡσυχίας καὶ τῆς φημης κάποιου ἄλλου.

XIII

ΤΑΠΕΙΝΟΦΡΟΣΥΝΗ

Μιμηθεῖτε τὸν Ἰησοῦ καὶ τὸ Σωκράτη.

Ἐνας quaker φίλος εἶπε στὸ Φράνκλιν πὼς αὐτός, ὁ Βενιαμίν, θεωροῦταν γενικὰ σὰν περήφανος! Γι' αὐτὸ ὁ Βενιαμίν πρόσθεσε ἀργότερα τὴν ὑπόνοια τῆς ταπεινοφροσύνης.

Τὸ διασκεδαστικὸ εἶναι τὸ εἶδος τῆς ταπεινοφροσύνης πού δείχεται.

«Μιμηθεῖτε τὸν Ἰησοῦ καὶ τὸ Σωκράτη», προσέχοντας νὰ μὴν τοὺς ξεπεράσετε.

Φαντάζεται κανεὶς τὸ Σωκράτη καὶ τὸν Ἀλκιβιάδην νὰ σκάνε στὰ γέλοια μὲ τὸ Βενιαμίν τὸν Φιλαδέλφεια καὶ τὸ Χριστὸ νὰ τὸν κυττάει μὲ κάποια ἀμηχανία καὶ νὰ ψιθυρίζει «Πόση σοφία μέσ' τὴν ἀλλαξωνία σου, Μπέν!»

Ἐ λοιπὸν! Ὁ πρῶτος ἀπ' τοὺς Ἀμερικάνους ἔβαλε σ' ἔφαρμωγὴ αὐτὸ τὸ ἐλκυστικὸ πρόγραμμα μὲ μεγάλη σταθερότητα καὶ τόκανε ἐθνικὸ παράδειγμα, Ἐγὼ φε τις ἀρετὲς σὲ στήλες κί ἔδινε στὸν ἑαυτό του καλοὺς ἢ κακοὺς βαθμούς, σύμφωνα μὲ τὴ διαγωγή του. Κρίμα πού τὰ πιστοποιητικὰ τοῦτα δὲ φτάσανε στὰ χέρια μας! Σημειώνει ἐκεῖ πὼς δέν εἶναι πολὺ δυνατὸς στὰ ζητήματα τῆς τάξης. Πὼς ποτὲ δέν μπόρεσε νὰ μάθει νάναὶ καθαρὸς καὶ καλοντυμένος. Πόσο ὠραῖο εἶναι νὰ μὴν ἔχει κανεὶς τίποτα χειρότερο νὰ ὁμολογήσει!

Μοντελάκι ἦταν, αὐτὸς ὁ Βενιαμίν δόκτωρ Φραγκλίνος. Ὁ μελαχρινὸς ἀνθρωπάκος! Ἀθάνατη ψυχὴ κί ὄλο τὸ παζάρι! Ἡ πλευρὰ «ἀθάνατη ψυχὴ» ἦταν ἕνα εἶδος πολιτικῆς, σὰν μιὰ φτηνὴ ἀσφάλεια. Ὁ Βενιαμίν δέν εἶχε, πραγματικά, καμμιά σχέση μὲ τὴν ἀθάνατη ψυχὴ. Ἦταν παρὰ πολὺ ἀπασχολημένος μὲ τὰ κοινωνικὰ ζητήματα.

1ον Σκούπισε και φώτισε τούς δρόμους τῆς νέας πόλης τῆς Φιλαδέλφειας.

2ον Ἐκανε τὴν ἐφεύρεση ἠλεκτρικῶν μηχανημάτων.

3ον Ἦταν τὸ κεντρικὸ πρόσωπο ἑνὸς ἠθικοπλαστικοῦ συλλόγου τῆς Φιλαδέλφειας καὶ ἔγραψε τὶς ἠθικὲς καὶ χιουμοριστικὲς σκέψεις τοῦ «Φτωχοῦ Ριχάρδου».

4ον Ἦταν μέλος σ' ὅλα τὰ σημαντικὰ συμβούλια τῆς Φιλαδέλφειας, καὶ ἀργότερα, τῶν ἀμερικάνικων ἀποικιῶν.

5ον Κέρδισε τὴν ὑπόθεση τῆς ἀμερικάνικης ἀνεξαρτησίας στὴν Γαλλικὴ Αὐλὴ καὶ στάθηκε ὁ οἰκονομικὸς πατέρας τῶν Ἐνωμένων Πολιτειῶν.

Τὶ περισσότερο ν' ἀπαιτήσεις, ἀπόναν ἄνθρωπο; Καὶ ὅμως θεωρεῖται ὡς «intra, dig»¹, ἀκόμα καὶ στὴ Φιλαδέλφεια.

Τὸν θαυμάζω. Θαυμάζω πρὸ πάντων τὸ γερὸ θάρρος του καὶ τὴν φρόνησίν του, καὶ τὶς ἀπόψεις του πάνου στὸν κεραινὸ καὶ τὸν ἠλεκτρισμὸ καὶ τὸν κοινὸ νοῦ του τὸ γιομάτο χιοῦμορ. Ὅλες ἡ ἀρετὲς ἑνὸς «μεγάλου ἀνδρὸς» ποὺ ποτὲ δὲ στάθηκε τίποτα περισσότερο ἀπὸ μέγας πολίτης. Τὸ δόκτορα Φραγκλῖνο, τὸν μελαγχρινὸ ἀνθρωπάκο, μὲ τὸ μέτριο ἀνάστημα, τὸ γερὸ κορμί, ἕναν ἀπὸ τούς πιὸ τίμιους πολίτες ποὺ σταθῆκανε ποτὲ, καὶ «κάνει τὴν ἀφροδίσα πράξη» - δὲν τὸν συμπαθῶ.

Καὶ—τώρα ποὺ τὸ θυμῆθηκα, πάντα εἶχα τὴν ἰδέα πὼς τ' ἀφροδίσα βιβλία ἀφορούσαν τὸ κυνήγι τοῦ ἔλαφιου².

Ἐπάσχει μέσα του μιὰ ὄρισμένη εἰλικρινὴς ἀφέλεια. Σὰν παιδί—καὶ σὰ γέρος. Ἐανάγινε σὰ μικρὸ παιδί, μὰ πάντα σοφὸ ὡς τὸν παποῦ του καὶ ἀκόμα πιὸ πολὺ.

Πραγματικά, καὶ τὸ ξαναλέω στὸν ἑαυτό μου, ὁ πιὸ συγκροτημένος πολίτης ποὺ ἔκανε ποτὲ «τὴν ἀφροδίσα πράξη».

Ζωγράφος, φιλόσοφος, συγγραφέας καὶ πατριώτης, ἀψευγάδιαστος σύζυγος, τὸ ἴδιο καὶ πολίτης, γιατί νὰ μὴν εἶν' ἕνα ἀρχέτυπο;

Πρωτοπόρος, ὁ πρωτοπόρος! Ὁ Βενιαμὴν στάθηκε ἕνας ἀπὸ τούς πιὸ μεγάλους πρωτοπόρους τῶν Ἐνωμένων Πολιτειῶν. Καὶ ὅμως δὲν μπορούμε νὰ τὸν ὑποφέρουμε. Τ' εἶναι λοιπὸν ἐκεῖνο ποὺ δὲν πάει καλά, εἴτε μέσα σ' αὐτόν, εἴτε μέσα μας;

Θυμᾶμαι, ὡς ἤμουνα μικρὸ παιδί, πὼς ὁ πατέρας μου εἶχε ἀγοράσει ἕνα καχεκτικὸ Καζαμία, ποὺ εἶχε στὸ κάλυμμά του τὸν

¹ Intra dignitate: Πανεπιστημιακὸς ὅρος ποὺ σημαίνει κατώτερο βαθμὸ.

² Ὁ Lawrence παίζει πάνου στὴ λέξη venery, ποὺ στὰ ἐγγλέζικα σημαίνει μαζί τὸ ἀφροδίσιο καὶ τὸ κυνήγι τοῦ ἔλαφιου.

ἥλιο, τὸ φεγγάρι καὶ τ' ἀστέρια. Στὸ ἐσωτερικὸ του προφητεύανε πόλεμο καὶ πείνα. Καὶ ἀκόμα στιβαγμένα σ' ὅλες τὶς γωνίες, ὑπῆρχανε μικρὰ χιουμοριστικὰ ἀνέκδοτα, ποὺ ἔχανε μιὰν ἠθικὴ ἐτικέττα.

Μ' ἔπιανε τὸ ὄλο αὐτάρκεια μικρὸ μου γέλοιο γιὰ τὴ γυναῖκα ποὺ μέτραγε τὰ κοτόπουλά της πρὶν νὰ βγοῦνε ἀπὸ τ' αὐγὸ καὶ εἶχε πειστεῖ, μὲ ἴδια αὐτάρκεια, ὅτι ἡ τιμιότητα εἶναι ἡ καλλίτερη πολιτικὴ. Ὁ συγγραφέας αὐτῶν τῶν ἀνεκδότων ἦταν ὁ «φτωχὸς Ριχάρδος» καὶ ὁ φτωχὸς Ριχάρδος ἦταν ὁ Βενιαμὴν Φραγκλῖνος, ποὺ ἔγραφε στὴ Φιλαδέλφεια πρὶν ἀπὸ ἑκατὸ χρόνια.

Εἶναι φανερὸ πὼς οἱ ἠθικὲς ἐτικέττες τοῦ φτωχοῦ Ριχάρδου μὲ στραπατσάρουν ἀκόμα. Εἶναι ὡς ἀγκάθια μὲς στὰ νέα πάγκα. Γιατί, ἂν πάντα πιστεύω πὼς ἡ τιμὴ εἶναι ἡ καλλίτερη πολιτικὴ, δὲ μ' ἀρέσει ἡ πολιτικὴ. Ἄν πάντα πιστεύω πὼς εἶναι καλλίτερο νὰ μὴ μετράει κανεὶς τὰ κοτόπουλά του πρὶν βγοῦνε ἀπὸ τ' αὐγὸ, πιστεύω ἐπίσης πὼς εἶν' ἀκόμα πιὸ ἀποκρουστικὸ νὰ νὰ μετράει κανεὶς, ἐπιπλέον, τὰ μὰτια ὅταν ἔχουν βγεῖ ἀπὸ τ' αὐγὸ.

Μοῦ χρειάστηκαν πολλὰ χρόνια καὶ ἀμέτρητοι καὶ καφετεροὶ πόννοι γιὰ νὰ ξεφύγω ἀπ' αὐτὸ τὸν ἠθικὸ κλειστὸ χῶρο, τὸ γιομάτο ἀπὸ ἀγκαστικὰ σύρματα ποὺ ὁ φτωχὸς Ριχάρδος εἶχε φτιάσει. Νὰ με τώρα, καταγροσσουμισμένος καὶ ξεσκισμένος, στὸ κέντρο αὐτῆς τῆς Ἀμερικῆς τοῦ Βενιαμὴν, καὶ κοιτάζω τὰ συρματοπλέγματα καὶ τὰ παχειὰ πρόβατα ποὺ περνᾶν ἀνάμεσά τους γιὰ νὰ παχύνουν καὶ ἄλλο καὶ ἔξω τὰ σκυλιὰ φύλακες, ποὺ γανγίζου-νε στὴν πόρτα, ἀπὸ φόβο μήπως πάρει κανένα τὸν κανονικὸ δρόμο γιὰ τὴν ἔξοδο.

ἜΩ Ἀμερικὴ! ἜΩ Βενιαμὴν! Στὸ διάβολο ὁ Βενιαμὴν καὶ τ' ἀμερικάνικα συρματοπλέγματα.

Ἐνάρετη Ἀμερικὴ! Πανάρετε Βενιαμὴν, ὁ πιὸ λογικὸς καὶ ἱκανοποιημένος ἀπ' τούς Βενιαμὴν!

Ὄντας ὑποχρεωμένος νὰ πάει ὡς τὰ σύνορα τοῦ Κράτους του γιὰ νὰ κανονίσει κάποια διαφορὰ ἀνάμεσα στοὺς Ἰνδούς, γράφει πάνου σ' αὐτὸ τὸ θέμα:

«Εἶχαν ἀνάψει μιὰ μεγάλη φωτιὰ χαρᾶς στὴ μέση τῆς πλατείας. Ἦταν ὄλοι μεθυσμένοι, ἄντρες καὶ γυναῖκες, καὶ μαλώναν καὶ χτυπιόντουσαν. Τὰ σκοτεινόχρωμα κορμιά τους, μισόγυμνα φωτιζόντουσαν ἀπ' τὴν πυρὰ. Κυνηγιόντουσαν καὶ χτυπιόντουσαν μὲ ἀναμένα ξύλα ποὺ καπνίζανε, βγάζοντας φριχτὰ οὐρλιαχτά. Ἦσκητὴ ἔμοιαζε μ' ὅτι μπορούμε νὰ φανταστοῦμε γιὰ τὴν κόλαση. Μὴ μωρώνοντας νὰ ἡσυχάσουμε τὴν ταραχὴ, ἀποτραβηχθήκαμε στὸ σπίτι μας. Μὰ τὰ μεσάνυχτα ἤρθανε πολλοὶ μαζί καὶ ὄρμησαν θελλᾶδικο στὴν πόρτα μας, ζητώντας καὶ ἄλλο ροῦμι, πρᾶμα ποὺ

βέβαια ἔμεϊς δὲν τὸ πήραμε καθόλου ὑπ' ὄψη μας.

Τὴν ἄλλη μέρα καταλαβαίνοντας πὼς δὲν εἶχανε φερθεῖ καλά δημιουργώντας μας αὐτὴ τὴν ἐνόχληση, στείλανε τρεῖς δικούς τους γιὰ νὰ ζητήσουνε συγγνώμη. Ὁ οἰκτορὸς ἀναγνώρισε τὸ λάθος τους. Μὰ τ' ἀπόδωσε στὸ ροῦμι, κι' ἔπειτ' ἄρχισε νὰ δικαιολογεῖ τὸ τελευταῖο τοῦτο, λέγοντας: «Τὸ παντοδύναμο πνεῦμα ποὺκανε ὅλα τὰ πράματα, τάκανε γιὰ ἓνα ὠρισμένο σκοπὸ, κι' ὁ σκοπὸς τοῦτου πρέπει πάντα νάναί σεβαστός. Λοιπόν, ὅταν ἔκανε τὸ ροῦμι, εἶπε: «Τοῦτο νὰ δοθεῖ στοὺς Ἰνδοὺς γιὰ νὰ μεθᾶνε». Ἔτσι πρέπει νάναί».

«Κι' ἂν πραγματικὰ εἶναι τὸ σχέδιο τῆς θείας πρόνοιᾶς νὰ ξεριζώνει αὐτοὺς τοὺς ἄγριους γιὰ νὰ κάνει θέση στοὺς καλλιεργητὲς τῆς γῆς, εἶναι δυνατό νάναί τὸ ροῦμι μέσο γιὰ τὸ σκοπὸ τοῦτου. Ἐχει κιόλας ἐκμηδενίσει ὅλες τὶς φυλὲς ποὺ ἀπὸ παλῆα κατεῖχανε ὅλες τὶς ἀκτές...»

Αὐτὸ ποὺ ἐξαγγέλλει μὲ μιὰ γλυκίζουσα αὐταρέσκεια, ὁ καλὸς δόκτορας, μᾶς κάνει λιγάκι νὰ τὰ χάνουμε! Σχεδὸν παρὰ πολὺ ὄραοι γιὰ νάναί ἀληθινὸ. Ἀλλὰ εἶναι αὐτὸ ἀκριβὼς! Πάντα τὸ συρματοπλεγμα. «Νὰ ξεριζώσεις τοὺς ἄγριους γιὰ νὰ κάνεις θέση στοὺς καλλιεργητὲς τῆς γῆς». Ὡ Βενιαμὶν Φράγκλιν! «Ἐκανε τὴν ἀφροδίσα πράξι» σὰν καλλιεργητῆς σποράς. Νὰ καλλιεργεῖς τὴ γῆ, μεγάλοι Θεοί. Οἱ Ἰνδοὶ τόκαναν ὡς τὸ σημεῖο ποὺ τόχαν ἀνάγκη. Ποιὸς ἔχτισε τὸ Σικάγο; Ποιὸς καλλιέργησε τὴ γῆ ἴσα με ποὺ νὰ τὴν κάνει νὰ δώσει ὑπόσταση στὸ Πίτσμπουργκ; Τὸ ἠθικὸ ἀποτέλεσμα; Κυττάχτε το, συμπεριλαμβάνοντας τὴν κουλτούρα. Ἄν πρέπει κανεὶς νὰ διαλέξει ἀνάμεσα στὴν culture καὶ τὴν culture, ἀρνιέμαι νὰ τὸ κάνω.

Αὐτὸ μᾶς ξαναφέρνει στὸ θέμα μας. Ποιὸ εἶναι τὸ ἐλαττωματικὸ μέσα στὸ Βενιαμίν, ποὺ κάνει νὰ μὴ μπορούμε νὰ τὸν ἀνεχτοῦμε;

Ἡ καλλίτερα ποιὸ εἶναι τὸ στραβὸ μέσα σὲ μᾶς, ὥστε νὰ κριτικάρουμε αὐτὸ τὸ ὑπόδειγμα;

Ὁ ἄνθρωπος εἶναι ζῶο ἠθικὸ. Ἐν τάξει. Εἶμαι ζῶο ἠθικὸ. Καὶ λογαριάζω νὰ μείνω τέτοιος. Δὲ θέλω νὰ μὲ κάνουν ἓνα μικρὸ ἐνάρετο αὐτόματο, ὅπως τὸ θέλει ὁ Βενιαμίν. «Αὐτὸ εἶναι καλὸ, αὐτὸ εἶναι κακὸ. Γυρίστε τὴ μικρὴ μανιβέλλα κι' ἀφίστε νὰ τρέξει ἡ καλὴ βρούση», λέει ὁ Βενιαμίν, κι' ὅλοι οἱ Ἀμερικάνοι ἐπέφυημοῦνε. «Μά, πρὶν ἀπ' ὅλα, ξεριζώστε τοὺς ἄγριους ποὺ ἀνοίγουν πάντα τὴν κακὴ βρούση».

Εἶμαι ἠθικὸ ζῶο, μὰ δὲν εἶμαι ἠθικὴ μηχανή. Δὲ δουλεύω μὲ μανιβέλλας καὶ μοχλοὺς. Τὸ κλαβιὲ ἐγκράτεια—σιγή—τάξη—ἀποφασιστικὸτητα—ὀλιγάρκεια—ἐργασία—εἰλικρίνεια—δικαιο-

σύνη—μετριοπάθεια—καθαριότητα—ἡσυχία—ἀγνότητα—ταπεινοφροσύνη, δὲ θὰ μὲ βάλει σὲ κίνηση. Δὲν εἶμαι, ἀληθινά, μονάχα μιὰ πιανόλα, ἀπ' ὅπου βγάξει ἀρμονίες ἓνας πολὺ ἠθικὸς Βενιαμίν.

Νὰ τὸ credo μου, ἀντίθετα μὲ τοῦ Βενιαμίν. Νὰ τὶ πιστεύω:

—Ὅτι εἶμαι ἐγώ.

—Ὅτι ἡ ψυχὴ μου εἶναι δάσος σκοτεινὸ.

—Ὅτι τὸ ἐγὼ ποὺ μοῦ εἶναι γνωστὸ δὲ θάναί ποτὲ παρὰ ἓνα μικρὸ ἀνοιγμα σ' αὐτὸ τὸ δάσος.

—Ὅτι θεοί, παράξενοι θεοί, πηγαίνουν ἀπ' τὸ δάσος στὸ ἀνοιγμα τοῦ γνωστοῦ ἐγὼ καὶ ξαναγυρνᾶνε:

—Ὅτι μοῦ χρειάζεται τὸ κουράγιο νὰ τοὺς ἀφίσω νὰ πηγαينوέρχονται.

—Ὅτι δὲ θ' ἀφίσω ποτὲ τὴν ἀνθρωπότητα νὰ κυριαρχήσει ἀπάνω μου, μὰ ὅτι θὰ προσπαθῶ πάντα ν' ἀναγνωρίζω τοὺς θεοὺς ποὺ εἶναι μέσα μου καὶ νὰ ὑποτάσσομαι σ' αὐτοὺς καθὼς καὶ σὲ κείνους ποὺ εἶναι μέσα σ' ἄλλους ἄντρες καὶ γυναῖκες.

Αὐτὸ εἶναι τὸ πιστεύω μου. Αὐτὸς ποὺ ξαίρει νὰ τρέχει θὰ τὸ καταλάβει. Αὐτὸς ποὺ προτιμάει νὰ σέρνεται ἢ νὰ μεταχειρίζεται βενζίνα θὰ πεῖ πὼς εἶναι ἀστεῖο.

Ἀκολουθεῖ μιὰ «λίστα» εἶναι ἀρκετὰ διασκεδαστικὸ νὰ παριστάνει κανεὶς τὸ Βενιαμίν.

I
ΕΓΚΡΑΤΕΙΑ

Τρώτε καὶ γλεντᾶτε μὲ τὸ Βακχο ἢ μασάτε ξερὸ ψωμί μὲ τὸν Ἰησοῦ, μὰ μὴν κάθεστε χωρὶς τὸν ἓνα ἀπ' τοὺς Θεοὺς.

II
ΣΙΓΗ

Μένετε σιωπηλοὶ ὅταν δὲν ἔχετε νὰ πῆτε τίποτα· ὅταν ἓνας ἀληθινὸς θυμὸς σᾶς ξεσηκώνη, πέστε αὐτὸ πούχετε νὰ πῆτε καὶ πέστε το μὲ θέρμη.

III
ΤΑΣΗ

Ξαίρετε πὼς εἴσαστε ὑπεύθυνοι ἀπέναντι στοὺς Θεοὺς ποὺ εἶναι μέσα σας κι' ἀπέναντι στοὺς ἀνθρώπους ποὺ μέσα τους μιλάνε αὐτοὶ οἱ Θεοί. Ἀναγνωρίζετε τοὺς ἀνωτέρους καὶ τοὺς κατώτερους σας, ἀνάλογα μὲ τοὺς Θεοὺς. Αὐτοῦ εἶναι ἡ ρίζα κάθε τάξης.

IV
ΑΠΟΦΑΣΙΣΤΙΚΟΤΗΤΑ

Πάρτε τὴν ἀπόφαση νὰ ὑπακούτε στίς περὶ βαθεῖες σας ἐπιθυμίες καὶ νὰ θυσιάσετε πάντα τ' ἀνώφελο στὸ οὐσιαστικὸ. Σκοτώστε ὅταν πρέπει κι' ἀκόμα σκοτώθητε γιατί ἡ ρητὴ διαταγὴ ἔρχεται ἀπ' τοὺς Θεοὺς ποὺ εἶναι μέσα σας ἢ ἀπ' αὐτοὺς ποὺ ἀναγνωρίζετε μέσα τους τὸ Ἅγιο Πνεῦμα.

V
ΟΛΙΓΑΡΚΕΙΑ

Μὴ ζητᾶτε τίποτα· νὰ δέχετε αὐτὸ ποὺ σᾶς φαίνεται σωστό. Μὴ σπαταλᾶτε τὴν περιφάνεια σας, μὴν ἀσωτεύετε τὴ συγκίνησή σας.

VI
ΕΡΓΑΣΙΑ

Μὴ χάνετε καιρὸ μὲ τίς ἰδέες. Νὰ ὑπηρετεῖτε τὸ Ἅγιο Πνεῦ-

μα· μὴν ὑπηρετεῖτε ποτὲ τὴν ἀνθρωπότητα.

VII
ΕΙΔΙΚΡΙΝΕΙΑ

Τὸ νάναι κανεῖς εἰλικρινῆς, εἶναι τὸ νὰ θυμᾶται κανεῖς ὅτι ὁ ἴδιος εἶναι ἐγὼ καὶ ὅτι ὁ ἄλλος δὲν εἶναι ἐγὼ.

VII
ΕΙΚΑΙΟΣΥΝΗ

Ἐμὴν μόνη δικαιοσύνη εἶναι νὰ ὑπακοῦς στὴν εἰλικρινῆ παρόρμηση τῆς ψυχῆς, κ' ἄς εἶναι ὀργῆς ἢ γλυκύτητας. Ὁ θυμὸς εἶναι δίκαιος κ' ὁ οἶκτος εἶναι δίκαιος, μὰ ἡ κρίση δὲν εἶναι ποτὲ δίκαιη.

IX
ΜΕΤΩΠΙΟΠΛΕΙΑ

Προσοχὴ στ' ἀπόλυτα. Ὑπάρχουνε πολλοὶ Θεοί.

X
ΚΑΦΑΡΙΟΤΗΤΑ

Μὴν εἴσαστε πάρα πολὺ καθαροί. Αὐτὸ φτωχαίνει τὸ αἷμα.

XI
ΝΕΥΧΙΑ

Ἡ ψυχὴ ἔχει πολλὰς κινήσεις, πολλοὶ θεοὶ πάνε κ' ἔρχονται. Σὲ κάθε μπλέξιμο προσπαθῆστε

Νὰ ὁ κατάλογός μου. Ἀπὸ καιρὸ προσπαθοῦσα νὰ τὸν συλλάβω κ' εἶναι μόνον ὁ γερο-Βενιαμὴν ποὺ μ' ἐσπρωξε τὰ τὸν διατυπώσω. Καὶ τώρα, ἐγὼ τοῦλάχιστον, ξέρω γιατί δὲν μπορῶ νὰ ὑποφέρω τὸν Βενιαμὴν.

D. H. LAWRENCE

Μετάφραση ΠΥΡΡΟΥ ΚΙΟΥΣΗ

νὰ βρῆτε τὸ πιὸ βαθὺ κέντρο σας καὶ κρατηθῆτε ἀπ' αὐτὸ καλά. Νὰ ὑποκοῦτε τὸν ἀνθρώπο ποὺ μέσα του ἀναγνωρίζετε τὸ Ἅγιο Πνεῦμα καὶ νὰ διατάζετε ὅταν ἡ τιμὴ σας τὸ ἐπιβάλλει.

XII
ΑΓΝΟΤΗΤΑ

Μὴν κάνετε ποτὲ τὴν «ἀφροδίσια πράξη». Ν' ἀκολουθῆτε τὴν παθιασμένη παρόρμηση σας ὅταν ὁ ἄλλος ἀνταποκρίνεται σ' αὐτήν, μὰ νὰ μὴ λογιάζετε κανένα σκοπὸ, οὔτε ἀναπαραγωγῆς, οὔτε ὑγείας, οὔτε ἀκόμα εὐχαρίστησης, οὔτε ἀκόμα εὐσπλαχνίας. Νὰ ξαίρετε μονάχα πὼς τὸ «ἀφροδίσιο» ἀνήκει στοὺς παντοδύναμους Θεοῦς. Μιὰ προσφορά τοῦ ἑαυτοῦ σας στοὺς σκοτεινοὺς παντοδύναμους Θεοῦς. Τίποτ' ἄλλο.

XIII
ΤΑΠΕΙΝΟΦΡΟΣΥΝΗ

Νὰ βλέπετε κάθε ἄντρα καὶ κάθε γυναῖκα σὲ συσχέτιση μὲ τὸ Ἅγιο Πνεῦμα ποὺ εἶναι μέσα στὸν καθένα. Νὰ μὴν ὑποχωρῆτε ποτὲ σ' ὅτι εἶναι στείρο.

Η ΚΟΡΗ ΤΗΣ ΤΥΡΟΥ

*Σπίτι λευκό, βράχος τοῦ νηιοῦ στὴ δύση
φωνὲς τῶν ναυτικῶν κάτω ἀπ' τὴν ἄμορφη ποδιά
ποὺ κεντοῦσε στῶν φυλῶν τὰ γόνατα.*

*Οἱ γλάροι τῆς Κύπρου, τῆς Κρήτης τὰ κῆματα
καὶ τοῦ Λιβάνου οἱ κέδροι σὰ χορὸς
τοιγύριζαν ἀλήτες.*

*Τί νᾶμαστε ; σκέφτηκε, πλέκοντας τίς κοσιίδες
κληματαριᾶς κορμοὶ πάνου στοὺς ὄμους τῆς
τί νᾶμαστε ; θυμήθηκε
τὴν παρουσία τῶν ἀδερφῶν στὴν ἀπουσία τους
— νὰ τὰ κοσμήματα στὰ χεῖρα τῆς
κι' ὀραματίστηκε νανάγια στίς ἀκτὲς καὶ συμπλοκὲς
μ' Ἐτρούσκους, μ' Ἕλληνες, μ' Αἰγύπτιους
κι' ἄλογα καὶ σπαδιά τῶν Hyksos
καὶ πλίνθινες γραφῆς ἀσσυριακῶν ξιφῶν
σὲ γυναικῶν συλλήψεις.*

*Αὐτὴ ἦταν σίγουρη στὸ βράχο τῆς
δέκα ὀχτῶ χρονῶν ; μετροῦσε, κι' ἡ καρδιά τῆς
ἀγκάλιασε στὸ χτύπο τῆς τὸν Κρητικὸ
πρόσφυγα κι' ἔμπορα
ἄμορφο νέο στὴν ὀρμὴ τῆς θάλασσας*

τοῦ πόθου της, ποῦ κόρεσε, μὰ νύχτα
στῆς φώκιας τῆ σπηλιά.

Τὸ καίκι περιμένε
καὶ τὸ κῆμα περιμένε
καὶ ἡ φώκια ἀφονγκραζόταν ὡς τὴν ἀντικλίμακα
τῆς μέθης της

αἰῶνες τώρα
τὰ καίκια στοὺς βυθούς
μὰ τὰ ἴδια κύματα
γλύφαν τὸ δέσμα της
στὶς μουσικὲς ἀκρογιαλιές
ἔγινε Γοργόνα
νάνασθηθεῖ πάλι σὲ κόρη ποῦ θυμῆθηγε
ὠραῖος ὁ κόσμος τῶν φουκιῶν
ὠραῖα τὰ πρόσωπα τῶν λόφων
κι' ἡ γῆ μας—κόρη, κι' ἡ βουή τοῦ ποταμοῦ
ποῦ ἀνάστρεψε τὸ ρέμμα του·
παίζουν παιδιὰ στὸν κῆπο τοῦ σπιτιοῦ της
νηπίων φωνές
κι' οἱ γλάροι στὸ πεζούλι, τὰ γαρούφαλλα
κι' οἱ κρίνοι ποῦ εὐωδιάζουν σύλληψη
κι' αὐτὴ ποῦ κάθεται
ἔλα μελέμι
καὶ σὺ ζέφυρε
σὲ στιγμὴ μιᾶς ἀντίστιξης

ἄμορφε, γλυκέ μου, ἡδονικέ, ἄπειρε κόσμε.

Z. ΟΙΚΟΝΟΜΟΥ

Ο πόλεμος τελειώνοντας δὲν ἔλυσε τὰ προβλήματα ποῦ τὸν προκάλεσαν. Δημιούργησε ὅμως τὶς προϋποθέσεις γιὰ τὴ λύση τους. Ἀκόμα προλείανε τὸ ἔδαφος καὶ ἔτσι θετικὰ διευκόλυνε τὴ δυνατότητα τῆς τελείωσης τοῦ ἄλλοτου τῆς ἀνθρώπινης κοινωνίας ἀπ' τὴν προϊστορία στὴν ἱστορία της. Ὁ παλιὸς κόσμος συνταράχτηκε τρομαχτικῶς καὶ τὰ τελευταῖα του ὑποστηρίγματα δέχτηκαν τὸν ἀντίχτυπο τοῦ θανάσιμου κραδασμοῦ ποῦ διαπέρασε τὴν ἐποχὴ μας ποῦ ἀγωνιᾷ. Εἶναι ὅμως βιολογικὸς νόμος καὶ τὰ τὴν ἀσθενικὰ ὑπολείμματα τῆς ζωῆς, ὅσο κι' ἂν τὰ ἔχει διαπεράσει ἡ φρικίαση τοῦ θανάτου, νὰ καταβάλουν μιὰ ὑστατη κι' ἀπελπισμένη προσπάθεια ἀντίστασης. Κάθε τέτοια ὅμως ἀντίσταση εἶναι νοσηρὴ καὶ ἀλέθρια καὶ ὅμως εἶναι τόσο δεμένη μετὰ τὴ φύση τῶν πραγμάτων, ὥστε νὰ γίνεται σχεδὸν ἀναγκαῖα. Σήμερα ἀκριβῶς ζοῦμε μέσα σ' αὐτὴν τὴν ἀφόρητη ἀτιμολόγησι τῆς ἀντεπίθεσης. Ἡ οἰκονομικὴ θεμελίωση τῆς κοινωνίας ἔχει ἀπὸ καιρὸ τώρα ἐξαρθρωθεῖ. Ὡστόσο ὅμως τὸ πνευματικὸ τῆς ἀντικατόπτρισμα, ἡ ἰδεολογικὴ τῆς διάρθρωση, διατηρεῖ ἀκόμα ὅλη τὴν αὐστηρότητα τῆς συγκρότησός της, τὴν καθιερωμένη ἀξία μιᾶς μακρόχρονης ἐμπειρίας, τὸν βαθύ της ἐνοφθαλμισμὸ, ἀκόμα καὶ ἀσυναίσθητα, στὴν κοινὴ συνείδηση. Γι' αὐτὸν ἀκριβῶς τὸν λόγο ἡ ἀνάγκη τῆς καλλιέργειας τῆς καινούργιας συνείδησης, ποῦ ν' ἀνταποκρίνεται στὸν μετασχηματισμὸ τοῦ κοινωνικοῦ βίου. Ἄλλωστε ἂς μὴν ξεχνᾷμε ποτὲ πῶς ἡ ἱστορικὴ ἐξέλιξη δὲν εἶναι ἕνας ἀπλὸς αὐτοματισμὸς γεγονότων καὶ καταστάσεων, ἀλλὰ ἡ συνειδητὴ συμμετοχὴ τοῦ ἀνθρώπου σ' αὐτὴ τὴν ἐξέλιξη. «Τὸ σύστημα (τὸ σημερινὸ) δὲ θὰ τὸ καταρρίψει ἡ οἰκονομικὴ κρίση, ἀλλὰ ἡ θέληση τῶν ἀνθρώπων»¹⁾. Αὐτὴν ἀκριβῶς τὴ θέληση πρέπει νὰ δημιουργήσουμε, νὰ τὴν διαπαιδαγωγήσουμε.

Ὁ κοινωνικὸς μετασχηματισμὸς ποῦ γίνεται σήμερα, ἀποτελεῖ τὴν βαθύτερη, τὴν ἀποφασιστικώτερη τομὴ στὴν ἱστορία τῆς ἀνθρωπότητας. Τὴν χώριζε σὲ δύο φάσεις. Στὴ φάση ποῦ κλείνει

¹⁾ H. Lefebvre : Le Materialisme dialectique. A]can. Paris. σελ. 81.

και που χαρακτηρίζεται απ' την αντιανθρώπινη τοποθέτηση του προβλήματος του ανθρώπου, και την φάση που αποτελεί την είσοδο στον ουσιαστικό, στον πλήρη ανθρωπισμό. Η καινούργια ιστορική εποχή, αποβλέποντας να λυτρώσει τον άνθρωπο από κάθε είδος καταναγκασμού, εξάρτησης και φόβου, από κάθε είδος κοινωνικής εκμετάλλευσης, δημιουργεί για πρώτη φορά νέες προϋποθέσεις, για τον καθορισμό της κυριολεκτικής ανθρώπινης συνείδησης. Το τεράστιο απόθεμα πολιτισμού, ή μεγάλη πνευματική κληρονομιά, για πρώτη φορά θα βρουν την πραγματική τους αξιοποίηση. Για πρώτη φορά θα ενσωματωθούν στα πλαίσια μιας ουσιαστικής ανθρώπινης ιδεολογίας.

Και μόνον με την απλή διαπίστωση αυτού του γεγονότος, μπορούμε εύκολα να καταλάβουμε το άμεσο χρέος των σημερινών πνευματικών ανθρώπων. Η ανάγκη για αυτήν τη νέα συνείδηση δεν βρίσκεται μόνο στο γεγονός της αναγνώρισής της, δεν εξαντλείται με την απλή ακαδημαϊκή διακήρυξή της, αλλά χρειάζεται όλο το συναισθηματικό στοιχείο της πίστης, όλη τη φλόγα του πάθους: «Τό πάθος είναι ουσιαστική δύναμη για τον άνθρωπο που τείνει προς τον αντικειμενικό σκοπό του», έγραφε ο ιδρυτής του επιστημονικού σοσιαλισμού. Χρειάζεται όλη την ανυστερόβουλη προσήλωση, για να κατορθωθεί μέσα στα πλαίσια του καινούργιου ιδανικού ή δημιουργία κι' ο άνθρωπινος εξαγνισμός της συνείδησης.

Το έργο, καθώς είπαμε: είναι διπλό. Πρέπει να εξουδετερωθεί ή επίδραση των παλιών ιδεολογιών και να σφυρηλατηθεί ή καινούργια. Πρέπει όμως ταυτόχρονα να κατανοηθεί πως ένα πολύ σημαντικό μέρος απ' την παλιά ιδεολογία, που ήταν και είναι ή προαιώνια προβολή του ανθρώπινου πόθου για λύτρωση και τελειότητα, θα συμπεριληφθεί αναγκαία στην καινούργια. Ακόμα θα πρέπει ν' αντιληφθούμε, πως δεν υπάρχουν, στατικά, αμετακίνητα και πάγια πλαίσια, και σχήματα για το περιεχόμενο της καινούργιας ιδεολογίας. Πως κάθε τι το ζωντανό θα έχει εκεί μέσα τη θέση του, και πως μαζί με τις εποχές δεν πεθαίνει αναγκαστικά και ολόκληρο το πνευματικό τους εποικοδόμημα. Για την εποχή που αρχίζει και που ο κύριος χαρακτήρας της είναι ή αποκατάσταση του ανθρώπου στην υπόστασή του, σε μια υπόσταση που δλοκληρώνει την ατομικότητά του δίχως να διασπάει τον αναγκαίο δεσμό με την κοινότητα, κάθε τι που διατηρεί ζωντανή αναφορά με τον τύπο άνθρωπος - κοινωνία, αναπόφευκτα βρίσκεται τη θέση του στην πωδ πλήρη ιδεολογία που φανερώθηκε ποτέ πάνω στη γη.

Η χώρα μας που στα τελευταία αξιοσημάντα χρόνια δοκίμασε την τραγικώτερη και ήρωϊκώτερη τύχη, που είδε να επιτελείται ή βαθύτερη διαφοροποίηση για το λαό της και τα πεπρωμένα του, μ' όλο που ακόμα συνεχίζει τον αγώνα της, αντιμετωπίζει με αποφασιστότητα το μέλλον του πολιτισμού της και φανερώνει με κάθε τρόπο τη θαρραλέα της διάθεση να προχωρήσει προς αυτή την κατεύθυνση. Για να κατορθωθεί όμως αυτό χρειάζεται απαραίτητα ή ύπαρξη του ανθρώπινου παράγοντα. Τα κοινωνικά και τα πνευματικά κινήματα βρίσκονται πάντα έναποτεθειμένα στα χέρια των ανθρώπων. Η περίφημη τρίτη θέση για τον Φόυερμπαχ αναφέρει πως οι «συνθήκες (οι κοινωνικές) μεταβάλλονται από τους ίδιους τους ανθρώπους και ότι ο παιδαγωγός πρέπει και αυτός να μορφωθεί»¹. Πρέπει λοιπόν να μορφώσουμε τον παιδαγωγό, να διαπαιδαγωγήσουμε τον άνθρωπο, να εκφράσουμε και να καθοδηγήσουμε υπεύθυνα και συνειδητά το σύγχρονο ιδεολογικό κίνημα. Αυτό όμως προϋποθέτει πλαστικότητα πνευματικής συνείδησης, αποφυγή από κάθε είδος δογματική ή θαναυσότηας, από κάθε διάθεση κενής θετικιστικής έρμηνείας, που μας παρασέρνει αναπόφευκτα σ' έναν άγοραίο υλισμό.

Από την άποψη αυτή ή σύγχρονη έλληνική πνευματική πραγματικότητα κάθε άλλο παρά ικανοποιητική είναι. Και από τις δυο πλευρές του οδοφράγματος παρατηρείται ή ίδια αναλογία του ανεύθυνου, ο ίδιος αχαλίνωτος αυτοσχεδιασμός, ή ίδια μακάρια επανάπαυση σ' ένα μίνιμουμ πνευματικών πραγματώσεων και ή αποφυγή της σύνδεσης της πνευματικής δημιουργίας ή με τη ζωή ή με την συνεπή ιδεολογική έκφραση της ζωής. Οι μὲν δημιουργούν σ' έναν ουσιαστικά έξωζωϊκό χώρο, παραβλέποντας με αυτό πως ή τέχνη τους γίνεται ουσιαστικά αντιανθρώπινη. Δεν κατανοούν πως τα κινήματα και οι σχολές από τη φύση του πράγματος έχουν και μια κοινωνική και ιστορική τοποθέτηση και πως για τουτό εκφράζουν αναγκαστικά το κοινωνικό και πνευματικό επίπεδο της εποχής όπου αναφαίνονται. Μήν έχοντας ουσιαστική πνευματικότητα και δίχως να αντιλαμβάνονται τις εθόνες μίας πνευματικής παράδοσης, εγκαταλείπονται έρμαια στο μικρό ή μέτριο ρεύμα του ταλέντου τους. Θεωρούν την τέχνη μόνον σαν ένα είδος υπέρτερου παιχνιδιού και προσπαθούν να καλυφθούν με ιδεολογικές αυταπάτες. Τις περισσότερες φορές παραγνωρίζουν απόλυτα τις αφετηρίες και τα κίνητρα των ιδεολογικών ρευμάτων

1) Φρ. Ένγκελς: 'Ο Λουδοβίκος Φόυερμπαχ και το τέλος της κλασσικής Γερμανικής Φιλοσοφίας. Έλληνική μετάφραση σελ. 146.

και έτσι δημιουργούν και επιτείνουν αφόρητα την πνευματική σύγχισή¹.

1) Στη Γαλλία τον τελευταίο καιρό γίνεται μια πολύπλευρη προσπάθεια τοποθέτησης και έρμηνείας του συρρεαλισμού. Αναγνωρίζουν βαθύτατα τη γνωσιολογική άφετηρία του κινήματος αυτού και προσπαθούν να καθορίσουν με κάθε δυνατή ακρίβεια την αναμφισβήτητη ανανεωτική και αναδημιουργική συμβολή της σχολής αυτής. Η έκρηκτική διακήρυξη της *revolte* του Αντρέ Μπρετόν, παρ' όλων τον αναρχισμό της, έιτανε μια αντίρρηση έναντιον της ρασιοναλιστικής απανθρωπιάς ενός αντιφατικού κόσμου. Η άχιλλεα πτέρνα του συρρεαλισμού είναι πώς περιορίστηκε σ' έναν άκρατο ψυχολογισμό, στην καλλιέργεια της ανάγκης της διόλισης του κόσμου και της ζωής από ένα πλέγμα άπιθανων ψυχικών άφών και άπηχίσεων. Παρ' όλ' αυτά όμως και στον τόπο μας πηγαία και πυκνη ποιητική διέθεση βρίσκειται σε σημαντικούς συρρεαλιστές ποιητές μας. Απ' αυτούς βέβαια οι περισσότεροι τους δέν μπόρεσαν ή δέν θέλησαν να αντίληφθούν την ουσία του συρρεαλισμού. Και αυτό δέν έγινε μόνο σε μας, έγινε και στην ίδια τη Γαλλία. Διάβαζα σ' ένα περιοδικό τελευταία πώς και εκεί άκόμα έγιναν σοβαρές παρανοήσεις αναφορικά με τό κήρυγμα του Μπρετόν. Να ένα παράδειγμα: Ένω ό Μπρετόν την αυτόματη γραφή την θεωρούσε σαν κατάλληλο μέσο για την άνερεύνηση του μηχανισμού της ποιητικής έμπνευσης, πολλοί αυτή την αυτόματη γραφή την πήραν και την έφάρμοσαν σαν μορφή τέχνης.

Κάτι άνάλογο γίνεται σήμερα και με τη λεγόμενη ύποστασιακή λογοτεχνία, που έκφράζεται από τον Σάρτρ και τη Σχολή του. Είναι αλήθεια πώς για πολλούς πνευματικούς ανθρώπους του καιρού μας ό ψυχολογισμός και ή προσπάθεια δημιουργίας νέων πλαίσων για την ανθρώπινη συνείδηση είναι μια αντίδραση στη μηχανοκρατία της έποχής μας. Αλλά όμως τά πνευματικά ρεύματα και οι σχολές πέφτουν έξω και στις άφετηρίες και στη μεθοδολογία τους. Ξεκινούν από μιάν έντονη και τραγική ανθρώπινη έμπειρία, όπως π. χ. για την ύποστασιακή φιλοσοφία συμβαίνει κύρια με τον Κίρκεργκωρ, και αυτή τη μοναδική περίπτωση προσπαθούν να την άνταγάουν σε φιλοσοφικό δόγμα. Δημιουργούν ύστερα σειρά από συλλογισμούς που τους διακρίνει γεωμετρική αυστηρότητα και άδιαφοροδν ή μάλλον άγνωστον τη ζωή. Η τελευταία γερμανική φιλοσοφία άπεικονίζει πιστά τό γεγονός αυτό. Δέν θα ήταν ίσως τολμηρό να χαρακτηριστεί σαν σύγχρονη σχολαστική, όλη αυτή ή προσπάθεια που άποβλέπει στη θέση του προβλήματος του ανθρώπου και της ζωής σε έξωζωϊκό χώρο. Χαρακτηριστικό πώς ό René Laou, σ' ένα του άρθρο *Sartre et Sarttrisme* (*Gavroche* 14|2|46) γράφει: Δίχως άλλο θα πήγαινε πολύ να ύποθέσουμε πώς πρόκειται για έναν φιλόσοφο. Από τότε που ό Σάρτρ και οι συγγενείς του κατάκλυσαν τη λογοτεχνία, δέν μπορούν ν' αντίσταθούν στον πειρασμό να άνοιγουν δημόσια τις κούκλες τους και να δείχνουν τά σωθικά τους, έξηγώντας με μία δογματική πραγματεία, εκείνο που πρόσφεραν για έργο αθύρμητης τέχνης.

Και από την πλευρά τους αυτοί συνειδητά ή άσυνειδητά εκπληρώνουν τον ιστορικό τους ρόλο. Προσπαθούν να διατηρήσουν μια κατάσταση ή άκόμα προσπαθούν να μεταθέσουν, για τον πνευματικό τουλάχιστον τομέα, τό κέντρο της ζωής και της πραγματικότητας. Μ' όλα αυτά θέλουν να άρνηθούν τη ζωή και καταφεύγουν έτσι στην μέθοδο της στρουθοκαμήλου. Δέν πρόκειται όμως γι' αυτούς. Πρόκειται για του: άλλους. Για κείνους που ύπηρετούν ή διακηρύχουν πώς ύπηρετούν ένα ιδανικό. Τό ζήτημα είναι αν κατάλαβαν την έκταση, την ουσία και την σημασία του ιδανικού που ύπηρετούν.

Σ' αυτήν την πάλη που διεξάγεται σήμερα ό σκοπός δέν είναι μια άπλη μεταβολή στην ιστορία. Δέν άποδιέπουμε μόνο σε μια μετάβαση, σε μιάν άλλη βαθμίδα κοινωνικής όργάνωσης της ανθρώπότητας. Έχουμε να κάνουμε με τό πρώτο ούσιαστικό ποιητικό έλλαμα της ιστορίας. Δέν πρόκειται να μεταδοθούμε από μια μορφή κοινωνικού άνταγωνισμού σε μιάν άλλη, αλλά πρόκειται να μεταπηδήσουμε σε μια καινούργια ιστορική περίοδο για την ανθρώπινη ύπαινη, όπου άπ' την ύλική και τεχνική συγκρότηση της κοινωνίας καταργείται άναγκαία κάθε κοινωνικός άνταγωνισμός άνάμεσα στους ανθρώπους και όπου γίνεται μετάθεση κάθε άνταγωνιστικού στοιχείου από την λογικά όργανωμένη κοινωνία προς την φύση. Ο άνθρωπος δέν άποτελεί μόνον βιοψυχική ένότητα, αλλά και κοινωνική ένότητα. Δέν ύπάρχει πλέον άντινομία και αντίθεση μεταξύ της ανθρώπινης *persona* και του φυσιολογικού ανθρώπινου όντος. Δέν ύπάρχει κανενός είδους οικονομική ή φυλετική διάκριση, αλλά ύπάρχει ένιατος ανθρώπινος τύπος, με όλην την άπέραντη ποιητική κλιμάκωση των ίκανοτήτων και των διαθέσεών του, που έχει ύπερκεράσει κάθε θιοτική δυσκολία και άντιμετωπίζει: για πρώτη φορά τό πρόβλημα της συνείδησής του της θέσης του, της σημασίας του αναφορικά με τό όν του, την κοινωνία και τον κόσμο. Πρόκειται για την πρώτη αλλά και τελική κατάφαση της ζωής, πρόκειται για τη μετάθεση του δυναμισμού της άλληλοσπαρασσόμενης ανθρώπότητας σε μιάν ύπέρτερη σφαίρα, που καταργεί και εξαφανίζει κάθε άλληλοσπαραγμό. Και αυτό δέν άποτελεί όπτασία, άποτελεί έργο των ήμερών μας που άρχίζει να πραγματώνεται μπροστά στα μάτια μας.

«Ο σκοπός μας δέν είναι να έρμηνεύσουμε τον κόσμο, αλλά να τον μεταβάλλουμε». Αυτό σημαίνει ένεργό και συνειδητή συμμετοχή του ανθρώπινου παράγοντα στη διαδικασία της μεταβολής. Αναφέραμε παραπάνω, πώς οι παλιές ιδεολογίες διαθέτουν άκόμα σημαντική ζωτικότητα. Καλλιεργούν και υποθάλλουν πολλά πλάσματα (*fictiones*) και προλήψεις. Πρέπει όμως να έ-

ξουδετερωθεί κάθε δυνατότητα επιρροής τους. Και αυτό θα γίνει μόνο με την πνευματική, την ιδεολογική πράξη μας. «Τις ιδέες δὲν πρέπει νὰ τις στοχαζόμαστε μόνο, πρέπει νὰ τις ζοῦμε»¹⁾. Ἄλλὰ γιὰ νὰ μπορέσουμε νὰ ἐπενεργήσουμε ἀποτελεσματικὰ χρειάζεται ἡ ἀντίστοιχη μὲ τὸ πραγματικὸ γεγονός τῆς ἱστορίας συνείδηση. Καμμιά συμβατικότητα καὶ καμμιά προχειρότητα δὲν μποροῦν νὰ συνυπάρξουν μὲ παρόμοια ἀκεραιότητα ἀνθρώπινης ἀποστολῆς. Πρέπει νὰ κατανοηθεῖ πὼς κάθε ἀνθρώπινο ποῦ ἔχει κατακτηθεῖ καὶ ποῦ ἐπίμονα παρεμποδίζονται ἡ προβολὴ καὶ ἡ πραγματοποίησή του, γιὰ πρώτη φορὰ θὰ ἀντικρύσει τὶς δυνατότητες μιᾶς σχεδὸν ἄμεσης καὶ πλήρους ἀξιοποίησης.

Στὴ διάθεσή μας ὑπάρχει μιὰ μέθοδος ἐπαληθευμένη ὄχι μόνον ἀπὸ τὸν χῶρο τῶν κοινωνικῶν ἐπιστημῶν, ἀλλὰ καὶ ἀπὸ τὸ ἀντίστοιχο πεδίο τῶν φυσικῶν ἐπιστημῶν. Δὲν ἔχουμε νὰ κάνουμε μὲ ἀπλὸ «δόγμα, ἀλλὰ μὲ θεωρία γιὰ δράση», πράγμα ποῦ σημαίνει πὼς εἴμαστε μακριὰ ἀπὸ κάθε ἀκαμπτη ἀποψη, πὼς, δὲν πιστεύουμε σὲ ἀπόλυτα φιλοσοφικὰ συστήματα, γιὰτί κάτι τέτοιο θὰ ἦταν σὰν νὰ «ζητοῦμε ἀπὸ τὴ φιλοσοφία τὴ λύση ὄλων τῶν ἀντιφάσεων (ζητημάτων) ... ἔργο ποῦ μονάχα ἡ ἀνθρωπότητα στὴ προοδευτικὴ τῆς ἐξέλιξη μπορεῖ νὰ τὸ πραγματοποιήσει»²⁾. Μὲ αὐτὴν τὴν μέθοδο καὶ μὲ τὴν δυνατότητα τῆς σχετικῆς γνώσης ποῦ διαθέτει ὁ ἄνθρωπος, ἀπὸ τὴν κριτικὴ τοῦ παρόντος περνάει στὴν ἐνεργὸν δράση γιὰ τὸ μέλλον.

Ἀναφορικὰ τώρα μὲ τὶς ἀπόψεις αὐτὲς μποροῦμε νὰ προδοῦμε σὲ μερικὲς πραχτικὲς διαπιστώσεις. Ὁ πόλεμος καὶ ὁ ἀπελευθερωτικὸς ἀγῶνας ἔφεραν στὸ προσκήνιο τῆς πνευματικῆς δραστηριότητος καινούργιες δυνάμεις. Οἱ περισσότερες ἀναμφισβήτητα εἶναι γνήσιες καὶ εἰλικρινεῖς στὴ διάθεσή τους. Προσπαθοῦν νὰ ἐκφράσουν τὴ συγκίνηση, τὸ νόημα καὶ τὸ τραγικὸ καὶ δημιουργικὸ μεγαλεῖο τῶν ἡμερῶν ποῦ ζοῦμε. Εἶναι ἀλήθεια πὼς ἀκόμα ἡ δημιουργικὴ τέχνη τοῦ καιροῦ μας κινεῖται ἄθελά της μέσα σὲ μιὰν ἀτμόσφαιρα ζύμωσης ἰδεῶν. Ἀκόμα κυριαρχεῖ ὁ τύπος, τὸ σύνθημα, ἡ ἐπίφαση. Βρισκόμαστε σὲ μιὰ φουρτουνιασμένη θάλασσα, ὅπου τὰ θεόρατα κύματα δὲν μᾶς ἀφίνουν νὰ ἀνακαλύψουμε τὸν πλοῦτο τῶν βυθῶν της. Μὰ αὐτὸ εἶναι κάτι ποῦ θὰ γίνει. Ἡ κριτικὴ θὰ συμβάλλει σ' αὐτό. Ὡστόσο ὅμως οἱ κριτικοὶ ποῦ διαθέτει ἡ πλευρὰ αὐτὴ, οἱ ποῦ ἀστόχαστοι καὶ ἐπιπόλαιοι ἄνθρωποι, εἰδεῖξαν πὼς τοὺς διαφεύγει ἡ σύγχρονη ζωὴ καὶ ὁ χαραχτῆρας της. Ἔτσι π.χ. πρὶν λίγο ὑμολογοῦσαν τὴν ἀντι-

¹⁾ André Malraux: La Condition humaine σελ. 78.

²⁾ Ἐνγκελς αὐτ. σελ. 57.

στασιακὴ ποίηση καὶ τέχνη, τώρα, σπεύδουν νὰ τὴν καταδικάσουν καὶ νὰ συστήσουν τὴν ἐγκατάλειψή της. Δὲν κατάλαβαν ὅταν ἔπρεπε πὼς ἡ ποίηση καὶ ἡ τέχνη αὐτὴ ἦταν μόνον μιὰ λήψη ἐπαφῆς μὲ τὴ ζωὴ καὶ πὼς ἀπὸ ὧ καὶ πέρα θὰ φανεῖ ἂν οἱ πνευματικοὶ δημιουργοὶ μποροῦν νὰ εἰσχωρήσουν ὡς τὸ καινούργιο βᾶθος τῶν ἀνθρώπινων πραγμάτων. Γιὰτί κάθε ἐποχὴ ἀνακαλύπτει καὶ μιὰ καινούργια ὄψη τοῦ ἀνθρώπου. Ἔτσι οἱ κριτικοὶ αὐτοὶ φανέρωσαν πὼς οὔτε συγκινήθηκαν, οὔτε πρόκειται νὰ συγκινηθοῦν ἀπὸ τὴ ζωὴ καὶ ἀπὸ τὴν ἀλήθειά της. Ἔχουν κλείσει τὴν πραγματικότητα καὶ τὴ δημιουργία μέσα στὶς φόρμουλες καὶ στὰ συρταράκια τοῦ ἀποξηραμένου μηχανοκρατικοῦ μυαλοῦ τους καὶ δὲν ἐνοοῦν νὰ ἀντιληφθοῦν τὴν βαθύτατη συνοχὴ τῆς ζωῆς καὶ τῆς ποίησης. Ἔχουν περιχαρακωθεῖ μέσα σὲ μιὰν παραμορφωμένη ἀπ' τοὺς ἴδιους κοσμοθεωρία καὶ εἶναι πάντα ἔτοιμοι νὰ χαρακτηρίσουν γιὰ μικροαστισμὸ καὶ ἰδεαλιστικὴ παρέκκλιση κάθε πληρέστερη θέση καὶ ἀντιμετώπιση τῶν προβλημάτων. Στὴν τελειότητα τοῦ συστήματός τους ἔχουν ξεπεράσει καὶ τὸν ἴδιο τὸν Ἐγέλο καὶ ἂν ζοῦσε ὁ Ἐνγκελς θὰ τὸν ἀνάγκαζαν νὰ ἀναθεωρήσει τὶς ἀπόψεις του γιὰ τὸ ἐφήμερο τῶν συστημάτων.

Καὶ ὅμως αὐτὸ πρέπει νὰ σταματήσει. Ὑπάρχει βέβαια στὴν ἐπικαιρικὴ ποίηση τῶν ἡμερῶν μας ὄλη ἡ φοβερὴ vaine gradiloquence, καθὼς λέει ὁ ποιητὴς Pierre Reverdy, ποῦ μπορεῖ νὰ δείχνει «ἐλλειψὴ ἐσωτερικοῦ δράματος ἢ τραγωδίας», ἴσως καὶ ἔλλειψὴ ποιητικῶν ἀναστημάτων, ἔλλειψὴ πνευματικῆς, ιδεολογικῆς συνείδησης, μὰ ἡ ποίηση αὐτὴ εἶναι πρὸς κοντὰ στὴ ζωὴ, καὶ τὸ ὑπέρτατο ἀνθρώπινο χρέος εἶναι νὰ μὴν προδίνουμε τὴ ζωὴ. Τὸ μόνο ποῦ χρειάζεται εἶναι νὰ ὑπάρχει εἰλικρινὴς καὶ ἀκέραια πνευματικὴ συνείδηση καὶ πίστη.

Μ αὐτὸν τὸν τρόπο, οἱ μὲν μὲ τὸν υπερβατικὸ ρασιοναλισμὸ καὶ ψυχολογισμό τους τοποθετοῦν τὸν ἄνθρωπο ἔξω ἀπὸ τὴ ζωὴ καὶ οἱ ἄλλοι, οἱ δεῦτεροι, μὲ τὴν βάνουση μηχανοκρατικὴ ἀντίληψή τους τοποθετοῦν τὴ ζωὴ ἔξω ἀπὸ τὸν ἄνθρωπο. Ἄν ὅμως σήμερα γίνεται ἓνας γιγάντιος σὲ ἔκταση καὶ σὲ δυνάμεις ἀγῶνας, γίνεται μόνο καὶ μόνο γιὰ νὰ ἐναρμονισθεῖ ὁ ἄνθρωπος μὲ τὴ ζωὴ του. Καὶ ὁ ἀγῶνας αὐτὸς δὲν διεξάγεται ἀπὸ ἀπλὲς ἀνθρωπιστικὲς συναισθηματικὲς παρορμήσεις, ἀλλὰ ἀπὸ τὴν ἀντικειμενικὴ δύναμη τῆς ζωῆς καὶ ἀπὸ τὴν φωτεινὴ ὁδηγία τῆς ἐπιστημονικῆς γνώσης. Τὸ ἰδανικὸ τοῦ ἀγῶνα εἶναι ὁ πλήρης ρεαλιστικὸς οὐμανισμός, ἡ πλήρης ἀντιμετώπιση τοῦ προβλήματος τοῦ ἀνθρώπου. Ἀπὸ τὸν ἀγῶνα αὐτὸν ἐξαρτιέται καὶ ἡ φυσικὴ ὑπαρξὴ τοῦ

ανθρώπου και τὸ μέλλον τοῦ πλανήτη μας. Γιὰ νὰ ὑπάρξῃ ἡ ζωὴ καὶ ὁ ἄνθρωπος ἢ μόνον διέξοδος εἶναι ἐκείνη ποὺ διακηρύττει ὁ διαλεκτικὸς ὕλισμός, σὰν πνευματικὴ καὶ πολιτικὴ πράξη.

Εἶναι ἀλήθεια πὼς στὶς ἡμέρες μας ποὺ ἡ ἀνθρώπινη ζωὴ σὰν ἀξία ἔχει τόσο πολὺ ἐκηρδενισθεῖ, ποὺ ἡ ἀνθρώπινη ὁδὸν καὶ θυσία εἶναι τόσο ἀσύμμετρα μὲ τὸ ἐπίπεδο τῆς ζωῆς μας ἐκπληκτικὴ, εἶναι ἀλήθεια πὼς πολλοὶ δὲν θέλουν νὰ ἰδοῦν, νὰ ἀντιληφθοῦν τὴν ἱστορικὴ ἀναγκαιότητα αὐτοῦ τοῦ σύγχρονου καὶ προαιωνίου ἰδανικοῦ. Ἄλλοι τὸ βλέπουν, ἀλλὰ ἀπροσδιόριστα μέσα ἀπὸ τὴν ἀγλὴ τοῦ πάθους καὶ τῆς ἐλπίδας τους. Χρειαζέται ὅμως ἡ σαφήνεια καὶ ἡ καθαρότητα. Χρειαζέται ἡ πνευματικὴ συνείδηση. Ἡ συνείδηση πὼς ἐπιτελεῖται ἡ πρώτη ἀνθρώπινη πράξη πάνω στὸν πλανήτη μας, ἡ πράξη ποὺ ἄρχισε κάποτε στὰ γαλάζια ἀκρογιάλια τῆς Ἰωνίας καὶ στοὺς θαθύσκιους κήπους τοῦ Ἀκάδημου, ἡ πράξη ποὺ θέλησε νὰ περικλείσει τὸν κόσμον στὸ ἀνθρώπινο μυαλὸ καὶ ποὺ περίμενε τὸν αἰωνόβιο μόχθον τῶν εἰλώτων τῆς γῆς, γιὰ νὰ γίνῃ ἀπὸ τὴν πραγματικότητα καὶ νὰ ἀποτελέσει τὴν βάση γιὰ τὴν ἐλευθευρία τοῦ ἀνθρώπου.

Μέσα σ' αὐτὲς τὶς πικρὲς μὰ τόσο γόνιμες ἡμέρες σφυρηλατεῖται ὁ κινούργιος ἀνθρώπινος τύπος. Οἱ πνευματικοὶ ἄνθρωποι ἀναγκαστικὰ πρέπει νὰ τὸν ἀνακαλύψουν στὴ συνείδησή τους, γιὰ τὸ αὐτὸς ὠριμάζει νωρίτερα καὶ βαθύτερα ἢ ἱστορικὰ ἀναγκαῖα πράξη. Ἄν δὲν τὸ αἰσθανθοῦν αὐτὸ ἢ ἂν τὸ αἰσθανθοῦν λαθεμένα μποροῦν νὰ διαπράξουν ὀλέθρια σφάλματα. Οἱ ἰδεολογικοὶ ἀγῶνες χρειάζονται ἀκέραιες καὶ ἀληθινὲς πνευματικὲς συνειδήσεις.

Κ. Α. ΜΕΡΑΝΑΙΟΣ

ΤΙ ΕΙΝΑΙ ΤΟ ΣΚΗΝΙΚΟ

Σκηνικὸ δὲν εἶναι μόνον τὰ χρωματισμένα τελάρια. Ἄπειρα εἶναι τὰ μέσα ποὺ χρησιμοποιοῦν ὁ σκηνογράφος γιὰ τὴν ὀλοκλήρωση τῆς δουλειᾶς του. Τὸ ζήτημα τοῦ κατάλληλου *matérier* (ξύλο, σίδηρο, χαρτί, ὕφασμα, papier maché, ζελατίνια κλπ) ποὺ πρέπει νὰ χρησιμοποιηθεῖ γιὰ ν' ἀποδοθεῖ μιὰ ὀρισμένη ἐντύπωση ἢ αἰσθησιὴ τῆς μακέτας εἶναι ὑπόθεση ἀνύπαρκτη στὸ θέατρό μας. Μερικὲς φορὲς ἔγιναν προσπάθειες ἀπὸ σκηνογράφους μας καὶ χρησιμοποιήθηκε διαφορετικὸ ἄπ' τὸ συνηθισμένο *matériel* μὲ καλὸ ἀποτέλεσμα. Ἡ ἐπιχειρήσεις ὅμως γιὰ οικονομικοὺς λόγους δὲν μποροῦν οὔτε θέλουν ν' ἀκούσουν πιά γιὰ τέτοια πράγματα. Ἀκόμα καὶ γιὰ τὴν ἐπένδυση τῶν τελείων καταργήθηκε τὸ κάμπον καὶ τὴ θέση του ὀριστικὰ πήρε τὸ χαρτί. Ἔτσι τὸ ξύλο καὶ τὸ χαρτί, σὲ περιορισμένες ποσότητες βέβαια, ἀπόμειναν τὰ μόνα ὑλικά στὴ διάθεση τοῦ σκηνογράφου*.

Γιὰ τὸ σκηνικὸ δὲ ἀρκοῦν μόνον τὰ τελάρια. Χρειαζονται κι' ἕνα σωρὸ ἄλλα ἀντικείμενα καὶ πράγματα γιὰ ἐπένδυση καὶ τελειώματά του. Μικρὲς ἀβλαῖες ἀπὸ βελούδο, σιτέν, κάμπον, στὸρ ἀπὸ τοῦλι ἢ ἄλλο λεπτὸ ὕφασμα, κρόσσια καὶ ντανιέλλα, στόφες καὶ κροπὸν, ἐπιπλα, χαλιά, κάντρα, κανδυλέρια, πολυέλεσι καὶ ἕνα σωρὸ ἄλλα μικροπράγματα ποὺ στὸ θέατρο λέγονται «εἶδη φροντιστηρίου». Ὅλα αὐτὰ πρέπει νὰ βρεθοῦν ἢ νὰ κατασκευαστοῦν. Πρὶν τὸν πόλεμον ἡ ἐξέγερση ἐπιπλων γιὰ σύγχρονα ἔργα ἦταν σχετικὰ εὐκόλη γιὰτι πολλὰ καταστήματα ἐπιπλων καὶ καταστήματα *objets d'art* γιὰ διαφήμιση ἢ γιὰ κέρδος τὰ νοίκιαζαν μὲ προθυμία. Τώρα ποὺ ἡ ἀντικατάστασις ἰων στοιχίζει πανάκριβα σταμάτησαν νὰ δίνουν.

Τὸ ἐπιπλο καὶ κάθε ἄλλο εἶδος ποὺ χρησιμεύει στὸ ντύσιμο τοῦ σκηνικοῦ ἀποτελεῖ σὲ κάθε περίπτωσι ἕνα βασικὸ μέρος τῆς ὅλης σκηνογραφικῆς ἐργασίας· σὲ ὀρισμένους δὲ περιπτώσεις παίζει πρωταρχικὸ ρόλον. Ἐνα κάντρο πάνω σὲ μιὰ γυμνὴ ἐπιφάνεια τοίχου, μιὰ κουρτίνα ποὺ μισοφαίνεται πίσω ἀπ' ἕνα ἄνοιγμα, ἕνας καναπὸς ποὺ πᾶνω του ξεδιπλώνεται ἐλεύθερα καὶ μὲ χάρις ἕνα πολυχρῶμο σάλι, ἕνας πολυέλειος ποὺ τὸ φῶς τοῦ προβολέα

* Ἄρκει νὰ σημειωθεῖ πὼς τὸ θέατρο πρόζας δὲν εἶναι σὲ θέση σήμερον νὰ διαθέσει πάρα πάνω ἀπὸ 15000 τῶν καθαρῶν εἰσπράξεων του κατὰ μῆνα σὲ καλὴ ταμειακὴ κίνηση γιὰ τὴν κατασκευὴ τῶν σκηνικῶν.

ἀκτινοβολεί μέσ' ἀπ' τὰ κρύσταλλά του, ἓνα παλιὸ σταματημένο ἔκκρεμές, ἓνα βελούδινο χαλί πού χάνεται μαζί μὲ τὰ σκαλοπάτια μιᾶς γυριστῆς σκάλας στὸ βάθος τῆς σκηνῆς, ἓνα θρυμματισμένο γύψινο ἀγαλματάκι, ὅλ' αὐτὰ εἶναι σκηνικό, δηλαδή ἐκφραστικά μέσα πολὺ πιὸ σημαντικά ἀπὸ τὶς μπογιατισμένες ἐπιφάνειες τῶν τελιάρων. Ὅταν ὁ θεατῆς πού δικαιολογημένα δυσανασχεῖ γιὰ τὴν φτώχεια τῶν σκηνικῶν μάθει πὼς ὅσον ἀφορᾷ τὰ ἐπιπλα ὁ σκηνογράφος σήμερα εἶναι ἀναγκασμένος νὰ κάνει τὴν ἐπιλογή του ἀνάμεσα ἀπὸ ἓνα χρυσὸ σαλονάκι ἐποχῆς, διὸ τρεῖς καναπέδες μὲ ἄλλες τόσες πολυθρόνες σύγχρονες, μερικὰ τραπέζακια καὶ λίγα ἀνάξια λόγου ἀντικείμενα, ἀσφαλῶς θὰ καταλάβει πόσο ἀπογοητευτική εἶναι ἡ πραγματικότητα καὶ ἂν δὲν ἐγκαταλείψει τὴν αἴθουσα τοῦ θεάτρου ὀριστικά θὰ πάψει τουλάχιστον, νὰ ἐνοχλεῖται μ' αὐτὲς καὶ τὶς ἄλλες ἑλλείψεις.

Ἐνα ἄλλο μεγάλο κεφάλαιο τῆς σκηνογραφίας εἶναι ὁ φωτισμός. Τι εἶδους φωτιστικά μέσα διαθέτουν τὰ θεάτρά μας; Ἄν ἀφίσουμε ἔξω τὴν Ἑθνική μας Σκηνὴ καὶ τὸ θέατρο Rex, τὰ ἄλλα θεάτρα δὲν διαθέτουν παρὰ πενιχρότατα φωτιστικά μέσα. Δηλαδή ὅλο κ' ὅλο μιὰ «μπαταρία»*, ἓνα δυὸ «μπαλάντζα» καὶ μερικὰ «φανάρια». Προβολεῖς μεγάλης ἐντάσεως καὶ συγκεντρωτικούς (Spotlights) καμμιά σκηνὴ δὲ διαθέτει. Ἀκόμα καὶ χρωματική σύνθεση τῶν λαμπτήρων τῆς «μπαταρίας» καὶ «μπαλάντζα» εἶναι ἑλλειπῆς ἢ δὲ ἀντιστάσεις εἶναι ἀνεπαρκεῖς, κατὰ πρωτόγονο τρόπο κατασκευασμένες σὲ ἐλάχιστα δὲ θεάτρα λειτουργοῦν κανονικά. Πὼς εἶναι δυνατόν ποιά νὰ φωτισθεῖ ὅπως πρέπει ἢ σκηνὴ μὲ τόσο πενιχρὰ μέσα ὅταν τὰ ἔξω θεάτρα διαθέτουν συγχρόνως μερικὲς δεκάδες προβολέων, ἀρκετοὺς συγκεντρωτικούς (Spotlights) καὶ ἓνα σωρὸ ἄλλα συστήματα καὶ μέσα ἄγνωστα καὶ σιτὴ θεωρία ἀκόμα σὲ μᾶς;

«Ὅπως ἓνας ζωγραφικὸς πίνακας πρέπει νὰ κρεμαστῆ σὲ ὀρισμένο μέρος γιὰ νὰ δεχθεῖ τὸ φῶς πού του χρειάζεται εἶσαι καὶ τὸ σκηνικό ἔχει ἀνάγκη ἀπὸ τὸν κατάλληλο φωτισμὸ γιὰ κά-

* «μπαταρία» = τὰ φῶτα πού βρίσκονται στὸ κάτω μέρος τοῦ προσκήνιου.

* «μπαλάντζα» = τὰ φῶτα πού βρίσκονται τοποθετημένα στὴ σειρά μέσα σ' ἓνα μετάλλινο κουτί στενὸ καὶ μακρὸ ὡς τὸ ἄνοιγμα τῆς σκηνῆς καὶ πού κρέμεται στὸ πίσω μέρος τοῦ προσκήνιου καὶ σὲ διάφορα μέρη τῆς σκηνῆς.

«Φανάριον» = Μεγάλα μετάλλινα κουτιά σὲ σχῆμα κυλινδρικό ἀνοικτὰ πρὸς τὸ ἓνα μέρος. Μέσα εἶναι τοποθετημένοι μεγάλης τάσεως λαμπτήρες. Σκοπὸ ἔχουν νὰ περιορίζουν τὸ φῶς σὲ ὀρισμένα μέρη τῆς σκηνῆς.

θε γωνιά, γιὰ κάθε ἐπιφάνεια ἀκόμα καὶ ἐπιπλο ἢ ἀντικείμενο του. Διαφορετικά εἶναι ἀδύνατο ν' ἀποδοθεῖ ἡ ἐντύπωση τῆς μακέτας καὶ νὰ δημιουργηθεῖ ἡ ἀπαιτούμενη ἀτμόσφαιρα τοῦ ἔργου. Στὴν πραγματικότητα τοῦ δικοῦ μας θεάτρου οἱ ἠλεκτρολόγοι σκηνῆς ἀγωνίζονται γιὰ τὴν ὥρα στὸ νὰ ἐξουδετερώσουν τὶς σκηνὲς πού γίνονται ἀπὸ τὸν μὴ διαχυτὸ φωτισμὸ πάνω στὰ τελάρα δίχως κανένα ἀποτέλεσμα. Σπάνια βλέπει κανεὶς ἓνα καλοφωτισμένο φόντο.

Αὐτὰ εἶναι σὲ γενικὲς γραμμὲς τὰ φτωχὰ μέσα πού διαθέτει ὁ σκηνογράφος τῆς δικῆς μας πραγματικότητας καὶ συγχρόνως οἱ δυσκολίες πού ἀντιμετωπίζει στὴν ὀλοκλήρωση τῆς δουλειᾶς του. Παρ' ὅλα αὐτὰ ἀρκετὲς δυσκολίες θὰ μπορούσαν νὰ ἐξουδετερωθοῦν καὶ πολλὰ προβλήματα νὰ τακτοποιηθοῦν ἂν δινόταν στὸ σκηνογράφο λίγη πρωτοβουλία. Εἶναι σφαιερὴ ἢ ἀντίληψη πὼς μὲ τὴν οικονομικὴ δυσπραγία τέτοιου εἶδους προβλήματα παραμένουν ἄλυτα. Μὲ τὴν ἀπαιτούμενη σοβαρότητα ἀπὸ μέρους τῶν ἀρμοδίων μὲ μελέτη καὶ συστηματοποίηση στὴ δουλειὰ ἀσφαλῶς πολλὰ ἀπ' τὰ ἀκατόρθωτα θὰ γινόταν κατορθωτὰ καὶ τὸ ὄφελος θὰ ἦταν σημαντικὸ τόσο ἀπὸ καλλιτεχνικὴ πλευρὰ ὅσο καὶ οικονομικά. Μιὰ γιὰ πάντα πρέπει νὰ κατανοηθεῖ πὼς ὁ θεατῆς δὲν ἀνέχεται τὴν προχειρότητα καὶ τὴν ἐξαπάτηση. Ἡ καλὴ ἐμφάνιση ἑνὸς ἔργου βαθύτερα στὴν ψυχὴ του τὸν κολακεύει καὶ αἰσθάνεται χαρὰ καὶ ἱκανοποίηση φευγόντας μετὰ τὴν παράσταση. Ὁ ἐπιχειρηματίας θὰ κερδίσει ξανά τὸ θεατρόφιλο κοινὸ πού ἔχασε γιὰτὶ οἱ δίκαιες ἀπαιτήσεις του παραμένουν ἀνικανοποίητες.

Ἡ βασικότερη προϋπόθεση γιὰ νὰ μπορέσει ὁ σκηνογράφος νὰ κάνει δημιουργικὰ τὴ δουλειὰ του εἶναι ἡ πίστωση χρόνου. Ἡ προκαταρκτικὴ μελέτη τῶν ἔργων εἶναι ἀπαραίτητο νὰ γίνεται ἐγκαίρως. Κάθε θέατρο συστηματοποιώντας τὴ λειτουργία του θὰ εἶναι σὲ θέση ν' ἀποφασίζει πρὶν ἀπὸ τὴν ἔναρξη τῆς θεατρικῆς περιόδου τὰ βασικὰ ἔργα τοῦ δραματολογίου του. Μ' αὐτὸ τὸ τρόπο ὁ σκηνογράφος ὄχι μονάχα θὰ προλάβει νὰ μελετήσῃ τὰ ἔργα, νὰ βγάλῃ τὰ πρῶτα του σχέδια καὶ νὰ συνεργαστεῖ πλατεῖα μὲ τὸ σκηνοθέτη ἀλλὰ καὶ τὶς προβλεπόμενες πρακτικὲς δυσκολίες νὰ ἐξουδετερώσῃ ἐγκαίρως κατὰ τὸ δυνατόν. Ἀκόμα καὶ ἡ ἐκτέλεση τῶν σκηνικῶν θὰ μπορέσει ν' ἀρχίσει πολὺ καιρὸ πρὶν τὸ ἀνέβασμα κάθε ἔργου. Θὰ ἦταν ἀνόητο ἀπὸ μέρους τῆς ἐπιχειρήσεως νὰ μὴν προαγοράσει τὰ ὑλικά πού θὰ χρειαστοῦν, μιὰ καὶ τὰ ἔξοδα θὰ γίνουν κάποτε καὶ μάλιστα ἀυξημένα ἀπὸ τὸ βιασμένο ἀνέβασμα τοῦ ἔργου. Ἐπειδὴ τὰ θεάτρά μας κατὰ κανόνα δὲν διαθέτουν ἐργαστήρια καὶ ἡ ἐργασία

γίνεται στη σκηνή και τούς διαδρόμους τις λίγες ώρες που απομένουν ελεύθερα από παράσταση και πρόβα ή έγκαιρη κατασκευή των σκηνικών πρέπει να λογαριάζεται σαν κάτι το απόλυτως άναγκαίο.

Ο σκηνοθέτης και ο ηθοποιός έχουν ανάγκη να προβάρουν τις τελευταίες μέρες πάνω στη σκηνή και με τα σκηνικά στημένα. Το ίδιο κι ο σκηνογράφος πρέπει να προβάρει με στημένο, ντυμένο και φωτισμένο το σκηνικό του. Διαφορετικά με ποιο τρόπο θα έλεγξει αν οι χρωματικοί τόνοι είναι σωστοί, έναρμονίζονται και δένονται μεταξύ τους και στην ανάγκη θα διορθώσει κάτι που δεν έγινε σωστά; Η μακέττα είπαμε πως δεν είναι στα χέρια του σκηνογράφου, τίποτ' άλλο παρά μια έντυπωση σα μικρογραφία, ένας οδηγός γι' αυτόν και το σκηνοθέτη. Γιατί μια ανεπαίσθητη πινελιά που δίνει την έντυπωση μιας φευγαλέας σκιάς σε μια γωνιά του σκηνικού της μακέττας αν μεγαλώσει με απόλυτη μαθηματική ακρίβεια στην κλίμακα της σκηνης και τοποθετηθεί στο τελάρο της ίδιας θέσης είναι από τα πριν βέβαιο ένατο τα εκατό πως θ'άναι άποτυχία και αντίς για την έντυπωση της φευγαλέας σκιάς θ'άχουμε μια ενοχλητικώτατη μουντζούρα. Και όμως αν ένας σκηνογράφος αποτολμούσε να ζητήσει την ίκονοποίηση αυτής της δίκαιης απαίτησής του, το λιγότερο θα δεχόταν την κατηγορηματική άρνηση του διευθυντή και τις ειρωνίες του τελευταίου εργατή της σκηνης.

Ίσως η τέχνη στο θέατρο κατάντησε να θεωρείται πως έχει μογικές ιδιότητες. Ο σκηνογράφος όμως καθώς και κάθε άλλος καλλιτέχνης δεν είναι τίποτ' άλλο παρά ένας εργατής της δουλειάς του, που φτιάχνει *χολά* και ξανσφτιάχνει μέχρις ότου δει να πραγματοποιείται το όραμά του.

Γιατί λοιπόν ο σκηνογράφος μόνος μέσα στο θέατρο δεν έχει το δικαίωμα να προβάρει, γιατί κατάντησε να γίνει ένα μέσο της επιτάχυνσης του ανεβάσματος των έργων και όχι ένας βασικός και ουσιώδης καλλιτεχνικός συντελεστής της θεατρικής δημιουργίας, γιατί είναι αναγκασμένος να δουλεύει κάτω από τις δυσμενέστερες συνθήκες που άμεσα επηρεάζουν το καλλιτεχνικό αποτέλεσμα της δουλειάς του; Το θέατρο στον τόπο μας βρίσκεται σε παρακμή. Αυτή είναι η μόνη και σωστή απάντηση.

Ο σκηνογράφος σαν ένα μέρος κι ούτως το θέατρο έχει υποχρέωση ν' αγωνιστεί για την ανόρθωσή του, διεκδικώντας στον τομέα του τα δίκαια και τις απαιτήσεις της τέχνης του. Το πλήθος και το μέγεθος των πρακτικών προβλημάτων δεν πρέπει ν' αντιμετωπίζεται σαν κάτι τρομακτικό. Για το καθ' ένα από αυτά μπορεί να υπάρξει μια τακτοποίηση σήμερα μέτρια κι αβ

ριο καλύτερη. Φτάνει μονάχα τον άγωνα του να μην τον κάνει μόνος μέσα στο θέατρο. Το ίδιο ο ηθοποιός, ο σκηνοθέτης και λοιποί συντελεστές της θεατρικής δημιουργίας αντιμετώπιζουν όμοια και συγχρόνως τα ιδιαίτερα προβλήματα στους κλάδους των. Η ταυτόχρονη κινητοποίηση θα φέρει ένα άποτέλεσμα που όποιο και ν'άναι θ'άναι κάτι καλύτερο από το σημερινό τίποτα.

Αν η έπιχειρήσεις κιντάξουν τα βιβλία του θα διαπιστώσουν πως ένα 50% με 60% απ' τις καθαρές εισπράξεις σε καλή ταμειακή κίνηση και ένα 100% με 150% σε μειωμένη κίνηση πηγαίνει στο νοίκι για έπιπλα και είδη επενδύσεως του οικιακού και είδη φροντιστηρίου, κακής θεατρικής ποιότητας. Αν το ποσό που αντιπροσωπεύει αυτά τα ποσοστά χρησιμοποιηθεί για να κατασκευαστούν ή ν' αγοραστούν έπιπλα και λοιπά είδη, σε ένα διάστημα πέντα περίπου χρόνων θα έχει συγκεντρωθεί από το κάθε θέατρο ένα πλήθος από κατάλληλα και πρακτικά πράγματα για τη σκηνή. Το πολύ σε άλλα πέντε χρόνια θα πραγματοποιηθεί η αντικατάσταση και απόσβεση αυτών των ειδών από το πρώτο ως το τελευταίο. Το ίδιο μπορεί να γίνει για την απόκτηση φωτιστικών μέσων και βεστιαρίου. Ένας μόνιμος αποθηκάριος - συντηρητής που η άπουσία του είναι περισσότερο από πολλά άλλα αισθητή στα θεατρά μας θα διαφύλαξε αυτή την τόσο πολύτιμη περιουσία. Είναι βέβαιο πως από έλλειψη κάθε συντήρησης και διαφύλαξης της περιουσίας των θεάτρων υπάσχει ένα ποσοστό άδικαιολόγητης απώλειας και φθοράς πάνω από 600%.

Είναι καιρός να καταλάβουν οι ασχολούμενοι με το θέατρο πως δεν είναι δυνατόν να πραγματοποιηθεί μια ανόρθωση καλλιτεχνική αν γάθε κλάδος αυτής της εργασίας δεν απαιτήσει και αγωνιστεί γι' αυτά που δικαιούνται. Η σκηνογραφία έξω από αισθητικές απόψεις και θεατρικές κατευθύνσεις είναι ένας συντελεστής βασικός στην ολοκλήρωση της θεατρικής δημιουργίας. Το σημερινό θέατρο όπως διαμορφώθηκε έχει ανάγκη των σκηνικών όποιες και ν'άναι οι αισθητικές αντιλήψεις, δηλαδή σκέτη κουρτίνα, χρωματισμένος καμβάς, φόντο, νατουραλισμός ή άφαίρεση. Το κοινό απ' την άλλη μεριά έχει απαιτήσεις και δεν άνέχεται την εξαπάτηση και την προχειρότητα. Ούτε κι οι καλλιτέχνες του θεάτρο, αν πραγματικά πιστεύουν στο επάγγελμα και την αποστολή τους, είναι ποτέ δυνατόν να παραδεχτούν τη μοίρα τους κατατώντας κι αυτοί συνεργοί αυτού του έμπαιγμού.

Η φτώχεια στην τέχνη δεν είναι ντροπή. Η μιζέρια όμως που είναι άποτέλεσμα ήθικου και ψυχικού ξεπεσμού είναι απαράδεκτη.

ΓΙΑΝΝΗΣ ΣΤΕΦΑΝΕΛΛΗΣ

Τὰ «Φιλολογικά Χρονικά»

Όπως γράψαμε και στο περασμένο μας φύλλο, τὰ «Φιλολογικά Χρονικά» δὲν ἀνήκουν σὲ παρατάξεις, καὶ δὲν προκείται νὰ ἀσκήσουν κανενὸς εἴδους πολιτικῆ.

Ἐπιθυμοῦν νὰ παραμείνουν ἕνα ἐλεύθερο καὶ ἀνεξάρτητο ὄργανο τέχνης καὶ ἕνα βῆμα ἐλέγχου ὑπεύθυνου καὶ σοβαροῦ.

Μὲ τὴν εὐκαιρία αὐτὴ εὐχαριστοῦμε ὄλους τοὺς φίλους τοῦ περιοδικοῦ ποὺ μετὰ γράμματα κλπ. δείχνουν ὅτι περιβάλλουν μὲ στοργὴ καὶ ἐμπιστοσύνη τὴν προσπάθειά μας.

Γιὰ τὸ Ὑπουργεῖο Ἰο Παιδείας

Θὰ δοθεῖ ἐπιτέλους αὐτῇ ἡ Κάζα Νι' Ἰτάλια στοὺς λογοτέχνες μας εἴτε ὄχι;

Κάπου πρέπει νὰ στεγασθοῦν καὶ αὐτοὶ οἱ ἄνθρωποι, νὰ γίνει μιὰ λέσχη τῆς προκοπῆς, ἕνα ἐντευκτήριο, ἕνα ἀναγνωστήριο, ὅπως συμβαίνει σ' ὄλα τὰ πολιτισμένα μέρη τοῦ κόσμου.

Καὶ κάτι ἄλλο ἀκόμα: Στὴν Κηφισιά ὑπάρχουν ἕνα σωρὸ σπίτια ἐγκαταλειμμένα ἀπ' τοὺς πλούσιους κυρίους τῶν. Δὲν θὰ ἦταν τρόπος νὰ ἐπιτάξει τὸ Κράτος ἕνα ἀπὸ αὐτὰ γιὰ νὰ

χρησιμοποιηθεῖ ὡς θερινὴ διαμονὴ φτωχῶν καὶ ἄρρωστων λογοτεχνῶν;

«Ψοφάω γιὰ Νόμπελ»

Τὰ λογοτεχνικά μας σωματεία, ὅπως εἶναι γνωστὸ, ἐπρότειναν ὡς ὑποψηφίους γιὰ τὸ βραβεῖο Νόμπελ τοὺς ποιητὰς Καζαντζάκη καὶ Σικελιανό.

Καὶ παλαιότερα εἶχε ἀνακινηθεῖ παρόμοιο ζήτημα, καὶ ἄλλοι ὑποστήριζαν τότε τὴν ὑποψηφιότητα τοῦ Παλαμᾶ, ἐνῶ ἄλλοι συνηγοροῦσαν ὑπὲρ τοῦ Ψυχάρη.

Ἀποτέλεσμα ἦταν νὰ ψυχραθοῦν μεταξὺ τους οἱ δυὸ ὑποψήφιοι καὶ νὰ μὴν τὸ πάρει καὶ κανένας.

Καὶ μάλιστα ὁ Ψυχάρης ποὺ προπαγάνδιζε παντοῦ γιὰ νὰ δοθεῖ σ' αὐτὸν τὸ βραβεῖο εἶπε καὶ τὸ ἀμίμητο: «Ψοφάω γιὰ Νόμπελ».

Ὁ μῦθος λοιπὸν δηλοῖ ὅτι πρέπει νὰ ἐνωθοῦν οἱ προσπάθειες καὶ νὰ μὴ σημειωθοῦν διασπαστικὲς ἐνέργειες καὶ μάλιστα σήμερα ποὺ ἔχουμε μεγάλες πιθανότητες νὰ δοθεῖ τὸ βραβεῖο στὴν Ἑλλάδα μιὰ ποὺ εἶναι γεγονός ὅτι ὀλάκαιρη ἢ Εὐρώπη περνᾷ μιὰ ἀφάνταστη πνευματικὴ κρίση.

Conditio sine qua non

Φαίνεται ὅτι «πολὺ τοῦ κακοφάνη» ὅπως λένε καὶ τὰ δημοτικά μας τραγούδια τοῦ κ. Γιώργου Θεοτοκά ἐπειδὴ τὸν ἀπέλυσαν τελευταῖα ἀπ' τὸ Ἐθνικὸ θέατρο. Ἄν βέβαια τὸ Ὑπουργεῖο κομματίζεται αὐτὸ εἶναι δική του ὑπόθεση.

Ἄλλ' ἐμεῖς ἐπεριμέναμε ἀπ' τὸν κ. Θεοτοκά νὰ σταθεῖ σὲ κάποιο ὕψος, καὶ νὰ μὴν παρέχει τὸ θέαμα ἀνθρώπου ποὺ ἔχασε σὲ τόσο μεγάλο βαθμὸ τὴν αὐτοκυριαρχία του, ὅπως τοῦλάχιστον ἐμφανίζεται σ' ἕνα ἄρθρο του ποὺ δημοίεψε στὴν ἐφημερίδα «Ἐλευθερία».

Ἐκεῖ λοιπὸν, θεωρῶ ὡς κυρίου ὑπεύθυνους τῆς σημερινῆς του κακοδομονίας τὸν Ποναγῆ Τσαλδάρη καὶ τὸν Δημήτριο Γούναρη!

Ὅπως ἀκριβῶς αἰτία τοῦ θανάτου τῶν παιδιῶν τῆς Μήδειας εἶναι τὸ ὄρος Πήλιον, ἀπ' ὅπου οἱ Ἄργοναυτες ἐπρομηθεύτηκαν τὴν ἀπαιτούμενη ξυλεία γιὰ τὴν κατασκευὴ τῆς Ἄργῶς I

Οἱ διαγωνισμοὶ μας

Μὲ τὴν καθυστέρηση στὴν ἔκδοση τοῦ περιοδικοῦ πολλοὶ ποὺ καθὼς μᾶς γράφουν θὰ ἠθελαν νὰ συμμετᾶσχουν στοὺς διαγωνισμοὺς μας δὲν πρόλαβαν νὰ πάρουν μέρος σ' αὐτοὺς.

Ἐκπληρώνοντας λοιπὸν τὴν ἐπιθυμία τοὺς παρατείνουμε τὴν προθεσμία ὑποβολῆς ἔργων μέχρι τέλους Ὀκτωβρίου 1946.

ΤΕΧΝΗ ΚΑΙ ΖΩΗ

Τὰ Ποοθμεῖα τῆς Ἀθανασίας καὶ ὁ ἀνδοτιμωροῦμενος τοῦ κ. Μπεράτη

Διαβάξει κανεὶς τὰ βιβλία καὶ

συλλογίζεται ὀλοένα τὴ ζωὴ, — αὐτὸ εἶτανε τὸ συμπέρασμα τοῦ περασμένου ἄρθρου μας: «Προλεγόμενα σὲ μιὰ νέα συνεργασία κ. τ. λ.».

Καὶ τώρα, τὸ θέμα εἶναι τόσο παρὸν. Ὅστε νὰ μὴν εἴμπορεῖ κανεὶς εὐκολὰ νὰ το παραμερίσει. Ἄραγε ἡ ζωὴ νάναι τόσοσὸν ὠραία καὶ τόσοσὸν ἀπρόσιτη ἢ ὁμορφιά της εἶτε κάθε ἄλλη καθημερινὴ ἐκδήλωσή της, ὥστε οἱ ἄνθρωποι νὰ ἐπιθυμοῦν διαρκῶς μιὰ ἐκ πρώτης ἐπαφῆς, μιαν ἄμεση, «συναλλαγὴ» μαζί της;

Ἀπὸ ποῦ ὄνειρεύτηκε ὁ ἄνθρωπος τὴν Ποίηση, ἀπὸ ποῦ τὴν Ἀθανασία καὶ τὴ Δικαιοσύνη; Ὅλα βγήκανε μέσα ἀπὸ τὴ ζωὴ, ἀπὸ τὴν μεγάλη πλῆξη, ἀπὸ τὴν καθημερινὴ φθορὰ καὶ τὶς ἀντιθέσεις τοῦ δυνατοῦ καὶ τοῦ ἀνίσχυρου.

Ὅτι νὰ εἶπει κανεὶς, ἡ ζωὴ μ' ὄλα τὰ πάθη της, μ' ὄλες τὶς ἀλλαγὲς τῆς καθημερινότητάς της, εἶναι ἡ ἀκαταμάχητη δύναμη, ποὺ κυριαρχεῖ πάνω στὴ μοῖρα τῶν ἀνθρώπων.

Αὐτὴ, μόνον τὴ θυσία τοῦ ἀνθρώπου λογαριάζει καὶ μ' αὐτὴ τρέφεται καὶ συντηρεῖται.

Τὴν ἀκατανόμαστη θυσία, ποὺ πηγάζει συνήθως ἀπὸ τὸν βαθύτατο σπαραγμὸ τῶν συνειδησῶν μας, καὶ θεμελιώνεται πάνω στὴ συντριβὴ καὶ τῆς παραμικρῆς εὐτυχίας μας.

Θὰ κάμει, λοιπὸν, ἡ ζωὴ τὸν κύκλο της μέσα στὸ χρόνον, θὰ συμπληρώσει τὸ δημιουργικὸ ἢ καταστρεπτικὸ ἔργο της πάνω στὴ μοῖρα τοῦ ἀνθρώπου κ' ἐπειτα θὰ κοπιᾶσει ὁ συγγραφέας νὰ στοχαστεῖ πάνω στὰ ἐρείπια ἢ στὰ οἰκοδημήματά της.

Συλλογίστηκε κανεὶς τὴ σπαραγμὸ ἔχει αὐτὴ ἢ δουλειά, μὰ καὶ τὶ ξανοίγματα μακροῦνης εὐτυχίας, φευγαλέας ὀλοένα καὶ ἀπιστής, σὰν τὰ χιμαίρικὰ πουλιά, ποὺ ἀκοῦμε πότε πότε τὸ πέταμά

τους μέσα μας ;

Ἀλήθεια, τότε θά προσπαθήσει ὁ συγγραφέας νά συλλάβει ἕναν ἔτοιμο ἤδη —ιστορικά— ιομέα ζωῆς, νά τὸν πυκνώσει μὲ τὴ δική του αἰσθήση, νά τὸν πλουτίσει μὲ τὴν ἀτομική του «ἀλήθεια» κ' ἔπειτα νά τὸν ὑψώσει ἐμπρὸς στὰ ἐκπληκτα μάτια τοῦ κόσμου σ' ἕνα σύμβολο ἀφθαρσίας καὶ αἰωνιότητας.

Καὶ ὅλα αὐτὰ νά σκεφτεῖς ὅτι γίνονται μὲ ἀπλὰ μέσα, ὀλιγώτερο ἐμπειρικά καὶ περισσότερο ἀποκαλυπτικά, ὅλα αὐτὰ, δηλ. ἡ ἀποκατάσταση τῆς ζωῆς μεσ' στὰ βιβλία.

Μὲ μόνον τὶς ἀπλὲς λέξεις τῆς καθημερινῆς ζωῆς, αὐτὸν τὸν μικρὸ μάγο, πού «ἀλχημείει» μεσ' στὴν κορδιά μας γιὰ τὸ εὐεχέριο τῆς ἀθανασίας. «Ἡ λέξις εἶναι ἀπομίμησης ἐνόργανων ἤχων» ἔγραψε ὁ Ρενέ Γκιλ καί, ἀνιάρκης-ὅπως εἶναι ἔμεινε στὴ μουσική ἀποψη τοῦ ζητήματος: δὲν ἐπροχώρησε βαθύτερα εἴτε γιατί δὲν ἠθέλε εἴτε γιατί δὲν εἶμπο, οὐσε. Μὰ ἡ λέξις μένει αὐτὸ πούλα : ὁ μικρὸς μάγος. «Ποιὰ λέξις θά μᾶς ἐκφράσει στέρεα καὶ ἀδιαμαρτύρητα, σὰν τι θάχει ἀξία ν' ἀντισταθεῖ στὴ φθορὰ πού κερραδοκεῖ πάνω ἀπὸ τὰ ἔργα μας ; ἔγραφα ἄλλοτε στὸ ἴδιο αὐτὸ περιοδικὸ (τόμος 1, τεύχος 1, —1 Μαρτίου 1944) γιὰ τὰ **Χερσὸγραφα τῆς Μοναξιάς** τοῦ κ. Ἰ. Μ. Παναγιωτόπουλου. *

* Πάνω σ' αὐτὸ ὁ κ. Ἰ. Μ. Παν. εἶχε τὴν εὐκαιρία στὸ δοκίμιό του «Ἡ ἐγρήγορη» («Νέα Ἔστια» τεύχος 410) νά σημειώσει τὰ ἑξῆς : «Μικρὸ μάγο» ἔγραψε κάποιος φίλος τῆ λέξις. Τὸ εὐρημα χρωστιέται σὲ περισσότερη ὀξύνουα ἀπ' ὅση φανερώνει». Μὰ ἔχω τὴν ἐντύπωση ὅτι ὑπῆρξε κάπως ὑπερβολικός, γιατί δὲν χρωσιέται τόσο σὲ ὀξύνουα, ὅσο μᾶλλον στὴν τύχη.

Κι' εἶναι ἴσως αὐτὸ τὸ μεγάλο πάθος τῶν δημιουργῶν, ἐδῶ κάτου, σ' αὐτὸ τὸν κόσμο : Πῶς νά συλλάβουν ὠρισμένες καταστάσεις νά τις τραβήξουν ἐδῶθε ἀπὸ τὴ φθορὰ καὶ τὴν καθημερινότητά τους καὶ νά τις διατηρήσουν σὲ μίαν ἀτέλειωτη νεότητα, ἀνάμεσα τοῦ χρόνου καὶ τοῦ θανάτου σὲ μιά διαρκῆ ἐφηβία.

Ἡ πάλι αὐτὴ, π' ὄφθειρει τὸν ἄνθρωπο γιὰ νὰ συντηρήσει τὴ ζωὴ, πού δίνει φτερά καὶ ὑπόσταση στὴ φαντασία, γιὰ νά τσακίσει τὸ κορμί ! Πῶς νά ζήσουμε τώρα καὶ πάντοτε καὶ μετὰ τὸ θάνατο μας, πῶς νά ἀτενίσουμε, ἔστω καὶ ἀπὸ πολὺ μακριὰ τὴν ἀθανασία...

Τὸ γενικὸ ὅμως διδάγμα τοῦ καιροῦ μας εἶναι πολὺ διαφορετικὸ ἀπὸ τὰ πάρα πάνω : Τὰ πράγματα δὲ ζητοῦν πᾶ τὴν Αἰωνιότητα, ἀπλῶς ζητοῦν νά πεθάνουν καὶ νά τελειώσουν ὅτι ἔχουν νά κάνουν μ' αὐτὴ τὴ ζωὴ. Νά πεθάνουν, αὐτὸ μόνον, —γιὰ νά ἡσυχάσουν. Γιατί ὁ θάνατος, ὅπως διάβασα κάπου, δὲ λύνει τὰ προβλήματα ἀλλὰ τὰ ἐξαιλεῖ. Καὶ τῆς ἐποχῆς μας τῆς ἀρέσουν τόσο πολὺ οἱ ἀμετανόητοι δρόμοι, τὰ «ζήτω» καὶ οἱ καταστροφές.

Ἔλα, αὐτὰ. Καὶ ὅμως μέσα σ' ἕνα βιβλίο ἢ μαζί μ' ἕναν συγγραφέα μπορεῖς νά τὰ λημονήσεις ὅλα καὶ ν' ἀποκτήσεις κάποιαν αὐτάρχεια νά λημονήσεις εἶπα, ὄχι νὸ χορτάσεις καὶ ν' ἀρκεσεῖ. Γιατί πάει ὁ καιρὸς πού ἐπαίξαμε μὲ τὶς λέξεις κ' ἐκάναμε πάνω σὲ λεπτὸ σκονιὶ σχέδια σκονοβάτου.

Ἀπ' ὦρα σὲ ὦρα, κερραδοκεῖ πάνω ἀπὸ τὰ κεφάλια μας ἕνας μεσαιῶνας, —ὁ πιὸ μεγάλος ἐχθρὸς τῆς ζωῆς καὶ τῆς Ἀθανασίας. Ἄν ἔχεις ὄρεξή ποιῆς μ' αὐτόν,

Ἐδῶ καὶ πολὺ καιρὸ τώρα, εἶναι ἕνα κενὸ στὸ χῶρο πού κινουῖμαι. Εἶναι ἀκριβῶς μερικὰ

πράγματα πού ἀγαπᾶς καὶ δὲν τολμᾶς νά τὰ ἐγγίσεις. Αὐτὸ συμβαίνει καὶ μὲ τὸν «Αὐτοτιμωρούμενο» τοῦ κ. Μπεράτη ἔχει γίνε πιά ἡ ἐπαφή καὶ ἡ ἀντιστοιχία, πού χεραιζεται ἀνάμεσα στον ἀναγνώστη καὶ τὸν συγγραφέα γιὰ τὴν κατανόηση, τῶν μουσικῶν δρόμων πού ἀκολουθεῖ ὁ δευτερος. Ποιὰ ὅμως ὀπόκριση μαγεῖα μὲ παρουσέρνει ὀλοένα μακριὰ ἀπὸ τὸ βιβλίο καὶ μὲ ἀναγκάζει νά πᾶ γιὰ ἕνα σορὸ ἄλλα, ἀδιάφορα πράγματα ;

Ποιὸς ξέρει κι' ὄλας, ἀλήθεια, ἂν ὅλα αὐτὰ πού φαινονται τόσο μικρὰ καὶ τόσο ξενα, τὰ λεπτομερειακά, δὲν εἶναι κείνα πού συνιστοῦν τὰ ἐνδιαφερόντα τῆς ζωῆς καὶ τὴν κρατοῦν διαρκῶς σὲ μίαν ἀτελειωτὴ ἐφηβία ;

Μήπως τάχα, ἀνάμεσα σ' ὄλες αὐτὲς τὶς μικροαναφάσεις τῆς ζωῆς, δὲν ἐπάλεψε ἴσαμε τὰ τριάντα τοῦ χρόνια κ' ὁ καὶ μὲνος ὁ «μικρὸς Κάρολος» πολερμώντας πότε νά σταθεῖ ὄρθιος καὶ πότε δίνοντας ὄλο τὸν ἑαυτὸ του σὲ πιὸ ἀπεγνωσμένο κύλισμα πού ἔχει φανταστεῖ ὁ νοῦς τοῦ ἀνθρώπου γιὰ τὰ χαμπηλά ;

Κάποτε μὲ τὶς πολὲς δοκιμὲς καὶ τὶς ἀπελπιστικὲς του προσπάθειες, κατῶρθωσε νά βρεῖ μιά σωστὴ ἔκφραση ζωῆς, πού τοῦ ἐπήγαινε ὄμορφα. Μὰ ἡ ἀνανεωτικὴ δύναμη τῆς ζωῆς, αὐτὴ πού δὲν ἀφίνει τίποτα ὄρθιο καὶ διαρκές, τὸν ἐπῆρε μαζί τῆς, μὲ ὅτι ἔχτισε καὶ ὄνειρεῦτηκε καὶ πάει πρὸς τὴν κατastroφὴ κοὶ τὴν Ἀθανασία.

Γίνεται αὐτὸ, ὄταν ὁ ἄνθρωπος νοιώσει τὴν ἀνάγκη γιὰ μιά πλήρη σύνθεση τοῦ ἑαυτοῦ του, γιὰ μιά ἐντελὴ ἔκφραση τῆς ἀτομικῆς του ζωῆς, —πράγματα πού ἀποτελοῦν τὴν τελείωση καὶ τὴ δικαίωση τῶν κλασικῶν περριπετειῶν τῆς ἀνθρώπινης ψυχῆς. Εἶναι τὰ σημεῖα αὐτὰ —καταστροφὴ, Ἀθανασία— οἱ μικρὲς

γέφυρες τῶν Στεναγμῶν καὶ συγχρόνως οἱ πύλες, ὄπου γυμνώνεται ἐμπρὸς τοὺς ὁ Ἀνθρωπος ἀπ' ὄλες τὶς περιτιτὲς πειρες τῆς ζωῆς καὶ μέσο τῆς ὑπεριτάτης, θλήφως ἀναζητᾶ τὴ λύτρωση.

Να, τα πορθητεῖα κοὶ ὁ βαρὺς φορὸς νά νά περραιθῆεις, πάνω σὲ γαλαξία νερά, σ' ἄνοιξες καὶ πολλὰ φῶτα, πρὸς τὴν Αἰωνιότητα ἢ τὴν Ὑστεροφημία.

Δὲν ἔχει ἀξία ἂν θά ἐκφράσεις τὴν ἐποχὴ σου, ἢ τοῦ, ἀνθρώπου τῆς (ὄπως ἐπιμονα διδάσκει ὁ Spenser) ἢ τὸν ἑαυτὸ σου, κερμῖαν ἀξία δὲν ἔχει ἂν εἶσαι ἰδεραισιτῆς ἢ θετικιστῆς λογοτῆχνης

Προσυμβολιστῆς, ὁ Μπωντελαίρ, αἰσθάνθηκε ἄνεση μέσα σὲ φανταστικὸ καὶ αὐτὸ τὸ φανταστικὸ ὑπῆρξε γι' αὐτόν ἕνα παρελθόν ἢ κατὶ μσο ρηιδῶδες. Μᾶς ἐξωμολογήθηκε τὰ ὄνειρα του κ' ἀλήθεια πόσο συχνὰ δὲν ὑπῆρξαν ἄλλο παρὰ σκληροὶ ἐφιᾶτες, αὐτὸ τὰ ὄνειρα :

Τὸ ἀλλόκοτο ὁ σατανισμὸς ὁ τρόμος ἢ τρέλλα ὁ θάνατος ἢ Σφίγγα ἢ μοῖρα του : αὐτὰ τὸν ἐβρασιάνισαν καὶ αὐτὰ ὑπῆρξαν τὰ θέματά του.

Ἐπότε τὸ ὑπερῶνω τοῦ ἀνθρώπου, ποτε το κατῶ τοῦ ἀνθρώπου, ἀλλὰ ποτὲ ὁ μέσο ἀνθρώπος, ὄπως γερρει καὶ ὁ Ζ. Μαρτινὸ, γιὰ νά δῶκε ἕναν σοφὸ καὶ πυκνὸν ὄρισμὸ γιὰ τοὺς προσυμβολιστῆς. *

* Ὁ ἀλησημόνητος Τέλλος Ἀγρως σὲ μιά σειρά ἀπὸ τρία θαυμαστὰ του ἄρθρα γιὰ τὸν μικρὸ διηγηματικὸ τόμο, τὰ «Ἐπεισῶδια», δὲν ἔθιξε καθόλου τὸ ζήτημα τῶν προσυμβολιστικῶν στοιχειῶν, πού ἀφθονοῦν ἐκεῖμετα, ὄπως ἐξ ἄλλου στὰ περισσότερα βιβλία τῶν νέων λυρικῶν συγγραφέων. Ἰσως ἐπειδὴ ἔμεινε ἀποκλειστικὰ στὸν μηχανισμό τῆς μνήμης καὶ στοὺς ἐκφραστικὸς τρόπους κ' εἶναι ἀληθινὰ κερμα, πού ἐχάθηκε γιὰ

“Όλα αυτά ό κ. Μπεράτης, πρέπει να τα γνωρίζει κ’ ίσως γι’ αυτό αγάπησε με τόσο πάθος και με τόσο ζεστή ψυχή τόν ήρωα του. Τόν ήρωά του; Μα άναρωτιέται κανείς αν πράγματι ανέκαλυψε κάτι έξω άπ’ αυτόν, άπό τήν ίδια τήν ύλαγξή του. Γιατί τά πράγματα είναι οί καθρέφτες μας και όχι έμεις οί καθρέφτες τών πραγμάτων—κατά τό δόγμα τών θετικιστών λογοτεχνών.

Τέλος πάντων, όπως και νάναι, όμως με πόσην αύταρξεια αποθησαύρισε ψυχικά τον έαυτό του και τόν Μπωντελαίρ, τόσο ώστε είναι σά να μās όμιλεί για κάποια παγκόσμια ψυχή, όταν άπλωās μās, όδηγει να παρακολουθήσουμε τις περιπέτειες μās άτομικής ψυχής.

Είναι άρκετές ένδειξεις εδώ, πώς ύπάρχει πάντα κάποια μυστική άνιστοιχία άνάμεσα τοϋ συγγραφέα και τοϋ ήρωα—κάποια ιδεατή συγγένεια και στις κακίες και στις καλωσύνες και στις προθέσεις. Θα πρέπει επίσης να έχεις μās πολύ άπελπισμένη ψυχή, για να δείχνεις τόσοη άδιαφορία για κάθε τί, προς τά επάνω και προς τά κάτω, και να επιθυμείς μέσα στις άσυνείδητες προθέσεις σου τήν Άθανασία. Έπιθύμησε τήν δυνατά και γίνε όσο μπορείς πιο πολύ δυστυχής, και μείνε όσο μπορείς πιο πολύ μόνος, μέσα στο πλήθος τών συνοδών σου, για να τήν άξιωθείς.

“Α, ύπάρχει κάποιος μυστικός, κάποιος δικός μας δρόμος, πού μās οδηγεί σε ότι άσυνείδητα και

τά έλληνικά γράμματα τόσο γρήγορα, αυτός ό ίδιος ό προσυμβολιστής (στα πεζογραφήματά του) πού ούτε για τόν έαυτό του δεν ήθέλησε να πουδάσει, αυτή τήν άποψη. Άκόμα μένω σε μās μεγάλη άπορία για τό «δαιμόνιο» πνεύμα του, και τις προθέσεις του.

φοβισμένα άγαποϋμε, για να τό κάνουμε σκοπό ζωής, και θανάτου.

“Απ’ αυτόν τό δρόμο κατώρθωσε ό κ. Μπεράτης να δώσει ένα πυκνό κ’ ένα λυγικό βιβλίο. Έδούλεψε χωρίς θόρυβο, με διάκριση, σά να είχε στη διάθεσή του ένα χρυσορucheio και προσπαθούσε ν’ ανακαλύψει όσο ήταν δυνατόν περισσότερα ψήγματα χρυσοϋ.

Βρήκε καλή φλέβα και τό αισθάνεται κανείς με τήν πρώτη ματιά, πού θα ριξει στο βιβλίο του.

Είναι, όπως βλέπεις ένα έντρο ολομόναχο έξω στην άπλωσά και κάθεσαι να τό κυτιάξεις μās στιγμή:—«Θεε μου, τί όμορφα πού είναι άπόψε βράδυ τά πλάσματά σου!» λές κι’ άς μην είδες παρά ένα έντρο μοναχά.

“Επειτα άπ’ αυτά όμως, κάθεσαι κανείς να συλλογιστεί: Γιατί έχει τις άμφιβολίες του ό κ. Μπεράτης και κάπου, αρχή αρχή μάλιστα, ρωτά τό λόγο και τήν αίτία πού γράφουμε; Και γιατί δίνει έξω και για λογαριασμό άλλου, μās εξήγηση σ’ αυτά όλα, πολύ ξένη και πολύ άλλη άπ’ ότι, κατά βάθος ξερεί ό ίδιος ποιά είναι ή αλήθεια;

Γράφουμε, λοιπόν, για να δώσουμε ύφος στη ζωή μας; Πώς είμπορεί να τό ελπει κανείς αυτό και ν’ άρνηθεί κάτι άπό τή Ζωή; Μās ίσως είναι άκριβώς τό αντίθετο. Είναι τό ύφος τής ζωής πού μās καταναγκάζει να γράφουμε, για να δώσουμε τροφή στην άφθαρσία.

Πάμε όμως πολύ μακριά και μ’ αυτές τις άπλές νύξεις είμπορεί κανείς να συζητεί και να δημιουργεί διαρκώς νέες, χωρίς κανένα τέλος.

Μās ήρθε ή στιγμή να ποϋμε:—καληνύχτα. Κ’ έτοι, όπως πάμε να κλείσουμε αυτό τό μικρό άρθρο, άκοϋμε κάπου εδώ σιμά τήν Άθανασία ν’ άγονιά, για να πετάξει

και ν’ άπλώσει τά πλατειά της φτερά, πάνω άπό τον ιερό ίσκιό κάποιου αγαπημένου της.

Και όπως οί συμβολιστάι παραδέχονταν «πώς εκείνος πού ίσχυρ άφαντάστηκε κ’ έπλάσε τήν άθανασία, αυτός θα τήν άξιωθεί» άκούγεται έξαφνα μās φωνή μέσα άπό τή νύχτα:—«Άλλ’ όποιος δεν τήν πιστεψε, δεν τή δέχτηκε, δεν τήν θέλησε,—αυτός, πώς να τήν έχει»;

“Ας άπαντήσει ό καθένας για τόν έαυτό του, στην άπελπισμένη αυτή κραυγή.

A. KOBBAZΗΣ

Γράμματα άπό τή Γαλλία EXISTENTIALISME

ΠΡΟΣΩΠΑ ΚΑΙ ΚΕΙΜΕΝΑ

“Η συνθετική κι’ ολοκληρωμένη άντιμετώπιση κάθε πνευματικού προβλήματος, μακριά άπ’ τόν φειχτιστικό μονισμό τούτης ή εκείνης τής μορφής, προϋποθέτει μιάν άξιολογική τοποθέτηση τοϋ ύποκειμενικού παράγοντα τέτοια ώστε να μη παρουσιάζεται σαν τυχαίο πληροφοριακό υλικό, αλλά σαν άναγκαίο κι’ οργανικό τμήμα μιάς Ιστορικής ένότητας. “Ετοι για τήν κατανόηση τής γαλλικής έκδοσης τής ύποστασιακής φιλοσοφίας είναι άπαραίτητη μιά σύντομη άντικειμενική ματιά στοϋς κυριότερους φορείς και στις υπεύθυνες διατυπώσεις τής. Θ’ άκολουθήσει έπειτα ή άνάπτυξη τών θέσεων τοϋ έξιστενσιαλισμού, και τέλος ή κριτική τούς άποτίμηση.

Μιά βαθύτατα γαλλική συνήθεια πού συνίσταται στην έξομάλυνση κάθε Ιδιομορφίας, κάθε αίχμης, και στη πλατρεία τής πρόχειρης αναλογίας θεωρεί ως γενάρχη της ύποστασιακής φιλοσοφίας τόν Άριστο-

τέλη, τόν Πλάτωνα, τόν Pascal κλπ. “Όσοσο ή μακρυνή αυτή αναδρομή δεν είναι άπαραίτητη για τήν τοποθέτηση τής σημερινής γενιάς τών γάλλων existentialistes. “Η Ιστορική τομη πού έπιβάλλεται ξεχωρίζει ένδεικτικά, σαν άντιπροσωπευτικότερους τύπους, τόν Jean-Paul Sartre, τόν Jean Wahl, τόν Gabriel Marcel, τόν Simone de Beauvoir, τόν Albert Camus, και τόν Morleau-Ponty.

Φιλοσοφικό, αισθηματικό και, σ’ ένα πολύ γενικό επίπεδο, πολιτικό όργανο τοϋ έξιστενσιαλισμού είναι άπ’ τόν “Οκτώβρη τοϋ 1945 οί «Temps modernes», μηνιαία έπιθεώρηση με συνταχτική έπιτροπή τόν Sartre, τήν Simone de Beauvoir, τόν Raymond Aron, τόν Merleau-Ponty, τόν Jean Paulhan, για να περιοριστώ και πάλι στοϋς κυριότερους. “Ο Sartre είναι περισσότερο γνωστός, δικαιολογημένα άλλωστε, σαν μυθιστοριογράφος και θεατρικός συγγραφέας. Τό μυθιστόρημα πού χρησίμεψε κατά κάποιο τρόπο σαν φιλοσοφικό κι’ αισθητικό μανιφέστο ήταν ή «Ναυτία». Ακολούθησαν έπειτα μιά συλλογή διηγημάτων με τίτλο «ό Τοίχος», τό τρίπρακτο θεατρικό έργο «Μύγες», τό μονόπρακτο «Κλειστές πόρτες» πού πρόκειται να παιχθεί σε λίγο γαλλικά στην Άμερική και τό τελευταίο romanfleuve «οί Δρόμοι τής Λευτεριάς». Δυό τόμοι του. ή «Ηλικία τής φρόνησης» και ή «Άναστολή» δημοσιεύτηκαν ήδη, κι’ έτοιμάζεται τώρα ο τρίτος, ή «Τελευταία εδκαρία». Για τά φιλοσοφικά του έργα, τή «Φαντασία», «Μιά θεωρία τής συγκλίνησης» και ίδως για τό βασικό του έργο «Τό είναι και τό μηδέν» θα γίνει λόγος στο δεύτερο τμήμα αυτής τής μελέτης. “Εδώ, θάθελα να δώσω μονάχα

μιὰ σκιαγραφία του φιλοσοφικού υποβαθμού των λογοτεχνικών του έργων. Στη «Ναυτία» εκφράζεται η θραύση της καθημερινότητας απ' την εισβολή μιας όριακής άγωνίας που δίνει την άμεση αίσθηση του άμετακλήτα ξένου κι' άνεπαναληπτικού. Ο ήρωας, ένας άχρωμος λυτοριοδίφης, τυχαία πεταμένος σέ κάποια γωνιά της Γαλλίας, δέν έχει καμιά, θάλεγα, σαρκοκότητα. Είναι ένα ιδεατό σημείο αναφοράς ώρισμένων βιαμάτων, βιωμάτων μις ειδικής ποιότητας. Ο Sartre έπιμένει ιδιαίτερα σ' αυτό ασφυκτικό αδιέξοδο των κυριακάτικων άπογεμάτων, στή φρικτή των έπαρχιακών κσφενειών, στή άνεκπλήρωτη προσημογή των γιορτών, στή ένατένιση της περασμένης σποτυχίας. Συχνά καταδικάστηκε γι' αυτή την έμμονή του σ'α π'ό μίζερα και ταπεινωτικά ανθρώπινα στοιχεία, στή περιγραφή ενός έμετου, μις γέννας, τήν ανάλυση της πιο άπόκρυφης σεξουαλικής απώθησης, όπου καταλήγει ο πανθείσμος του έδω και του τώρα. Ακόμα έντονότερο είναι το στοιχείο αυτό του του έφιαλτικού αδιέξοδου σ' τις «Κλειστές πόρτες», όπου δέν υπάρχει ή παραμικρή φωτεινή σχισμή. Όλο τό έργο πλέκεται γύρω από τρεις κολασμένους, που θά μπορούσαν αξιόλογα νάνα και ζωντανά, μέ βάση τό λαβύρινθο ενός έξίλασμού που παρατείνεται έπ' άπειρο.

Οι δυο πρώτοι τόμοι των «Δρόμων της Άλευτεριάς» δέν έχουν κανένα καινούργιο στοιχείο, έχτος από μις διαφορετική αίσθητική έκμετάλλευση των ίδιων βασικών θεμάτων. Ο πρώτος τόμος ξετυλίγεται γύρω από τ' άδοξο δράμα ενός δάσκαλου που αγωνίζεται νά νεκραναστήσει μιάν έφηβία άνεφικτή, μέ τήν έλπίδα νά σώσει

τό τρομαχτικό κενό μις ζωής 30 χρονών. Ο δεύτερος είναι γραμμένος, κατά κάποιο τρόπο, αντιστικτικά. Τήν ίδια στιγμή έχει—την εικόνα του Τσάμπερλαιν στο Μοναχο, ενός κερμουνιστή σ' τον εμφύλιο πόλεμο της Ισπανίας, μις κακοπαντρεμένης γυναίκας που ζει μέ τον άντρα της στήν Κωνσταντινούπολη κι' ενός έφηβου μέ ύποσυνειδητή όμοφυλοφιλία που κοιμάται άνόρεχτα μέ μις σαρανιανρα disease. Αυτή η άσυνεχία, που θάθελε νάνα πολυφωνία, δίνει ένα σURREALISTIKO έπιχρισμα σ' τό βιβλίο, έξωτερικό και τεχνητό βέβαια, ήλιόμαμα θά τ'όλεγε ο Πλάτων, άσχετο μέ τήν πηγή και τήν εσωτερική ύψη του σURREALISMΟΥ. Έτσι πλάϊ σ' τις πιο άσύνδετες φράσεις, συναντάει κανείς δλοκληρα κεφάλαια σχολικής μεταφυσικής, οϊγμένα ώμά κι' άτόφια. «Υπάρχω... Ο κόσμος υπάρχει... Σκέφτομαι πώς ο κόσμος υπάρχει...»

Η ψυχολογική άνάπλωση των παραστάσεων φέρνει, έντελώς φυσιολογικά, πλάϊ σ' τον Sartre, τή μορφή της Simone de Beauvoir. Παρατρέχοντας τά προηγούμενα έργα της, δυο μυθιστορήματα «Η καλεσμένη» και «Τό αίμα των άλλων» κι' ένα τρίτο «Πύρρος και Κινέας», θά σταθώ σ' τό τελευταίο θεατρικό της έργο «Τ' άχρηστα στόματα» που παίχτηκε φέτος μέ μετριώτατη έπιτυχία. Η ύπόθεση πλέκεται γύρω απ' τό δράμα μις πολιτορκτημένης πολιτείας που άπειλείται από λιμό. Οι άρχοντες γιά νά σώσουν τό ύγιεστερο και σημαντικώτερο τμήμα του πληθυσμού, άποφασίζουν νά έξαφανίσουν τ' άχρηστα στόματα, τίς γυναίκες, τούς γέροντες και τά παιδιά.

«Αν καίγαμε τήν πόλη μας,

δικαιολογείται κάπου ο άρχοντας, θάταν σά νά καίγαμε τό Ιοίο τό μέλλον και τό παρελθόν μας και ό,τι συγκροτεί τήν ύσσια μας...» (Les bouches inútiles, σελ. 82).

Τό στρατοπέδο των άχρηστων αγωνίζεται ν' αλλάξει τήν καταδικαστική άπόφαση και κατορθώνει να πείσει τούς πολίτες νά επιχειρήσουν μις μαζική έξοδο γιά νά σπασούν τήν πολιτορκία. «Αρνήθηκα τό μισό λαό μου, όμολογεί ο άρχοντας κι' όλη ή πολιτεία μεταβλήθηκε σ' έναν άγχο χωρίς νόμο και χωρίς άγάπη. Ένας θάνατος που έκλέγεται έλεύθερα δέ μπορεί νάνα κακός».

Αυτή ή εϋθύνη της έκλογής, κεντρικό θέμα του έξιστενοιαλισμού, άποτελεί όλη τήν άτμοσφαιρα του έργου. «Ιώρα καταλαβαίνα, λέει σ' τό τέλος κάποιος απ' τούς ήρωες. (Bouches inútiles, σελ. 140) «Η μοίρα μας είναι τούτος ο κίνδυνος, ή άγωνία. Κι' έπειτα, σ' τό κάτω-κάτω, γιάτι νά λαχταράμε τή γαλήνη;»

Πολύ σημαντικώτερος, αίσθητικά και φιλοσοφικά, καθώς κι' απ' τήν άδιάφορη άποψη της κοινωνικής άναγνώρισης, είναι ο «Καλιγούλας» του Camus που παίχτηκε σ' Παρίσι και θά παίχτει τό καλοκαίρι σ' τή Νέα Υόρκη. Ο ρωμαίος αυτοκράτορας ένσαρκώνει εκεί τήν αλήθεια σ' τήν έσχατη γύμνια της, σ' τις πιο άτρομες συνέπειές της. Μιάν αλήθεια πολύ άπλή, πολύ καθαρά, όπως λέει κάπου ο Ίδιος, ίσως λίγο άνόητη, μά δύσκολη και βαριά σάν τήν κατέχεις: πώς οι άνθρωποι πεθαίνουν και δέν είναι εύτυχιόμενοι (Caligula σελ. 113). Έχει άνάγκη απ' τό φεγγάρι, απ' τήν εύτυχία, απ' τήν άθανασία, από κάτι παράλογο ίσως, μά που νά ξεφεύγει τή γήϊνη μοίρα.

«Μά δέ μπορείς ν' αλλάξεις τόν ούρανο, να κάνεις ένα όμυρο πρόσωπο άσχημο, ή τήν ανθρώπινη καρδιά άναλητη», συμβουλεύει ή ώριμη και λογική Caesonia κι' ο Καλιγούλας επιμένει: «Θ' άνακατέψω τόν ούρανό μέ τή θάλασσα, τήν όμορφιά μέ τήν άσχημία και θά κανω τό γέλοιο να σ' άξει απ' τόν πόνο, (Caligula σελ. 127)». Το έργο έχει μις ποιηση, μις ρευστότητα πολύ διαφορετική απ' τήν ακαδημαϊκή άκαμψία του Sartre. Αυτό τό κάτι πούχω μέσα μου... μοιολογεί σ' ένα σημείο ο Καλιγούλας, τούτη ή λιμνη της σιωπής... Και σκέψου πώς τό είχα κάποτε τό φεγγάρι. Μόνο δυο τρεις φορές εν' αλήθεια... Μά τό είχα... Ήταν, θυμάμαι, πέρσυ τό καλοκαίρι... Το κοιτάζα και τό χείθευα τόσο σ' τις κολώνες του κηπου, ώστε σ' τό τέλος κατάλαβε. Πέρασε τό κατόφλι της κάμαρας, γλύστρησε τό κρεβάτι μου και μέ τά χαμόγελα και τή λάμψη του...»

Ο Καλιγούλας πεθαίνει μέ τή νοσταλγία του άνεφικτου φανάζοντας τήν τελευταία στιγμή της ζωής του κάτω απ' τά μαχαίρια των συνωμοτών: «Είμαι ακόμα ζωντανός».

Ο Camus έχει γράψει, έκτος απ' τόν Καλιγούλα, άλλο ένα θεατρικό έργο τήν «Παρεξήγηση», ένα μυθιστόρημα, τόν «Ξένο» και τό «Μύθο του Σισυφου».

Αυτοί που άνέφερα π'ό πάνω άποτελούν, κατά κάποιο τρόπο τήν καλλιτεχνική φράξια του έξιστενοιαλισμού. Είναι ή περίφημη literature engagée πουδωσε, τελευταία, λαβή σ' τόσες συζητήσεις. Είναι οι άνθρωποι του café Flore (κι' είναι γνωστό πόσο τά πνευματικά ρεύματα σ' τή Γαλλία είναι προσδιορισμένα ratione loci). Ένα κοι-

νό, κοινότητα καφενείο στο Bou levant Saint Germain που ή μόνη ιδιορρυθμία του είναι ότι οι πελάτες του, σκυμένοι πάνω στο τραπέζι, μασάζουν με λύσα διαφορά χαριτιά.

Η καθαρή υποστασιακή φιλοσοφία εκπροσωπείται, με διαφομετικές αποχρώσεις, απ' τον Jean Wahl, τον Maurice Merleau Ponty και τον Gabriel Marcel. Ο ακαδημαϊκός εκπρόσωπος του εξιστενσιολισμού είναι ο Jean Wahl, καθηγητής της Φιλοσοφίας στη Sorbonne, δ' του διδάξε φέτος φαινομενολογία (Husserl-Heidegger) ύστερ' από μία πεντάχρονη άπουοια στη Νότια Αμερική.

Στό επόμενο τμήμα ούτης της μελέτης θά έκτεθούν συνοπτικά οι απόψεις του, όπως διαιτυώνονται στο τελευταίο του βιβλίο «Ανθρώπινη ύπόσταση και υπερβατικότητα».

Οι άλλοι δυο συστηματικοί φιλοσοφοι του εξιστενσιολισμού — όσο μπορεί κανείς να μιλήσει για σύστημα μέσα στα πλαίσια μιας φιλοσοφίας που αρνιέται προγραμματικά νάνα συστηματική είναι ο Gabriel Marcel κι' ο Merleau-Ponty, ο πρώτος βαθιά καθολικός, ο δεύτερος πολύ πιο ανεξάρτητος. Ο Gabriel Marcel, έκτος από ένα πλήθος θεατρικά έργα (ή Δίψα, Ορίζοντας, ή Καρδιά των άλλων, Κουαρτέτο σε φά διεση, ο Εικονοπλάστης κλ) έχει γράψει πολλές φιλοσοφικές μελέτες, απ' τις οποίες και είναι ίδιως γνωστός: «Είμαι και Έχω», «Μεταφυσικό ημερολόγιο», «Η μεταφυσική του Royce» και άλλες. Η ποιότητα του θρησκευτισμού του θυμίζει πολύ τον Rilke που, άλλωστε, γενικότερα έχει καθιερωθεί σαν επίτιμος πρόγονος της γαλλικής υποστασιακής φιλοσοφίας.

Δυό λόγια τέλος για τον Maurice Merleau-Ponty που κλείνει χωρίς να εξαντλεί, την παρα-

πάνω σειρά των σуйειδητών εκπρόσωπων του εξιστενσιολισμού. Last but not least. Είναι ο συγγραφέας μιας «Φαινομενολογίας της αντίληψης» που βγήκε πέρσοι και τάραξε κάπως τα βαλτονέρια της μεταπολεμικής ευρωπαϊκής φιλοσοφίας. Τα άρθρα του στους «Temps Modernes» έχουν πάντα μία σπάνια αντίκειμενικότητα, ελίκρινεια και καλή πίστη. Αυτή ή κατανόηση της αντίπαλης θέσης του δίνει μιάν εξαιρετική εύρύτητα αντίληψης και τοποθέτησης, καθώς και μιάν αναμφισβήτητη γνησιότητα τόνου. Βρίσκεis π.χ. σ' ένα τσν άρθρο τούτα τά ανήκουστα για ύποστασιακό φιλόσοφο: «Θάπρεπε να προσέξουμε ώστε τίποτα στη δράση μας να μη σταματάει το προλεταριακό κίνημα, αν ξαναγεννηθεί σ' όλο τον κόσμο. Αν γίνει άπεργια θάμαστε με το μέρος των άπεργών, αν γίνει έμφύλιος πόλεμος με των προλεταρίων (Temps Modernes άρ. 4, Γενάρης 1946).

Όσο για το γενικότερο ζήτημα των σχέσεων του μαρξισμού και του εξιστενσιολισμού, δε μπορεί βέβαια να πεί κανείς πως οι σχέσεις αυτές είναι άπόλυτα έγκάρδιες, ώστόσο όμως διαπνέονται από μιάν όμοιοβία καλή θέληση, ιδιαίτερα απ' την πλευρά του πουριτανικού μαρξισμού που έκφράζει ή τεταρτοδιεθνιστική γραμμή. Έτσι π.χ. για ν' αναφέρω μόνο τις πιο χτυπητές περιπτώσεις, στο 2ο φύλλο της «Revue Internationale», όργανου της άριστερης αντιπολιτευσης, δημοσιεύεται ένα άρθρο του Jean Domarchi που προσπαθεί να ένισχύσει τη μαρξιστική θεωρία της άξιας άντλώντας έπιχειρήματα απ' τη φαινομενολογία. Έπίσης ο Merleau-Ponty στο άρθρο που ανέφερα πιο πάνω, παραδέχεται πως «θδταν άνοησία, απ' την Ύδια τή μαρξιστική άποψη να θυ-

σιαστεί ή ύπαρξη της Σοβιετικής Ένωσης στις άφηρημένες αρχές μιας μαρξιστικής πολιτικής». Γενικά, το πρόβλημα της σχέσης της φαινομενολογίας ή της ύποστασιακής φιλοσοφίας με τον μαρξισμό, είναι στην ήμερησία διάταξη. Θ' αναπτυχθεί διεξοδικότερα στο επόμενο τμήμα της μελέτης.

M. ΚΡΑΝΑΚΗ

Η ΜΟΥΣΙΚΗ

Η τελευταία συναυλία της Κραυκίης Όρχήστρας

Σύμφωνα με την άρχή που έβαλε ή στήλη τούτη στο προηγούμενο φύλλο, κάθε σχόλιο για την συναυλία της Κραυκίης όρχήστρας π' άκούσαμε την περασμένη Κυριακή στα «Όλύμπια» θά 'ταν περιττό. Γιατί ή συναυλία αυτή δε διέφερε καθόλου από τις περισσότερες που Ίσαμε σήμερα μάς έχει προσφέρει ή Κραυκίη όρχήστρα. Το πρόγραμμα ξαναπαίχτηκε κάμποσες άλλες φορές κι' ώστόσο ή τελευταία του επανάληψη δεν κατόρθωσε καν να προσεγγίσει την πρώτη. Το πρόγραμμα λοιπόν δεν είναι καθόλου αντίκειμενο της κρίσης μας. Έργα σαν το «Άλληλούϊα» τον «Μεσία» και την «Έννατη Συμφωνία» δοκιμασμένα απ' το χρόνο για την άξια τους, τάχουν κρίνει άλλοι άξιώτεροι από μένα. Το γεγονός όμως ότι ή άλλοτε Όρχήστρα Άθηνών, έπασσε σε σημαντικό ύψος, πράμα που δείχνει πως αν έξακολουθούσε ή καλλιέργειά της κατά τον ίδιο τρόπο θά μπορούσε σήμερα να 'χε μιά θέση μέσα στη διεθνή μουσική κίνηση, μάς αναγκάζει ν' άσχοληθούμε μαζί της.

Ένα συγκρότημα μουσικών όργάνων, με όρχήστρα, δεν διαφέρουν καθόλου, μπορεί να

πεί κανείς από ένα σολίστικο όργανο και μπορούμε να παραβάλουμε τον άρχιμουσικό της, μ' έναν σολίστα, άς πούμε έναν πιανίστα. Όπως ο καλός πιανίστας ξέρει να κάνει άποδοτικό ένα πιάνο και αν είναι ακόμα κατώτερο, έτσι κι' ο καλός άρχιμουσικός με την τέχνη του μπορεί να σκεπάσει τις έλλείψεις αν τυχόν ύπάρχουν — της όρχήστρας του και να δώσει στο άκροατήριο έντύπωση καλύτερη από την πραγματικότητα. Όταν μάλιστα ή όρχήστρα αυτή είναι πραγματικά καλή ποιοτικά όχι μόνο δεν ύποχρεώνει τον άρχιμουσικό να σταματά σε δυσκολίες τεχνικές, παρά τον βοηθά ν' άνοιχτεί σε κάτι καλύτερο από την συγνή άνάλυση της περτιτούρας, άρκει νάχει ικανότητα δεξιολογική και πλούτο ψυχής και φαντασίας.

Έτσι έξηγείται γιατί στο παρελθόν ή όρχήστρα Άθηνών φάνηκε άνώτερη απ' την πραγματικότητα. Γιατί καλή καθώς ήτανε, με τη βοήθεια του καλού μασέστρου δείχτηκε ακόμα καλύτερη. Ο ρόλος λοιπόν του άρχιμουσικού σε μιά όρχήστρα είναι ουσιώδης.

Παραβάλαμε τον άρχιμουσικό με σολίστα. Ναι, ως ένα σημείο δεν είναι παρά ο σολίστας που θά παίξει άπάνω σ' ένα όργανο, με μιά σημαντική διαφορά.

Ο πρώτος έχει στα χέρια του ένα άψυχο όργανο που θά το σπουδάσει πάρα πολύ καρό και που στο τέλος με την άσκηση θά το κατακτήσει θά το κάνει εξάρτημα του όργανικό, θά το άφομοιώσει δηλαδή με το σώμα του κι' έτσι μ' αυτό θά έκφράσει την ψυχή του άμεσα. Ο δεύτερος δεν έχει να κατακτήσει μόνο το πολυκέφαλο όργανο της όρχήστρας, δεν θά

παίζει ο ίδιος άπάνω σ' αυτό, άπ' εύθείας δέν θά τό κάνει έξάρτημά του όργανικό, δέν θά έκφράσει άμεσα μ' αυτό τήν ψυχή του. Ένα άψυχο έμπόδιο παρεμβαίνει άνάμεσα σ' αυτόν και στό όργανο: ο μουσικός, ή καλλίτερα οι πολλοί μουσικοί. Δηλαδή όταν ο άρχιμουσικός πάει νά έκφραστεί, ο ψυχικός του κόσμος θά βρεί άντιμέτωπος όχι όργανα ψυχρά, πού στό κάτω τής γραφής δέ θά του φέρουνε κι άντίρρηση, παρά άτομα διαφορετικά από αυτόν και μεταξύ τους. Ο άγώνας λοιπόν πού θά χρειαστεί από μέρους του γιά τήν κατάκτηση του όργάνου θά είναι άσύγκριτα πύο δύσκολος από του σολίστα, άν μάλιστα λάβουμε ύπ' όψει τί έμπόδια έχει νά συναντήσει κατά τό διάστημα τής άσκήσης του, όταν δέν μπορεί λόγω τής φύσεως του όργάνου νά μελετά όσο θέλει.

Από κει και πέρα ή δουλειά του μοιάζει με τόν σολίστα. Η φροντίδα του δηλαδή είναι νά πετύχει απόδοση ήχου άνώτερη ποιοτικά και εύκαμπία, όροι τεχνικοί άπαραίτητοι πού θά τόν βοηθήσουν νά έκφραστεί πλήρέστερα. Υστερα πρέπει νά γνωρίσει καλά τόν συνθέτη πού θά έρμηνέψει, τόν δημιουργό, όσο τό δυνατόν άντικειμενικότερα. Στην τελευταία αυτή προσπάθεια θάχει νά κάνει όπως κάθε έρμηνευτής, έναν άλλον άγώνα. Νά ύποτάξει όλη του τήν προσωπικότητα, πού πρέπει νά τήν χαρακτηρίζει σκληρότης πνευματική, πνοή, διαίσθηση στην προσωπικότητα του μουσικού πού θά έρμηνέψει.

Αυτές είναι οι προϋποθέσεις γιά τόν καλό άρχιμουσικό προκειμένου νά έρμηνεύει έργα μεγάλα, είτε χορωδία έχει στό χέριά του, είτε όρχήστρα, είτε και τά δυο μαζί.

Τήν τελευταία συναυλία τής

Κρατικής όρχήστρας διηύθυνε ο κ. Φ. Οικονομίδης, παλιός πιά άρχιμουσικός. Δέν ξέρω σε πύο μάστορη σπούδασε τά πρώτα μαθήματα τής μαγκέτας, ή άν έγινε ποτέ μαθητής αυτού του όργάνου. Ο τρόπος όμως τής δουλειάς του, δέν μάς πείθει πώς έχει ποτέ καταπιαστεί μ' αυτό σοβαρά. Τήν κατάκτηση του όργάνου δέν τήν έχει ακόμα πετύχει παρ' όλη τήν πολύχρονη άσκηση. Τήν όρχήστρα δηλαδή δέν τήν έκανε όργανικό του έξάρτημα—Ένα κενό ύπάρχει άνάμεσα σ' αυτόν και στό όργανο και τό κενό αυτό δέν τό σκεπάζουν οι μουσικοί του γι' αυτό ή ποιότητα του ήχου του είναι παρακατιανή. Η ψυχή του δέν στήνεται γιά άγώνα άπέναντι στην ψυχή των μουσικών, γιατί τέτοιος άγώνας δέν τόν άπασχολεί. Όλη του ή προσπάθεια ξοδεύεται στό συγχρονισμό πού κι' αυτόν δέν τόν πετυχαίνει πάντα. Χρειάστηκε νά έπαναλάβει δυο φορές τό «Αλληλούϊα» γιά νά συγχρονιστεί κάπως ή χορωδία με τήν όρχήστρα. (Θεέ μου τί χορωδία είναι αυτή. Αφίνω πιά τους σολίστες. Ακατάλληλοι όλοι πέρα ως πέρα γιά σοβαρά έργα). Τόν ήχητικό όγκο και τήν ποιότητα προσπαθεί νά τά πετύχει έξαντλώντας τό «φόρτε» πού δέν διαφέρει όσο πρέπει άπ' τό «πιανίσσιμο». Γι' αυτό τό ζύγισμα στις φράσεις όσον άφορά τήν ένταση δέν γίνεται αρκετά φανερό. Τή ρυθμική διάρθρωση του έργου τή διαγράφει πολύ άσκημα.

Υποτυπώδεις οι γνώσεις του όσον άφορά τό ύψος του έργου, τή δέ ψυχή και τή σκέψη του δημιουργού, ούτε και φροντίζει νά τά γνωρίσει. Η προσωπικότητά του ως μουσικού—έρμηνευτή, Ισχνή, Καλλιτεχνική πνοή, μηδέν. Διαίσθηση, μηδέν, πνευματικότητα, μηδέν. Ως και έλ-

λειψη μνήμης (δέν τόν έχω δει ακόμα νά διευθύνει χωρίς νάχει κολλημένα τά ματια του στην παριτούρα). Οσοσο εύχαριστιέται νά νοιώθει τόν έαυτό του στό βάθος του άρχιμουσικού. Έχει τή μανία, μά του λείπει ή ικανότητα. Μόνη του δέ φροντίδα είναι νά βγάλει πέρα τό πρόγραμμά του όπως όπως και μοναδικά του προσόντα: Ορμή θηριοδαμαστή και έξυπνάδα στη διαλογή του ρεπερτορίου. Ξέρει καλά πώς τά μεγάλα έργα όσο κι' άν κακοποιηθούν, μένουν πάντα μεγάλα.

Τό Αθηναϊκό κοινό άποθέωσε τόν άρχιμουσικό τής τελευταίας συναυλίας τής Κρατικής μας όρχήστρας.

Τό ζήτημα τής μελλοντικής ζωής τής Κρατικής μας όρχήστρας είναι από τά σπουδαιότερα τής καλλιτεχνικής μας ζωής, και δέ λύνεται με τίς έκτακτες προσλήψεις μερικών κώλων ξένων όρχιμουσικών. Χρειάζεται μόνιμος μάστορης πού θά γίνει ένα με τά άτομα πού τήν άποτελούν, γιά νά ξανάβρει πάλι τά χαμένα της νερά, νά συνεχίσει αυτό πού με τόσους κόπους κατάφερε με τό Μητρόπουλο.

Κ. ΧΑΡΑΤΣΑΡΗΣ

ΤΟ ΞΕΝΟ ΤΑΧΥΔΡΟΜΕΙΟ

Χιλιάδες βιβλία έκδίδονται κάθε μήνα στις Αγγλοσαξωνικές χώρες. Απ' τό δοκίμια αναφέρουμε τό «The Unquiet Grave» του Cyril Connolly διευθυντού του περιοδικού «Ορίζων». Απ' τίς συνθετικές μελέτες με άνώτερες απαιτήσεις ξεχωρίζουμε ένα άπ' τά τελευταία βιβλία του Lewis Mumford «The Condition of man».

— Ωραίο επίσης βιβλίο, άλλ' όχι άπ' τά καλύτερα του συγγραφέως είναι τό τελευταίο μυθιστόρημα του γνωστού Αμερικανού μυθιστοριογράφου Theodore Dreiser, «The Bulwark». Ο Solon Barnes, ο ήρωας του έργου, είναι πιστός μιάς φανατικής θρησκευτικής άίρεσης, και προσπαθεί νά συνδυάσει τή θρησκεία με τή μεγάλη επιχείρηση.

— Αναφέρουμε ακόμη μιά νουβέλλα τής Eudora Welty τό «Delta Wedding» καθώς και τήν ποιητική συλλογή του λυρικού ποιητή Dulan Thomas.

— Ένα περίεργο βιβλίο κυκλοφόρησε τελευταία ή Carson M. Culens «The member of the VWedding». Είναι ένας διάλογος, άνάμεσα σε τρία πρόσωπα πού γίνεται μέσα σ' ένα μαινειό. Η άτμόσφαιρα του έργου είναι μιά άτμόσφαιρα όνειρου.

— Αναφέρουμε επίσης ένα αξιόλογο περιοδικό πού βγαίνει στό Λίβανο σε γαλλική γλώσσα τό «Les Cahiers de l'Est» όργανό τής άραβικής πνευματικής καλλιέργειας πού προσπαθεί νά άναπτύξει πνευματικές σχέσεις άνάμεσα στους άραβες και τους λατινικούς λαούς. Τακτικά τό περιοδικό αυτό δημοσιεύει σημειώματα γιά τήν έλληνική πνευματική κίνηση, άλλ' έννοείται από δεύτερο χέρι, ώστε τίς πύο πολλές φορές ή εικόνα τής πνευματικής μας ζωής νά έμφανίζεται μοιραίως έλλειπτική.

Ένα παρόμοιο περιοδικό σε γαλλική ή σε άγγλική γλώσσα θά ήταν εύχης έργο νά τυπώνονταν κι' εδώ.

— Κυκλοφορεί τακτικά κάθε μήνα στην Πόλη τό έλληνικό λογοτεχνικό περιοδικό «Τέχνη» με πολύ φροντισμένη εμφάνιση και ένδιαφέρουσα ύλη. Απ' εκεί μαθαίνουμε ότι μεγαλειότερο πνευματικό γεγονός γιά

τήν Τουρκία είναι ή μετάφραση απ' τόν Sabri Esad τού Συρανό ντέ Μπερζερ κ, τού Ροσάν. Ο κριτικός Halit Ziya Usakligil έκφράζει στήν έφημερίδα Son Posta-μ' αυτά τά λόγια τήν καταπληκτική του έντύπωση: «Αν μούλεγαν ότι ο Sabri Esad έπιστρέφοντας απ' τό Παρίσι θά έπαιρνε στή ράχη του τόν Πόργο τού Αϊφελ και θά τόν έστηνε στήν πλατείσ Βεγιαζίτ δέ θά θαύμαζα τόσο!.» Στο Δημοτικό Θέατρο άνεβάσθηκε ο «Επιθεώρητης» τού Γκόγκολ και ο «Κοριολανός» τού Σαίξπηρ, πού καθώς φαίνεται, δέν άρρεσε πολύ στο τουρκικό κοινό.

— Με τόν ίδιο τίτλο «Τέχνη» κύκλοφορεί και στή Ρόδο μία μηνιαία φιλολογική επιθεώρηση πού έχει σκοπό νά παρουσιάσει στο δωδεκανησιακό και ξένο κοινό άγνωστες Ιστορικές σελίδες, παραδόσεις, ήθη και έθιμα, ανέκδοτα δημοτικά τραγούδια και γενικό τή λαογραφία τών νήσιών. Επίσης αφιερώνει διαφωτιστικά άρθρα για τά άρχαία και νέα μνημεία τής Δωδεκανήσου.

Δ Ι Α Λ Ε Ξ Ε Ι Σ

Τήν περασμένη Κυριακή, 26 Μαΐου, μίλησε στο κινηματοθέατρο «Αττικόν» ο γνωστός γάλλος ποιητής κ. Πώλ Έλυάρ, μέ θέμα απ' τήν αντίσταση τών Γάλλων διανοουμένων.

Τόν ποιητή προσεφώνησε στήν αρχή ο Καζαντζάκης από μέρος τής Έταιρείας Έλλήνων Λογοτεχνών, μέ λίγα λόγια σεμνά, γεμάτα ουσία. Κατόπι άγόρεψε ο Σικελιανός, και τελευταίος μίλησε ο κ. Πώλ Έλυάρ.

Μικρή περίληψη τού γάλλου ποιητή παραθέτουμε για τούς αναγνώστες μας.

«Μένω συνήθως στο Παρίσι. Και θά ήθελα νά σάς μιλήσω για μένα και για τούς κατοίκους τής συνοικίας μου, πού είναι συνήθως έργατες, μικροϋπάλληλοι, άληθινοί παριζιάνοι, εργατικοί και φρόνιμοι πού ύποφέρουν κι' αγωνίζονται και πού είναι άφοσιωμένοι, όπως όλοι οι έντιμοι άνθρωποι τού κόσμου, στο νά ζήσουν και νά συντηρήσουν τούς δικούς τους όσο τό δυνατό πιο καλά.

Αλλά θάθελα επίσης νά σάς μιλήσω για τό λαό τού Παρισιοϋ όλόκληρο, και πιο γενικά για όλο τό λαό τής χώρας μου, πού αγαπάει ν' άνυψώνεται, πού αγαπάει τό Λόγο, και πού ξαίρει ότι ή εύτυχία είναι ή πιο λογική απ' όλες τις ίδέες: Έίτε ο γαλλικός λαός χτίζει καθεδρικούς ναούς, είτε άσχολείται μέ τή δουλειά του, είτε κυριεύει τή Βασίλλη, ύπάρχει πάντοτε μέσα του ή ίδιος πόθος νά ύποτάξει τήν άδικία μέ τήν εύγένειά του, ο ίδιος πόθος νάναι πιο μεγάλος απ' τή θλιβερή μοίρα πού τού επιβάλλουν. Σ' αυτό είναι όμοιος μέ σάς.

Ο ποιητής τέλος έδιάβασε ποιήματα τού Άραγκόν και δικά του έμπνευσμένα απ' τήν Γαλλική Άντίσταση.

ΕΙΔΗΣΕΙΣ ΑΠ' ΤΗΝ ΤΕΧΝΗ

Τήν τελευταία στιγμή μαθαίνουμε τό θάνατο τού Άχ. Τζαρτζάνου. Για τό έργο και τόν άνθρωπο θ' άσχοληθεί προσεχώς τό περιοδικό μας μέ ιδιαίτερο άρθρο.

ΑΛΛΗΛΟΓΡΑΦΙΑ

Από έλλειψη χώρου στο προσεχές.

Το τεύχος μας τής 1ης Ιουλίου αφιερωμένο όλόκληρο στον «Υποστασιασμό» (Existentialisme).

Θά περιέχη:

ΝΤΙΜΗ ΑΠΟΣΤΟΛΟΠΟΥΛΟΥ

ΥΠΟΣΤΑΣΙΑΚΗ ΦΙΛΟΣΟΦΙΑ ΚΑΙ ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΑ

Kierkegaard, Nietzsche, Heidegger, Jaspers, Sartre)

JEAN - PAUL SARTRE

Ο ΥΠΟΣΤΑΣΙΑΣΜΟΣ ΕΙΝΑΙ ΕΝΑΣ ΑΝΑΡΩΠΙΣΜΟΣ

Μια έκτενης μελέτη τού Sartre όπου ο συγγραφέας εξηγεί τή φιλοσοφία του και άπαντά στούς κριτικούς του.

Ακολουθούν περικοπές από βιβλία, μελέτες και άρθρα: J. P. Sartre, Άγωνία και Άπελπισία. Gabriel Marcel, Τό φαινόμενο Sartre, G. Blin, ο G. Marcel για τόν Sartre και τόν Camus, J. R. Duron, ο «Μύθος τού Σίσυφου» τού Albert Camus, B. Fondan, Camus, Simone de Beauvoire, Λογοτεχνία και Μεταφυσική, Nicolas Berdiaeff, Kierkegaard, Keidegger, Jaspers, R. Berspaloff. 'Η «έπανάληψη» τού Kierkegaard, J. Bouttonier, 'Η «άγωνία» τού Keidegger, κ. ά.